BLSH

Diturië për mësonjëtoret

e para

prej

M. Sh. F.

BUKURESHT 1904

BKSH

BKSH

BKSH

BKSH

BKSH

DITURITE

PER MESONJETORET TE FARA

nga

N. K. T.

BKSH

BUKUREST
STYPURE NGA SHOQERISE „DITURIA"
1888

ВКSH

371.35
I86

DITURILE

ILIE MESOHETORET TĂ ILIA

DE

N. A. I.

BCU

BUKURECT

TYPHUBE ILIEI DOQEAISE „DITURIA"

1888

BKSH

HARPORNJE

Dituria e bon yerine yri te mbarume.

Herin i paditure vate ge fare kufar. Andëj yrin dëhete te mesoje; po mesimi do zene se vigeli, se po s' u mesua yrin ade vogeli, nuke mesón dot pasdëj, se do te mandëhete.

Nul' vate luga i mal te mbese yrin i paditun per jet' e te paje si kufar?

Herin per te kev' i diture njaft dohete te mesoje gjithen' e vet, gabone, q' e mesój duke pire dhe nga mesua, ta ekrunje mir' e bukure. Se me gyke te huaj nuke mund kape te ndritohete yes mendjes' e pas dëtërise, q' eate sot.

Dituri i sotme geti e na pefën gjithe te perktat' e gjithesise, te cilate qirezit' e neqim s' i dijme fare.

Dituritë i cjiku mendj' e yrint ge-ligi-ge dale-nga-dale; Hat nëmre last; po tanë më se fundi vate nume mbrenë e apiti me shale te larte.

Dituria na treguàn gjithë ç' na ekën sytë, ẽshtë nesërmë gjëra, qi s' i ekën sytë i të paditurit.

Na treguàn: ç' është dheu, ç' ka brenda, ç' ka jashtë, ç' është qiellit, kàfshët e tjera, rrua, rrëtë, vjet, viu, gjëzhë, gjethë, dëshirë, kënga, etj., etj., etj.

Në këtë fletore, q' e bëmë për të shpëlitë, i dërmë të paka dituritë; se pa mësuarë nga t' paka, s' apijmë dot kùpë në të mësuarë.

N. H. F.

BKSH

DITURITE

I

E T H E G O H A

Ëeu este ηε yâ punbuλáx si gille yjte, qe oóhemε ne hapesiret ta pa mε.

E brendesmε r ërut este lenk i zjarte sihkur ireturε, persiperkn cipe si veja. Lenda, qe ka ëeu brenda, este si εlε lend' e diελit. Sot diturija r ka pefýere fáqeza qe ëeu este qe cópeze pej diελit.

Qiελi εsté ηε hapesire pa au' e pa funt, ðε hapesira este plot nε ηε pe, qe ðúhete e ðir. Ëlliri este nεm' e gjilesise.

Diελi este bere, si ðε gille yjte, pej εlirit, se pari ðε ηε avuλ i nxélsete, më pasláj ηε lenk i zjarte, q' nstá este ðε sot.

Diελi duke potulúare gille-ηε ni bostit se

ti, jane kepáture soje disa cópera, ße duke here sàtila qe yà me vrthe, i víqene te gide pcâ, duke kllýere ll' atâ mi boatit te tyre.

I treti i ketyre yje cete ßeu, q' i vjen pcâ dießit duke dreßure mi boatit te vet si mësi nde heà.

S' dihete mire kur undane ketá rj nga dießi: Kur iste avuà ißxihte, a kur ube lenk i zjarte.

Si akeputne ßeu me sokete nga dießi e jábene yj potuàohes, asht ße bena unda pej ßent, e ube qe yà me vrthe, ße potuàohes i ßent.

Ißeu me qene n' imall se shem i ßeßiti ujerat' e crrene hemese, ll' e la llat' e skrete, pa tà har e pa pé te gàße. Kàs eume nga soket' e ßent kane hénera me vrthe, qe jane kepáture syre.

Lend' e dießit ceße qe me lendet te cóperavet te ti; po dießi, me qene i mall teper pendet ße sot lenk i zjarte, cóperat' e ti, me qene eume te vóqela pas maßerise s' ati, vune pas kohe cipe.

Muat te ßote qeriu qe ße dießi duke skuare kóhera eume dote vere cipe, sí ße cópet' e ti, po pas maßerise, qe ka, dúhene kóhera pa numure, qe tà ftóhine. Ho te ftóhete dießi, co-

pet' e ti dote ngrijnë farë, ã' nherë este fund' i jetës s' anë, së të nxehtit e dëllit este q' u ep pojtje potuñohesët të ti. Ho ãë sume nga të dfturite ãone së dëlì ka ngë fuqí, sa nuke dote ftóhete, e nuke ka për të vene cipe kúpe.

Ëen, si pide soket' e ti, ia se pari lenk i zjarte, ndare pej dëllit, brenda n' ellíet, ne nest të hapesirese pa ane, dridej kokengfmazi ãe i vij ane henene baske ne sporet të pide sókevet pes dëllit, si i vjen ãe sot.

Si të tjérete, eite ãeu pas sume kohe zu e vij cipe, si qunoat' i zjarte kur ftóhete. Ho lengu, qe zjeate brenda, buçitte, qunte cipene ãe hüllte vai' e nxtale mbi të. Lenda, qe pillte ai cipete, e trastë cipene mé teper ãë i pristë të sëmite, duke bere brig' e groqa.

Ujerate, qe kane zene tani tri të kätertat' e fugtë se ãeut, aherë fsine qe avuã i perzjere baske me zreme, e i bere qe tym i rende ãe nbytes. Ajó tym ia aq' i gere sa kis nape dë hénete brenda. Më te vene cipe mire ãeu, avuãi, duke ftóhure, ube uje, ãe zú e bij qe si nxehte e i pa prere mbi cipet të ãeut. Uji bij mi cipet të nxehtë, ãë benej avuã, e ngrihej prapë perpjete, po lij qe lende mi cipet,

q' njo cipen' e trnete pake, duke perzjere me fiqene, qe dil se brendesmi.

Cip' e par' e ilent ka qene si njke, pasdaj, duke trisure, e duke vene cipe mi cipe, valo mi vale, metúl mi metúl, ka bere qe fare ilzu, q' i ilome *Grenit* nde gúherat te húnja.

Kető pale te cipes' se ilent, qe ilame, fúhesme te Zjarta. Ner ketó ilérera s' ka pasure as bar, as kafse, ilr sot trk do q' este graniti nuke pjeh as gó.

Si nftoh pake cipa, e mó s' kis fuqi tá bente újete per-qe-bere avuí, zane sírem te suma e binine mbi ilé, il' e mbulój nne mb' ane uji, vetem ca nnja te larta isime joste; újerate, duke pjéburc e duke mbléšure ç' kis mbi ilét, bene ilerera te rá. Ketó ilérera ilúhene (ilérerat' e njit).

Edu i paru, q' este bere, si ilame, nga újerate, ilúhej *Crist*. Ky ilé i ka mbulúare ilérerat' e zjarta, vetem ner nnjat e larta is graniti.

Ilérerat e fáqes' se ilent ndaherne me sume pale, ilr s' e kane mbulúare fare nera tjáterne, sndáj te gila pálete njhra' e dúkene te perzjera, a te vzçanta.

Nas Cisti jane tfiqure ße ßérera te tjera, qe ßúhene *ordóz* e *balaqíls*.

Bra kete here ndonese ie mbulúare me uje, prape lenã' e brándesme, duke buçiture, çponte cipene, ße hißte fiqera te nxehta jaste, e ató béaine nisírera me ßé te perzjere.

Cisti est' i kálterte, ße sot gendete mi fiqet te ßent mé teper nu France, në Bretaqe e n' Ingiltare, Balaqisi dúkete n' Amerike.

Për ne ketó ßérera kafse e bar s' ka pásure; se ßéne te nxehta, ßa májate, q' ßéne jaçte, s' ßéne ße fóßure, sa duhej per te nxjrpe bar' e kafse.

Habet' e ßut' s' kane mbulúare tej-per-tej qera tjaterne fare, pa ç' ka pásure ç' do pale i pejne sot nder të te gurósura. Se qe gé po te pije sume-kohe ne vent, qe s' ka lagesire, ße s' mer ere, bénete se pari ßengjà, pa kelqere, ße me pasdáj gur i forte e mermér. Me ç' do pale te ßent jane géndure te gurósura hárerat' e drárete ße kafset' e saj, qe ka pásure koha, qe ka skúare per ketú, ßúhete: Koh' e pare e ßéreravet t' ujit.

Koh' e dyte e ßéreravet t' ujit:

Duke skúare koha, újerate zun' e fóhesine,

ãr qe fare bari zû e ðelte neper ãnerat te nisive. Ajý bar ngante me bárerate, qe mbijne tanî neper mare. Πas asij nisne en fare krinbas te díline, ãr pas atyre sunge gérera te gaða me kafke.

Kafkat' e pemetit te ketyre, duke perzjérre me ãérerat' e para ãr duke qendrúare ne funt t' ujerave, bene qe fara eisti te ri. Cip' e ãent duke plásure, ãr leml' e bréndesme duke buçiture, e duke dale uperzjé me ern' e ri, ãr heri sume nisatera na merr t' ujit.

Ounne here nder ãérerat' e mbjavet te málevе gejme kafse prj deri te gurósara. Se cip' e ãent duke plásure, ãérerate, q' iesine ne funt te detit, jane ngrifure me kindet te bréndesme kaske, ãr me pike ç' is nder tó, e kane bere male te larte.

Kv ãë i kesáj kohe géndet' i sume n' Evrope.

Mé pete ves, qe nde keté kohe cip' e ãent eete trásure njaft, lenga qe zjente brenda në nuk' e çponte dot lështazi; po kur mbliãej fuqi e malle brenda, e doj te dil lenda, e çponte cipen' e trásure me te maë penbím, ãr heute male te mbeãëq e fuga te gera. Andáj ãérerat' e para

i gejnue te puka, e ẗérerate, qe jane here nde kete kohe i gejnue te suna.

Koh' e trete

Ilas ketyre te ngáravë, qe ẗame, ẗëu sume kohe ka géture pusím, ẗe n' ató pusím e sipër ujerate jane ftohure mé teper, e kane nisure te dálene sume fárera kermijs e striẗës, po kíset' e kesíj kohe kane qene mé te mbarúara nga te kohese se pare.

Ner véndera, qe kane qene jaete ujerave ne ketó kohe, kane ishire ca búrera sume te mbeẗa. Ujerat' e pekete, qe kane qene te sume ne ketó kohe, duke kapiture ketó búrera, qe ẗame, e duke mape baske me pérerat' e gaẗa, q' isine, i kane spene ne funt te détevë, atjé jane perzjere dhe me qe fare ẗëu, qe ẗahere gjíle.

Duke ẗale se ris lend' e ẗent me pembim te mal, dengu me ẗemplat jane perzjere me bárerat' e me pérerat' e gaẗa, qe ẗame, vẗe me qilsine, ẗe jane here giẗë baske merrnér; se qilsi duke perzjere me ẗengjí bénete mersafr. Neper ẗérerat' e kesíj kohe, qe ẗemi, ky merrsér gendet i teper, ẗe çqúrene bárë-

rat' e gérerat' e pλλə, qe flanse, te mermerósura. Bérerat' e kesaj kohe gëndene ße n' Evrope, ße n'Así.

Koh' e kâterte

Ne keté kohe esume nne te flrat jone xhuldure nga uji e jane bere strérrera te gera. Bárerate ne keté kohe jane bere më te mbarúara, ße drúrete kane fλûure te dálene. Kafset' e kesëj kohe s' kane qene xetera kernaj e striße, po jane tfûqure ße krimba e pisq, ndónese s' kane qene te mbarßare si sot.

Ee bérerat' e kâfset' e kesëj kóhese se kâterte i jane mbléßure ajerat' e i kane qene ne fust të dëtevë, ße atje, duke perzjere me ßérerat' e vjetera, kane bere pale te ré. Hrape cip' e fleut ka plûsure, ße lenda ka buçiture, e baske me ßérerat' e rá este perlûpure.

Drurat' e bárerat' e kesëj kohe jane bere brenda ne ßérerat qe fare metalí, q'njj este lengjëi, qe djégine ne vapórt. Gongfë' i vaporit este drú e bar i gurósure, ße esume bere keté gëndene ne drga, ne firte e ne pæne te gurosura.

Koh' e pésete

Ne keté kohe prape ðen ka géture pusim, ðe újerate, duke spene ne fúnderat te détevet ðérerat' e górerat' e ðeut, kane bere pak te ré.

Káfset' e újeravet ne keté kohe jane ndúre ðe jane bere sume mé te mbarára nga te párate. Mbi ðét jane tfáqure keté here ca har újeska sume te mbetúr. Káfset' e kesáj kohe, si te detit ðe te shtrese jane gérdure te gurésura fort sume.

Bérerat' e ujit, qe ðame mé pare, jane gide te perzjéra me dérerat' e zjarrit. Ilo te kesáj kohe te paka jane ng' ató; se ne koherat te para lend' e ðeut dilte e-sume se bréndesmi, ðe sume here fúndin' e detit e bénte maje mali; se cip' e ðeut is fort e hoðe, ðe lenda, qe dil bente gide-qe brigje pumbuðake. Sa vende kishe pranú, do-meðéne ðérera te zjarrta, jane gide brigje pumbuðake, si ðame.

Ne keté kohet te pésete cip' e ðéut is trésure njaft ðe fortesúare sume, lend' e bréndesme per te dale jashte duke bucíture, vétem qé vrane nuni te çponte, e nuk' e qyrente dot si perpara cipen' e ðeut, andáj lenda, qe ka

dale ne keté kohe, s' ka here brigë si ne kóherat' e para, po ka pjéllure si pelé, a este ndere ai faqet te ärat si ekorse; sindekúr bénete äe sot dukë dale nga mälete qe nxjépene zjar.

Ëärerat' e kesáj kohë gëndzne ketu-kotje te paka, äe më pake äërera te zjartà.

Mëpete ves qe kjo koh' e pësete s' ka púsuare bagëtinë te forta, e ndrysinë te mbëlá te ärat.

Koh' e gjatë

Ëär kjo kohë ka äërerat' e saj, qe ndáhene ne tri fare, äe jane bore gjatë te kóhes' se pare, do-më-lëne dukë pernableller ngu újerate ne fúndërat te dëtevë, dukë perzjere me te vjéterate e dukë perhápure ngu te ngorat' e ärat.

Neper äërerat' e kesáj kohë péndrete äe sume krige. Kjo na tregón se äërorat' e perhápura kane dale baske me ujet te detit, po ují este äare prj dirxit äe kripa ka mbëture.

Veç kúfsevet te para nder ketó äërera gejme te gurósura äe sume fare bretkosa te mbeßá sunse.

Koh' e ëtatte

Kjo kohe eshte xgâture fort sume. Bërerat' e saj ndihene me disa pale, ës kafset' e gurósura, qe gëndene ner tô, jane te ndryshme qera nga tjâtera. Ilo ne funt te kesâj kohe ka buçiture sume lend' e bréndesme, ës faqen' e dheut e ka ndryshuare se ris. Më pare kane qene vetem ca nisirera ne per mesë t' djeravet, keté here nisite duke baskatere, kane bere shtrrra te gera e te pata.

Bërrat' e kesâj kohe jane te suma: jane te kâlterta, te vrâlla, te barâa, te perzjera me lendet te bréndesme, ës te merimerósura. Mâleta, qe jane n' Evrop' e dëbene Xrovó, jane pâke nga keto ërrra.

Bërerat e kesâj kohe bene sume metale, ës qe fare dreri, q' i shembelën drurit te hurmase.

Ne keté kohe ne det ka pâsure vet kâfshevt, qe dana me kôhemt te para, ës ca pisq te mbeftq sume, qe shembëlejne me *Viasshte*. Ke qe fare kafse si lakuriqes ka pójture ne keté kohe, e ka qene fort i-mall, ës se prâpesmi u shembëlën kâfshevt me sise, nga kémbete u nxan spésevt, ës nga ëshbet' e nga njâkera este si timsahu.

Ne sterét jane tfáqure ca kafsé me sise, qe ndónesr kane qene te pa-goditura mire e te pa-mbarúara, ãs te semetúara fort nga trupi, po jane te párat' e fáres' se tyre mbi ãét.

I'ãe ketó fare kafsees, qe ãame, i gejme te gurósura. Jane gëndure ne ãerrat te kesáj kohe te bera gúr ãe gurme pej spesr te mbelãq. Nga ketó gurme mépyte vrss qe kjo kohe ka pásure ãe spes, po s' esté gëndure dot ger me sot as qe nga atá spes i-gurósure. Me gjí' até gurmet' e tregojne fágrza qe ka qene qe fare spesi.

Koh' e tetie

Ëérrat' e kesáj kohe, qe jane mblédur' e perháqure si ãs te párate, kane bere náset' e *Hirósávet* ne mest te Fránces' e te Spáqese, te Alpevet n' Itali, te Karpatit n' Austri, ãe Balkáneto ne Bulgari eãé vende te tjere.

Ne kete kohe kane pójture gerra te paka me kafka sume, eãé ãérrat' e saj jane te sámate nga káfkat' e ketyre. Ató kafse sot nuke jane mbi ãét. Kane çqúare ger me sot pej káfkavet te tyre te gurósura teteqint fare nga ketó. Te pákat' e ketyre ãérrave jane bere pej

kóckavet te káfsevet te ãeut e te ãaneçet. Sot ketó ãerva géndete zãt qe peck i naãç sunè, qe s' ka qene nè pare, ãe sunse merãàle.

Koh' e neutte

Bérerat' e kesáj kohe jane sume te pezjera, ãe ndúhene ne sume face. Kjo kohe ka qene ni' e gute nga giõe te jãrate. Ne keto druret' e hárerate kane vãtuze fort mbrend. Miãet' e Strãllet' e kesáj kohe jane aqe mbarúare, sa u ngujne ketyre te kóhese s' ane. Timsahu, po-ãua, se eshte si Timsahu i sotme, qe pon n' Afrike.

Ne keto ãerra gëndene ãe Fil' e Fergerdane te mbeshtéq sume, ãe qe ká i-nsaã, q' u gendojta qyrt te sotme t' Amerikese, eãé qe fare kúfse gynse-dele e gynse-kale, e sume fare nãjmunes.

Bérrat' e kesáj kohe gëndene me gãde kafset' e shj te gurósura ni giõe fuqrt te ãeut, po me treper gëndene peã qytetit te Harisit, andáj qãhene Bérrat' e Harisit; gãde kúfset' e ãeut te kesáj kohe kane qene bar-ngréneset. Se kesáj kohe, si ãe te tjérave, i ka ãene funt

ηe dalj' ε rέ ε léndese se brέndesmε, q' ajò ka perhápure εδέ ἄérrat' ε saj.

Koh' e ἄrtte

Ne keté kohe cip' e ἄrut ka mape mjaft fuqí dukε trúsure. Era, q' is e perzjere mε tymε e te tjera lέndera, este ηeruare mirε, e ka mbéture fjeste zre, ἄε týmete kane ηendrúare dale-nga-dalε mbi ἄrt. Nga káfset' e para, qe pónine ndo εret te perzjere, te sámate kane húmbure, ἄε jáne tfúηure te tjera mé te mbarúara. Vεç káfsevet bar-ngrénese, ne keté kohe ka pásure ἄε mie-ngrénese si ariu, njku, qeni, çokalli ἄε ηe kafse qe ἄúhete Mamúd etj. etj. Si káfsete εδέ búrerat' e drúrete kane vátυre sume mbroδ keté here. Ee kjo kohe este xgátυre sume, e ka ἄérrat' e saj disa fareз.

Ne funt te kesáj kohe ka bucítυre sume lend' e ἄrut e ka ndrysńare sume fáqen' e ti. Keté here este ndare Franca nga Ingiltera, ἄe Spanja ηga Afrika.

Ieu vεç potuàínuite pεll dieàit, e vεç te kúýrite ni boetit te ti, kollέhete ἄe gátazi, dome-ἄene puàa e veriut kúéhete nga juga ἄe

puâ' ɛ jûgesɛ nga vɛriu. Kjo kûŷɛrjɛ bénɛte sumɛ nga dalɛ, ãɛ xgâtete fort, ɛ mbarôhɛte nɛ sumɛ mijera vjet. Ilo kur kâẑhɛte vɛriu nga juga ãɛ juga nga vɛriu bénɛnɛ sumɛ ngarjɛ ɛ sumɛ ndrŷɛsinɛ mbi faqɛt tɛ ãɛnt; sɛ puâa, qɛ ka qɛne nga vɛriu, dukɛ kûŷɛrɛ nga juga, zɛ ɛ sɛh dirâ' ɛ drite, ãɛ mɛ qɛnɛ mé pare nɛ t' épete ãɛ nɛ tɛ ngrite, ákuâɛt' ɛ saj, dukɛ çkrirɛ mbulojnɛ ãẑnɛ ãɛ mɛr klimɛn' ɛ jûgesɛ; puâ' ɛ jûgesɛ vjɛn nɛ vent tɛ púâɛs' sɛ vɛriut, ɛ mɛr klimɛn' ɛ nsój.

Nɛ kohɛt tɛ ãɛttɛ, qɛ po ãɛnó, ka nvɛarɛ kûŷɛrj' ɛ puâɛs' sɛ vɛriut nga juga, sí dunɛ. Ilapó dalɛ-nga-dalɛ puâ' ɛ jûgesɛ ka hyrɛ n' ɛpesit ɛ nɛ tɛ ngritɛ, dukɛ mos parɛ syn' ɛ dhâit, ãɛ újɛrat' ɛ saj kanɛ ngrihɛ; n' anɛt çátɛrɛ puâ' ɛ vɛrint, mɛ tɛ vâturɛ nga juga, ɛ dukɛ parɛ dhâinɛ, ka çkrirɛ, ãɛ újɛrat' ɛ saj kanɛ mapɛ ãɛnɛ. Ilas kesój ngarjɛ ãɛu prapɛ ka gétupɛ pusim ãɛ ketú estɛ fund' i kôbɛs' sɛ ãɛttɛ.

Koh' ɛ ŋɛ-mbɛ-ãɛttɛ

Koh' ɛ ŋɛ-mbɛ-ãjɛttɛ estɛ kjo koh' ɛ sotmɛ. Ilo kur ka nfsarɛ, kur dotɛ sosŋɛ, sa ést' ɛ

gate? Kotó nuk' i ka trrpdare dot dîturija.

Ëdé ç' do kohe nga te skuarate s' dihete sa eshte xgâture, po mîpete vec se m' e skûrtera eshte xgâture sunse mîjera, nase ße mulûnera vjet.

Koh' e qe-nbe-ßrite ka pâsure ngârjet' e saj; ße ßêrerat' e saj qe jane bere prr me trud; ße ndâhene ne sunse fare.

Bûrerat' e drûret' rdé spest' e kâlet' e kesâj kohe jane bere dale-ngo-dale te mburrâra si i sôhene sat. Mê se fundi ka dale ße qeriu. Hrriu eshte i kesâj kohe, se ne kôherat te para nuke ka qene, sindekur dotâ ßrmi ne *Herifrrgôjete*.

Ndé sot ne ditet tône sôhene, qe me q' ane bêhene ßrma te zjarta, si ne kôherat' te para, nga ßenda qe nxjêpene mâlete me zjar, m' anet gâture po bêhene ßêrma t' ujit neper dete e ne per kenetera nga pekete e nga lumeqte.

Faq' e ßrut eshte ndryshûare gjîle nga te npârate qe ßanue: fûsate jane bere dêtera, dêterate fusa, fund' i detit maje mali, maj' e malit funt deti etj. etj.

Ne kohet te shatte Evropa iste tri nisi te mbeßâ ße ca te vógela. Det' i barße qe here

ka qene fus' e gere, fusa me rer' e Afrikese, q' este sot, ka qene det i gere.

Grékerit' e vjétere ßósine, qe Greqija iste qe her' e ngiture me Asine, po nga Asija vínine gíße-qe kafse t' fgera ne Greqi, andáj Herendite vune detue ne mest. Nga kjo pegaße nafperte ves qe Asija ka qene qe her' e ngiture me Greqine, ße keté e ka pare qerin me syt te ti.

Mi gíße keté, qe ßame, ße qe ngacje, qe ndiron fáqen' e ßent, este terneti; Gjune here terneti ka perabýsure-mole, ka ngriture fusa, ka nxjepe lunden, ka here kenata etj. etj.

Illiní, q' este qe nga te nßçinite, skrusa, qe terneti e pat ndare Sigsine nga Italija, ße Qipresine nga Sirija.

Terneti héhete nga te ndézurit' e metáleve ße te si-metáleve, duke perzjere qeri me tjáterßne brendi, ne gojatet te ßent.

Nuke do te mburóhete kjo koh' e qe-mbeßette? Nuke do te pelcase mé faq' e ßent? Béreras' e ra nuke dote nxjépene kafse te tjera, duke mbuldare te sótmete?

Oúhete se jo; se ßen mé s' ka aqe fuqi, qe te heßz qe lende te tíke, sa te beqe gíße keté.

Ho nuke dote pakesdhete zjar' i brendesm' i ðeut e te súhete? Se per keté ðúhete se jo; se ðéu pasketój zjare, qe ka brenda, e mban; srpsé múlete, qe nxjépene zjar, qemoti fsine mé te sume, tani ðe atá kane strôhur' e me te paðe nxjépene zjar, ðe te riq mé s' jane bere. Andáj ðeu ðúhete qe fuqine mé s' e humbét.

Vertét hena zjapa, qe kis brenda mé s' e ka, po hena me mos pásura djera; e me qene sume m' e-vógjele nga ðeu, duke plásure cip' e saj sume here, jó mbarua zjari; zé ðérerat' e saj sot jane si kolqerr. Hena este trup' i vdékure.

Ééu ubðhete gja, e pjeà me zjart, qe ka ede zénere, ðe me te nxihtete, q' i vjén nga dieli. Te pakesharit' e zjarit te ti a e te nxihtit te dikit i bije zé ðeut vdékjene.

Dieli, ðeu hena jane tre nga gjá' yjte pa múmure. Zé yjte plákene, e vdésene, duke ber' ellir, sindekúr qene pa bere yj, zé lindine te tjera; po jet' e yjet est' e gate sa s' nemeróhete as me mijera, as me miliune vjet.

II

KAFCE-CKROJIA

Liéu este qe lenk' i zjarte, ðe pérsiper ka eipe si veja. Kjo eipe per krahet te qeriut eat' e trase; se qeriu sadó te mihqe ſúndine s' já gen dot; po perpara malleris' se ðeut, este fort e holɛ. Te heqîm qe vije tejpertej ðeut, me treqint e qezet pjese, qe este gujate. Tërrat' e ðeut ndáhene ne trí: jane *metale*, *mbimera* ðe *gerra te gaza*.

Sindekúr gujat' e ðeut eðé gérrat' e saj jane nja lengu i bréndesm' i ðeut.

Metálete

Metálete jane ðérera, ðérerate jane disa fare ðe kane eume gérera eðé eum' émera: rere, gine, balt' e kuqe, e harðe, e vérðe, e zeze eðé eume te tjera. Të m' i mire, e ma pɛkór este ajj, qe eat' i perzjere me eume fárera nde skaɛ qe lipsete.

Nas ãtëravet jane gurete, qe ãe atá ndáhene me sume fare, ãe me disa gjërera: Jane se pari gúret' e streqte, q' i par' i tyre este gur' i paçesnare, pastáj gúret' e tjere qe sóheme ni ãft e brenda ne të.

Jane ãe metalet' e tjere: hëkuri, qe na hyn me sume pune, magniti, qe, po te jete gera te hëkurta áfere soje, ka fuqine t' i heqe, e t' i ngitqe pas vetin. Hëkurine po ta ferkojme me magnit i lë fuqin' e tija, ãe pas asáj heq ãe hëkuri si ajó. Rana, kuqeji, plumbi, floriri, argjendi, xinguni, qelibari, sera, vaj' i gurit, edhe sume gjëra te tjera. Metalete nuke gëndeme kodo ãe sume here jane te perzjere ãe dúlen' e qëhurne me sume djerse. Metalet' i lipsese fort qerhat.

Mbimerate

Mbimerate jane te parat' e te pjëtavet te ãeut, ãe jane sume fërera: ç' do nbime, q'eet' e nbarúare ka pëqete brenda ne ãft, ka ãe trupn' e dëgate.

Peqa pjërte brenda ne ãet, e ka dëgaze te hoña. Peq' e ca bûrerave pon vëteme qe mot, te tjëravet e pon sume vjet.

Te mbírate ndáhzene me dy : bárera ãe drura, jane ãe ca ne nest te tyre.

Bárerat' eãé drureta pojne ne anet te pé-qevet, se pégate pine lénguã' e ãrut, eãé e dergojne ne giãe trupt, ne degat, ãe per ne majet se ç' do ãrte, pénet' e mbínerávet jane disá fare te ndryeme.

Ee trúpat' e tyre jane te ndryeme nga qerr-játeri; ca e-kane tevetem, si qiparisi e si gruri, ca e-kane ne soke, si trendafili, e te tjére; trupi jaste ka cípone, brendaka pálcene, ãe ne nest te tyre dra, a quã ç' do dra e ç' do bar ka kóhen' e ti, qe leeón dul' e ãrte.

Mbínerate kane syre, nga syrete dálene dé-gate. Flé'te pepo jane fare-fare : ca punhu-ãake, ca te gata, ca ne ãembe, ca te drejta, etj. Lúlrte jane ne teper te ndryeme : si-cila-do ka pyeen' e saj, dren' e saj, bukuria' e saj, ãe qe fuqi e ne miseri me vétehe.

Lúlate jane te pejrãa ne qe cípe, kur hápene, cipa bíjse a ndlíãrte ne funt te tyre.

Lúlrte ne nest kane qe quã, ãe persiper até fúrate; fúrate jane ndékuã' e fémere, ãe ne te baskúare bejne péneta.

Mbínerate ndíjne nga fúrate, nga berdá-

mate, nga ſilizate me peqe. Ãe ca nga dégate si pjérguha etj.

Ho te veme ré kur dálene nga ãeu mbíſmerate, i sóheme qe jane tri fares: e para del me qe ſlete, ãe ſúhete qe-ſletese, e dyta me dý, ãe ſúhete dy-ſlétese, e treta del si kercure ãe qúhete e-pa-ſlete.

Mé te súmat' e te pa-ſlésuvet s'kane te çqúare trup e dega, as ſlet' e hulc. Dý-ſlétesete kane trup, po jo si e treqúsme mé sípere, po kane vrtem levézgene, ãe brenda kane peqe te drvqte, si drut' i harmase, a jane brenda fyl si kalánqte, si kaut' e grurit-ellé te tjera. Flétet' e kesáj fare jane pel trupit ketu-ketjé. Dy-ſlétesete jane me trup, qe ka levezge, palce, ãe ne mést esto drû, kane ãe ſlétete te várura me kerc.

Drúret' e hárerate géndene ne gille faqet te ãéut, ãe ne funt te detit, ãe ca fare mbijne mi gure, e mi drure. Ka ãe sume fárera, qe géndene vrtem me qe, a me ca vendr.

Hárerate pojne pake, drúrete pojne mé sume, ãe ca pojne ger me 5000, e 6000 vjet. Ee nga te tháset' e nga te dréjtet' eãé te gátete drúrete ndrojne qeri pej tjáterit.

Nga mbímerate mê te vjéjtura jane: gruri, ðékers, miseri, elbi, orizi, peccli, ókeri, fasulja, qíqera, ðieri, mcli, urovi, báðete, mółet' e ðéut. Mółet' e ðéut, si ðe repa, e kane trupne brenda ne ðet. Has ketyre jane lákerate, qe ndahene me esme fare.

Kaćrja

Nga drúrete atá qe ópene ptnse jane moša, darda, zerdelija, pjeska, ftoj, portokalja, limoni,

ellé te tjera; jane ße lajßija, spa, bajáneja etj., qe kone gujte.

Kafeja béaete n' Arnbí e ne Hint; este 6—7 metra e larte. Orqerí este miseriste °—1 me-

Orqerí

tra e larte, ße nobia nde vende te uxehta, e áßer' ujit, ka pake t'énbele, qe n j. ajó e nxjépene seqere. L' qo'i n' Evrope ne kohet t' Aleksandrit te mrí, kur vate ne Hint. Sot n' E-

vrogɛ ɛrɛ ɛ nxjɛ́pɛnɛ ër ngа bárera tɛ tjera, qɛ kanɛ ɛmbl sirɛ.

Líri ɛ kɛrpi janɛ bárera, qɛ trup' i tyrɛ ɛstɛ qɛ kariste gjɛlɛ pɛqɛ, ll'atá i panɛ́jnɛ ɛ i bejnɛ, qɛ xhátzɛnɛ. Hamburu bénɛtɛ nɛ vendɛ tɛ

Hamburu

ngrohtɛ: Bɛtɛ qɛ b.ɾistɛ nɛ lenɛçka, ë' ntó janɛ plot nɛ panɛbúk, ll'ɛ kanɛ nɛpɛr mɛst fara. Ngа ketó bejnɛ pɛqɛ, pellúrera, spango, sixim, terkuzɛ, ll'ɛ tɛ tjera. Duhani ngа Amɛ-

rika u-prû n' Evrope me 1558. Jane ãz ɛume drur' ɛ bárera, qe i-perbúrime per gyre si ãz disá ãérera. Mbímerate na ueqejue ãɛ neve ãz

Çaj

bagetine eãé ɛume nga pérrat' ɛ gaλa. Hej dnúrevɛ bejne zjar, ɑengíλ ãe lenden' ɛ ɛtepíse, te zníjgevet etj. Ume bárera ɛerojne, po jane ãz eo qe helmojne.

Mbímerate pojne me te nxéhetit, qe ka ãeu brenda, me te ngróhetit ɛ me dritet te díλit, ãz me uj' ɛ me ere. Taku i tyre ɛsto lengu, qe ɑeãíjne péɳote nga ãeu, eãé ɛ ápene ne gide trupt te tyre.

I'érerat' e gaλa

I'érerat' e gaλa te ƨeut jane ƨume fárera; ca jane brenda ne ƨet, a nd' uje, ca ni faqet te ƨeut, ca ƨuturojne n' eret, ca bejne vé, ca kelyse, ca jane me qe ƨua, ca me dj, ca me mé tépere, ca kane bar, ca mís, ca jane fort te vogela, ca ƨume te mbeƨá.

I'érerat' e gaλa kane te ugare me mbíneme. Ke te párat' e gide stezave jane, ca fare bárerae qe jane gvuse-kaise, qe dúhene steza te barta. Ató jane si qe bariste, kane ne kryet qe si burbuqe, e ni té qe xufke, sindekúr kane ƨe ƨume bárera, e nene burbúqete kane kerceλe. Ketó jane te gaλa e te perzjera qeru me tjátrese, ƨe te ugiura ni guret ne det. Ne kryet te burbúqese, qe ƨane, kane gójene, e peƨ gójese kane xúfkate. Ketó s' jane pé tjátere pervéç bárera te gaλa. Sfungari este nga lekúret' e ketyre.

Has kelyre jane Aqinoqt' e detit'. Atá s' jane pé tjátere veç genba té gaλe, ne mest te gémbavet kane qe vrime, q' este goj' e tyre, ƨe brenda kane qe quλ po-ƨua si bárerate. Ketá jane te gaλe, ƨe gémbate i levízine si dúane,

ndrojne vendine. nuke si te párate qe s' ndrojne dot vent, zâé nesçhene se jastesmi. Has ketyre vjene Mîlet' e Strîdzete qe jane eume te vjétem ðe te súmat' e pálevet te ðeut jane pæj syres. Ató kafse qe vine pas ketyre jane Tetekémbesrt' e ðeut, Hinzte, Supjete; pasdîj Kernijte; te giðu kető jane te ga-cburúara nga nisate, si ðe Krimbate, Glistrate, Pehepte, ðe Gdipzte, qe vine pas ketyre.

Káfect' e tjera i ndajme me dy tufe : te parate jane ató qe kane kocka, te dýtate jane ató qe s' kane; nga tuf' e dyte jane Mizate flutúruese, Vizate Gjézate, Mbléte, Flaturate, Muskógate, Hiretate, Vlaðzate, Milingózate, e te tjera. Te giða ketó bejne vé, veze pas ca kóle béneme krimba, pine cakobe krimba, pa ðáheme, e béneme pelkaze ðe vet' i lene brenda

Mizë fluturuese

Viga

nde psíkazet, sindekúr só-heme krímpu' e mendáfait, qe hénete, astá bénzne te giše. Krimb' i mendafait is gëndure qe last ne Kine, po jaste nuke dálte; me 556 usuaj n' Evrope. Ky krimp cete fort i vjéjture por qenine, e prej járgevet te tl este bere psíka, prej se cilese bénete mendafsi.

Grérate

Flas ketyre este ndrleta e lipsure, qe na ben njúltete. Ne qe kosere gëndene 30,000 ger me

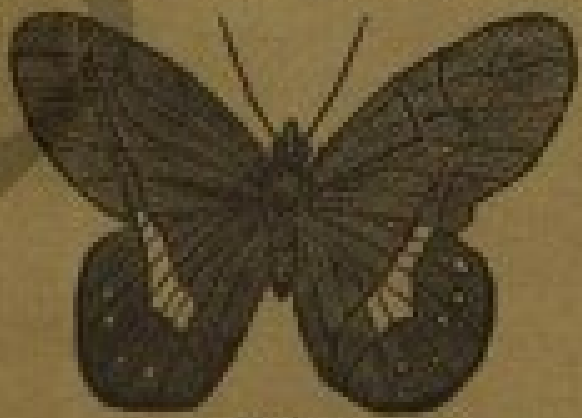

Flútura

40000 mblete. Kane vetem qe nbrreterse, se po te bénene mé tépere ndáhene siciladó me

Mizat'e

vëtehe; vaç nbrreterésate jane fémera; pas asáj jane 700 qer me 800 mrekuj, ße te tjérate s' jane as fémera, as mrekuj, e jane panetorr, qe vene nde lule e ndëlline emblesë-

Illnati

rene, puj se cilese bejne njáltete. Me te madhe mjesteri bejne púnerat' e tyre mbléteto.

Has ketyre ne keté tufe jane ße Merimágate. Has asyre Herçolíkete, Karavíllete, e sa-me te tjera. Ho ketó líndine drrjt nga vete pa-bere krimp.

Mízat' e krimbate gille dímerine fútene ne ßrt, e qetóhene me muaj, as levízin' as hane, po pine si te ngórhura, e me te ngróhure kóha, ngrihene.

Kpimb' i mendafet

Te pißa ketó ße te tjera s' kane kocka ße

kane ne koke e ne giđe trupt ηe quâ te harđe ne vent te ηakut. Vetem ndëta ës krimb' i mendafsit jane, si ßanse, te vjyere per ηerine, te tjérate në sume jane per te keqija, si Grera, Hlesti, Muskoηa, Karkaleci, Herçoßâkete, etj.

Herçoßânka, Harkvaçi, Sforku

Has ketyre vine atö, qe hiqene xvape, a bërkazl: gerpeηte, rrqérkate, qe jane ca te vjit r. ca te ßkut. Ne vende te nvzhta ka per-

Nepërka

pén te mbeźéq e sume te keqſj. I'erpe nte kane hélmine ne ſkenpt, si ſke perçoàákete q' e kane ne ſkumpt.

Has ketyre vine harſjéskate.

Harſjeska

Ke fare harſjesk' e maſe este krokodili, qe géndete ne luméqt te Asise, t' Afrikese, e t' A-

Krokodili

merfkese. Krokodili este i mall e i keq, ha qérezite, e plumbi a' e qpon dot, se ka fola te forta mbi lekúrete. Kur est' i úrete del n' anet te lumit fle strihete si i ngórdure, atá kafse, qe geqéhen' e i qásene, i ze de i ha.

Has ketyre jane bretekósato.

Brezkose

Bretekseat' e vógela

Ketó kur dálene nga veja jane si pisq te vépele, fle te zeza, ellé pojne vetem u' uje; po duke pásure ndrojne trupne, bénene sikunder i

sóheme, ße pojne n' uje, ε na ßë. Hasdáj vine brésкate, qe jane te ßrut, te lumeqet, te kenétavet ße te dëtit, te cílate jane fort te mbeßá.

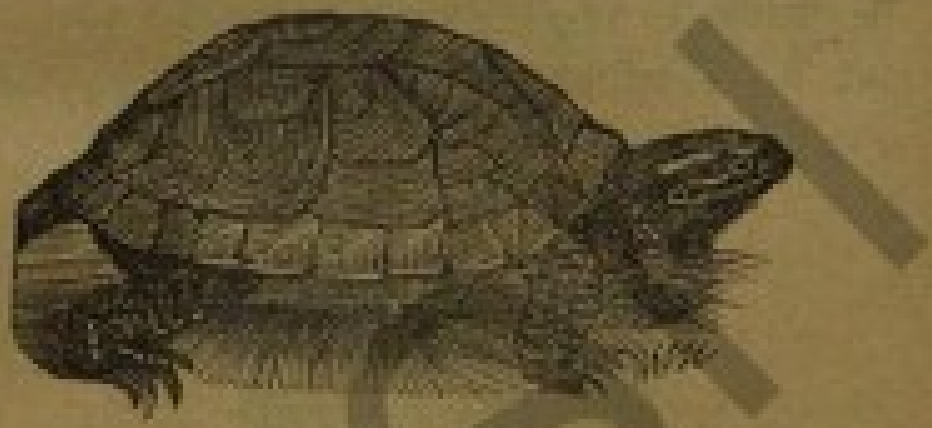

Breska

Has ketyre vine pieqite, qe pojne n' uje me rret qe ka uji; juste s' pojne dot, se i mbyt er' e jáetesme. Pejne not me te dy kráhete, ße me bistit kßßheme si dúane. Ca nga pis-

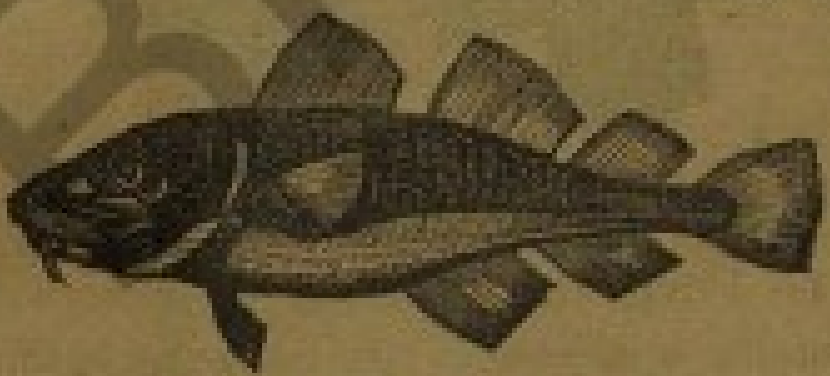

Hieqite

qite kane qe si trajste brenda, qe kur dúane t' dqene, e xbrívizne fryméne. Atá pisq qe

s' kane ketë trajsta, pojne gille-qe ne funt t' ujit. Iliqite jane sume fkrera : ca gakn' e kane te ftöhete, te sümete béjne vë, i lene nene gure ße dálene te végelite vetiu. Ca pisq bejne ger me 6—7 miliune vë. Ca fare bejne kelyes.

Qyjpja

Has ketyre vine speste. Kane dy krahe, qe fluturojne n' ere, ße bistin' e kane qe kâéhene, si ße pisqite, qe bejne not nd' uje. Goben' e dejne sume speste; nuke kane ßembe, po kane qepne, ngrénjane s' e pertypine, po e kaperxejne,

andáj kane ðy hukðe: qeri i perzjén e i ben gatí ngréujete, tjáteri i tret. Ca epes jane te

Ekula

hute, hane vrtem koqe, krimba, miza; ca jane t' éger' e kane doq e qepe te keqij, ße hane kerme. Ca jane te végele, ca te mbeßéq, ca pine gille-qe ne qé vent, ca berkojne vende te ngrohte, si dekendyeja, stergu, qe ne vere vine ne vendet t' ona, ne dímere vene ne vende te nxehta, a si sapetorja, qe pon ne vende te ftohta, ne dímere vjen nder ne, ne vere véte neper vende te ftohta. Ca pojne vetem n' e-

ret' e nf ðet, ca pojne ðe n' uje, si rosa, e pata.

Bufi

Qpeste gile bejne folé, bejne ve, ðe zoqte, kur vjen koha, qpojne qujáteve me qept, dá-leve, ðe meni e tyre per sa dáline u pi si-per' e i ngroh, pasdáj i usqën per sa héheve e fluturojne. Nga atá spes, qe pojne fémer' e maskuj, si peżumbi e stergu etj., máskuäi i ndih fémerese, ðe me te nxjepe, ðe me te usqfere te végelite.

Nga gile speste sóket' e qeriut jane: pula,

Epos' i papájsese

rosa, pata, miska, qe zogu i tyre me te dale nga veja, kerkon vete baske me t' émene ueqinin' e ti.

Has ketyre vine káfsete me sise qe bejne kelyse. Nga kjo fare ka ße ne dett, si fóqete, e balénate ztj. Ne mest te epesrt te kesáj fare este lakuriqesi, qe fluturón me ca lekureze, qe ka si krake, po ka sise, pjellá kelfse, ße este

qe fare mín. Пasdâj jane m'ŋte, kétepete, huríqete, nus' e lálese etj.

Gaka

Dallendyeja

Has atyre este macja, qeni, çakalli, ujku,

Ilula

Rosa

arîu, dragój, qe hane mis. Jane ðr delja, ðija, kaperôâcja, dreri, lopa, gomari, kali kamila, zyrafeja, fili, qe hane bar.

Miaku

Kaponi

Паѓај

Пas ketyrɛ vine Majnúnete ðɛ urangotán gete, çɛ jane dísa fare. Ketá jane mé te mbarúnare nga káfɛet' ɛ tjera, si nga trupi, ðɛ nga Kupetimi. Пas ketyrɛ vjen qerfu. Sikunder mbímerate, astá ðɛ káfnete jane eume fárera ðɛ ç' do vent ka te tijate, ɛ s' géndene giðe tek-dó.

I'iðe káfɛet' ɛ ðeut pojne nɛ ere, nɛ uje, ɛ nɛ te ngrene mbímera, a kérnen' ɛ qeri

Нырящая

Гагара

tjéterit. Ëlle stóhene me te pjelle vë, a kelyse.
Faq' e ftent ndáhete me dy : tri te kátërta

Lakúriqi

Miqtë

Murigi

Nuo' ir lâlnse

Ledjra

Ujka

te fúqes' se ßeut jane mbulßiare me nje, qe pjese este tere.

Arsa

Kepßani

Ben este peshcke me ere pell e pótuke, ße ere eshte pastesljete mije metra nga faqe e de-

Ujgj

Dija

tit perpjete, pasdáj mé s' ka ere, po este ellíri.
Káfset' e gaña pojne, si flame, me ere me

Dreri

uje ðe me pénet' e terese.

Liépuri

Gemiri

Kamila

Veç ketyre kâfseve, qe ſame, oûhemé me sy qe me ç' do bariste tfêqeve ndo vere sume

Tfes-gôlôsja

„... ve gaña. Ka ße pérera te gaña n' uj' e n' ere pa nûmure, e diss mije férera, po stó

s' i sóheme me sy. Te márime Tejqýrene, e te sikojme ne qe pik' uji, dote sóheme sume, e te ndryame kafe brendа.

Ёra este plot me gérera te gsàa, qe qeriu me qe te mape fryme kaperxén sume syrce.

BKSH

III

HERITREGOHA

Ecu sikunder ãame ne Eetregóqete, qe eãir, pasdáj ube qe avuã, mẽ pasdáj ube qe lenk i xjarte; qe baske me divkine ãe ukepút soje, pasdáj vũ cipe, ãe te ndryeãarit' e cipese ndãrete ne qembeljete kohe.

Cip' e ãeut ka metãfete, bãrerate ãe kãfsete. Has gãde kãfsevet vjen qeriu.

Koh' e fúndit, a cip' e tanisme e ãeut este e qembeljeta. Heriu est' i kesáj kohe, do-mẽlene ne keté kõhe este tfãqure mbi ñet. Kjo kohe ndãrrete prape me katre pale ãérera te veçanta, ne te párate, ne te dýtate ãe ne te trétate qerí s' ka pásure; se ató ãerra sot i kane kerkuare ãe s' kane peture ndoqẽ gurme pej qeriu.

Hake kobe mẽ pare qene pẽture ca fare kockas, ãe upandchne se qene pej qeriu; po mẽ se fundi unuar ves qe ugajne mẽ tépere me te majmúnevet; eãé jane te qe kafse qe ka

qene ne mest te qtriut e te majmunit, e cila ka húmbure pasláj; nuke ka qene as qerí, as majmún, po ne mest te tyre. Ky dúkete q' i ka bere gatí dhene qeriut.

Ne dérerat te káterta te kóhese se qe-mbe-djette, do-me-dene ne funt te kohese qe pëndeai este tfáqure qeriu mi ilet; se ne këtó dérers gejmo kóckat' e qeriut edé te tjera plaçka te ti.

Dérerat' e káterta te kóhese se qe-mbe-djette jane bere nga te qkriret' e ákuãevet, q' isine ne anet te veriut de dake dérdure me pembún drejt júgese, kane bere qe traxím te mad.

Has kesáj ngárjeje este tfáqure q' er' e ngróhete de e bute; ákuãete jane tréture edé qe lagesire ka mbuldare fiqen' e deut.

Ne këté ngárje ajó fare kafse qe flame sípere, q' i ngante qeriut, ka húmbure, de ka mbéture ne dérerat' e tréta te kóhes' se qe-mbe-djette. M' até ere te ngrohit' e te bute, de n' até lagesire, qe este nisje e déreravet te káterta ka dale qe fare kafse tjútere, q' ajó kafs' este qeriu i pare.

Këtá qeres kane ndéqure nd' áncrat' te luméqet e nder fusa, de per te rúajture nga

újerat' e nga te ftóhtite jane fútare neper vrima te gúrevet.

Ketá te mbjel' e te vésur' e te mbáfure s' kane dífture, po jan' usqýere me pémerat' e drítrevet, ðe me barísters.

Ho shere faq' e ðeut ka pásure eume kafse t' égera; kjo kafa' e re per te mburúare véthene ng' ató ka perdórure gúrete, ðe ka bere arme te gurta, duke préhure gure si sepate, a si kame.

Kóckat' e kesáj kafse ðe me gifte ketó arme jane péndure ne ðérerat te káterta heren' e pare me qe vent q' i done Ceqt-Azól. Andáj qúbene qérezite ðe arnet' e Ceqt-Azotit. Te tíla arme perdórine ðe sot qérezit' e égere te Olándese se re.

Bérerat' e kohese se qe-mbe-djette ndaluene, si ðanse, me katre pale; pal' e katerte ka nxjepe qerine. Ede koh' e qeriut, a nê mire ðérerat' e qeriut, do-me-ðene pal' e káterte ndáhete me kátere.

Kjo qe ðame qúhete koh' e par' e qeriut. Has kesáj jane ðe tri te tjera:

Koh' e dyte este bere si ka ekúare lage-

sír' e madhe dhe er' e ngrohte, e ka árdure dalë-nga-dalë qe ftohtësir' e sume.

Ne keté kohe sume fare káfsës kane húmbure duke mos durúare te ftóhtete, edhé kane dale te ra. Nga ketó te rate jane ca filë dhe ca arín e te tjera. Te gjíta ketó kafse kane qene me lésera te suma e te gata.

Illáçkat' e qérezet te kesáj kóhese se dyte héren' e pare jane gëndure ne qé vent, q' i ßone Mostjé; andáj atá i qúajne qérezit' e Móstjese.

Ketá qeres jane ca më te mbarúare nga te párete, ármet' e tyre te gúrtate s' jane vetem sepat' e kane, po dhe flike e hanxár, edhé jane fort suma më te bákura se te parate.

Armet' e qérint te Geqt-Azolit vetem me te réndet' e tyre munúnine te vrísine qe kafse; po te qérint te Móstjese jane kaqe te préhta, sa mund te présine edhé kóckene. Kjó pune tregón qe qériu ka váture mbrofl ne kete kohe.

Ne France, n' Italí, ne Beljí, n' Ingiltere, e neper Amerike jane gëndure sume 'vrima gures me kóckat' e me armet te qérint te Mostjese.

Ne keté kohe mípete vet qe qérezite nga

te ftóhtete kane lene fíisat' e ánet' e lumeget e jane fúture nder vrima.

Koh' e trete ka npare duke pakesdare ákuλet' e ðeðimi, ðe duke héqure lagesirà. Ne keté kohe káfsete jane stúare sume, ðe nd tépere kuajt' e qe fare drreri, q' i done Ren.

Heriu ne keté kohe ka vájture sonte mbroll, ármet' i ka bere nga gur' i zjarit ðe ka pásure disa fare armes per te prere drù e per te rjépure lekúren' e káseret. Ne mest t' atyre este géndure ðe qe maje sipete, q' este bere ne mjesteri sume e furt e búkure.

Ne mest te kóckavet te káfsevet, qe jane géndure te kesáj kohe dúkene ca te gjéndura, ðe ca te djégura; nga kjó nárime ves qe neriu i kesáj kohe ka mesúare te beqe zjar, te ðerqe káfset' e t' u haje míste; mase ðe te visete me lekuret te tyre.

Kető plaçka héren' e pare jane géndure ne qe vent qe ðúhete *Soλotre*, andaj dúhene ðe qérezite te Soλótrese, ðe árrri q' i done Ren ne keté kohe ka qene i sume, andáj ðe kjó koh' e trete qúhete koh' e Renit. Kjó kafse

pas asáj kohe ka húmbure, e sot i pejme kóckat' e brírete n' ató dérenu.

Koh' e káterte este bere si este héqur' á-kuAi de qérezite kane dale ne male, e ne vende te larte, de kane zene vrímat' e gërreve per stepí.

I'er tani pláçkat' e dórese te qerrut, saine te gurta, ne keté kohe kane qo ne pej kóckas, pej brires e pej dembi te qe fili, qe ka qene ahere e sot s' este, de i done Mamúd.

Ne mest te ketyre pláçkave jane géndure de gilpera te kócketa, qe nga kjó mbrete vet se keté qeres kane dífture de te qépure.

Ketó plaçka, qe jane te bera pej kocke, pej briri, pej dëmp fill, kane sume fáre fytyras te gëndura nga dor' e qérezet te kesáj kohe.

Mbi qe dëmp te Mamudit este géture fytyr' e kesáj kafse, do-me-dëne e Mamudit e bere nga qeriu.

Ca kohe mé pare, qe vetem kóckat' e kesáj kafse kishine géture de s' i dínine trupne, kjó fytyre dukej si lodre, po mé pasdáj qe ugéut i tere ne Sibiri qe Mamtë, mbetur' i ngór-

ſure qe nga ajó kohe ne mest te ákuſit, e tregój se ajó fytyre este e Mamuſit, qe ka pójture me qerine ahere, e pasdáj ka húmbaro far' e tija.

Gume fytýrera jane géndure te gdéndura pej qeriut, si ſame, nga ketó, jane ca qe kane statu' e qeriut lakuriq, qe ſe kjó tregón se ahere qeriu s' ka qen' i véſure, saſó qe gilperen' e ka pásure.

Est' aſé qe nga ketó fytýrera te bera pej dórese se qeriut mi kóckat te Mamuſit, qe tregón qe qerí lakuriq me stap tsk po ndjek qe ká, po nuke márrine ves dot se qeriu e ka xhúture kâne n' até kohe, apo ísts i égere.

Ketó fytýrera gide jane pa ndoge njesteri, ſe sikur i ka bere qe dore fosqe, sindekúr ka qene qeriu i asáj kohe pas nga njesterite.

Hérezit' e kesáj kohe qúlene te Madelénit pas émerit te véndit q' ugene heren' e pare.

Hérezit' e kohese se káterte ndáhene me disá fára, se kockat' e kókevet te tyre, qe jane géndure, jane te ndryſeme, ſe ç' do fare te zotte e kesáj diturije i kane vene qe émeru me ve-

the. Ho te gifla me se fundi ketó fúrera i ndajne me dy:

Kryc-gere, qe kjo fare u ngán majmánevet t' Asise, qe ßúhene Urúng e Xibón; kryc-gate, qe kjó u ngán majmánevet t' Afrikese, qe ßúhene Gempanzé ße Gorike.

Ketá ŋeres, qe ßame per Zotú, s' kane qene, pas kóckavet te pándura, nga etáti mé te mbeßéŋ se ŋeriu i sotme.

Ketá ŋeres me gille ketó nuke mout te ßúhene ndryse, veç ŋeres t' éjere. Otepí s' kane pásure, po kame pójture si ße káfsete.

Ketó kátere cope te kóhese se qe-mbe-ßjette te ßeut, jane xgáture me mijera vjet. Andáj kupetóhete qe ŋeriu ka sume mijera vjet, qe péndete mbi ßet.

Akuk' i sume, qe kis mbéture neper male, duke tréture, ße duke zene sírera fort te mbellá e te suma, dale-nga-dale sume ane te fáqese se ßeut i ka lene ují, kjo ngarje i ka ßene funt kóhese se káterte ße ka zene fá qe koh' e re. Ne keté e sípere ka húmbure far' e dre-rit q' i ßone Ren.

SSone se ße far' e ŋeriut e para ka humbur' e ka dale qe far' e re; po kjo nuke ngan

te jet' e vertete: vetem kupetónete qe nga ketó te ngara qérezite jane perhápure e kane harúare zakónet' e para.

Koh' e rr e qeriut

Hérezit' e kesáj kóhe kane zene prape te bejne arme te gurta ße nuke kane díture tá punojne kócken' e brínë, si te párete, andáj kesáj kohe i ßone ße koh' a gurit te ri.

Ilo keté rraße qérezite kane váture mbrofl çprjt; se gúret' e mermérete, qe kane punúare jane bere fort bukure.

Mipet vre nga kócka' e gándura se ketá qeres kane xbúture nga káßete mé pare qene, pasáj ße bagetine. Ne keté kohe kafset' e égera jane pukesúare, ße larpesúare nga qeriu.

Hérezite kete here kane lene vrimate e kane here me drure stepi né' áncrat te kenétavet, nga ketó stepi jane gándure per here te pare ne Svreqi. Kotó jane te suma ße me raße, qe tregojne se ketá qeres te kesáj kohe pónine baske. Ner tó jane gándure emne vegla e ene te búlterta, here prej dórese se qeriut. Pete gándure ße elp e grure ße buke e here me grure te stýpure me gure.

Te kosij kohe jane gëndure ãe ea stepíreŕa, të bera me gure te mbesëíq, qe kane qene per te héñure te vëckurite ãe u ãemi doĺmanve; vrq ketyre kane' pasure ãe vrima ne ãet per vape.

Ne France jane gëndure per me sot nga ketó vrima te bera per vape nga gërezit' e asij kohe 144, ãe doĺmane 2314.

Harlu vertét nuke dñete si duśi héren' e pare per ni ãet; po ãe kúnet e tjera s' dñete se si dúaše. Kaje pë dñarite na pefejne, qe nhi ãet gërerat' e ga'a kane nisure nga qe kafe' e vógele fare, e'e kane váture perpjete per të qeriut.

Herin héren' e pare s' ka qene si este sot; po ka mape' nke e ka npiture ketá. Te sot po gëndene nuper ñhet te ãeut qeres t' ígere e te qa-dñure fare, qe fort puke nhrojne nga kñete.

Herin me menñet te ti, duke mape nesime nga kñnete, ñe me met te novojes' e te kóhese ka váture nhroñ.

Nuke ãe vetem te tñqurit e qeriut e dites' e para te ti, po eume kóhera jane te ha-

rdara, e gille púnerat' e tí te lasta jane te pa-dítura.

N' ató kóberat' e hapdara qeriu ka gétare metálete, zjape; ka bere gilpérene, plásrine; ka xbúture kafset' e í ka perdórure; ka mthur' e lerdare ðene, e ka mbjéz' e kópure; ka ber' avlemëndine; ka vene n' ude guhene; ka çpikure më se fundi skróqate etj.

Heriu este qe pem' e natúrese ne mest te gjilesise; gjilesija este qe trup pa ane; ajý nom, ajó fuqí qe beri gjilesine, beri ðe qerine. Má spirt este, qe nuha gaz ðe yjte ðe dícáine, ðe qerine, sílá gjilesine.

Heriu së pari este bere-barí, pasdáj bujk, më pasdáj mjéster' e tregetár.

Tufet' e qeriut jane perhapure dale-nga-dale mi gjithë faqet te ðerit, e jane ndare me eume fare, ðe perndare me kombe.

Herine'e ka bere qerí te mbarúare guha ðe skróqate. Këtó jane te párat' e mbrofesise.

Dejt' e trupit

Kóčkať s rpvlat

BLESK

IV

TRUPI-TREGOHA

Trup' i qeriut ndáhete me kátere: 1 koka, 2 vete trupi, 3 dúarte, 4 kömbete. Herin ka ćaterate, kýçete, dejte, mbrrite; ka 3e cípene

Dejt 'e dóroas

Mišcrate

per sipere ãn pémbete brendës, qe loçin gjàtu nder tâ.

Mbaresë e pàlpavë

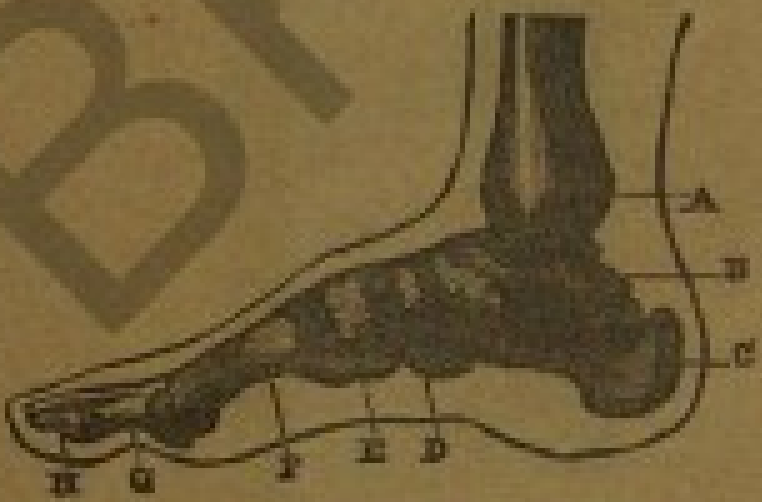

Mbaresë e këmbavë

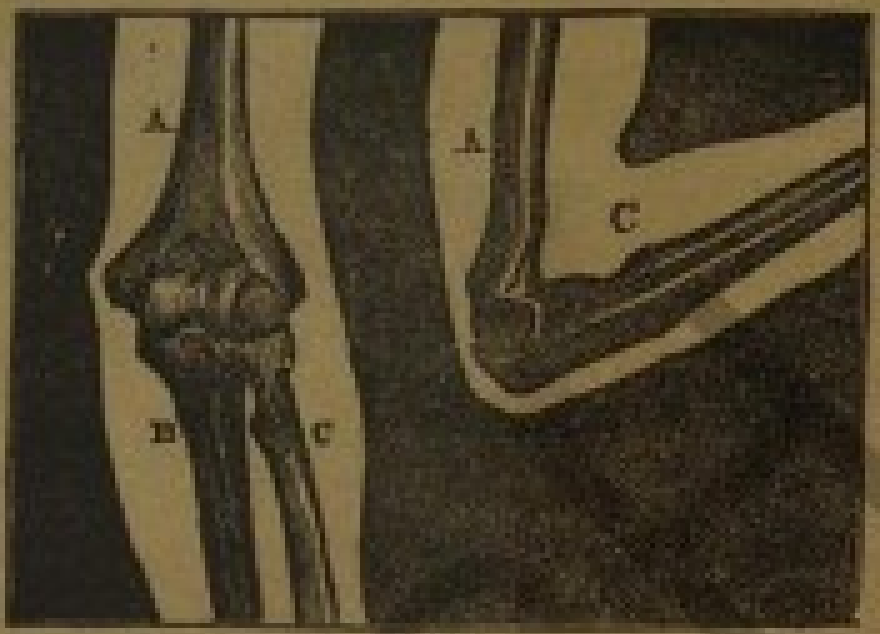

Kyrio

Koʻsa este plet trũ, q' nũjé cote ẽc uendẽa

Dejio

Syri

Otyá' a kupiát á' a brondcom' a krakercit

ße djégate te giña. Ka syte qe jane si pasqyre, ße me anet te déjet, qe vene nga syri ne trút, bénete parja. Ka vénete, qe brenda jane si pizge, ße ne font kane qe lekure te

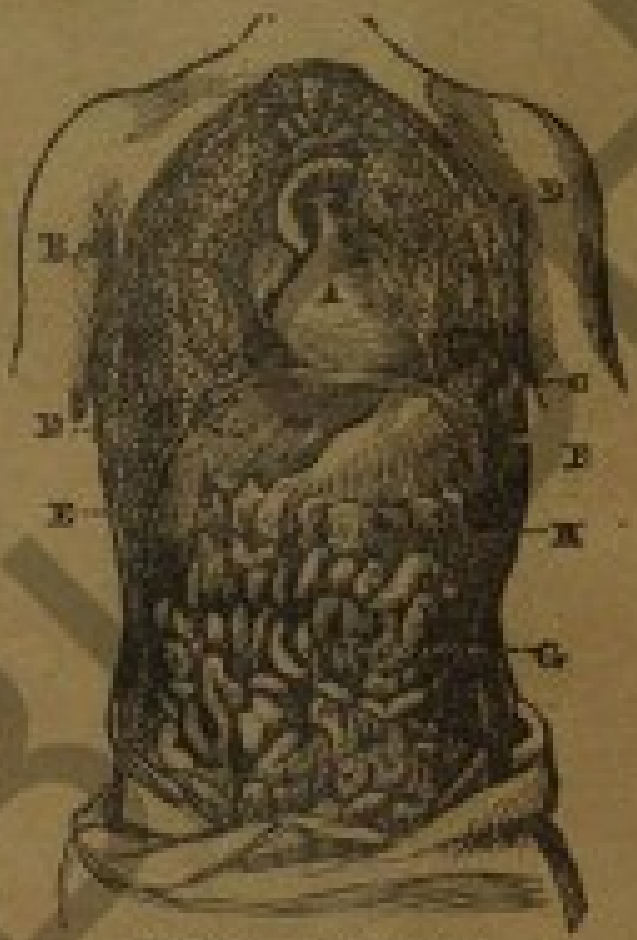

Hlaçkat' e brendeme.

ngrehte, zeri duke hápure neper érete, hyrí ne vest, ße nga lekúr' e ngrehte me anet te dejet veve ne trút, e bénete depimi. Hunda mer zren' e mir' e te ligene, guha te dáretite, te

émblite, e t' Murit' e te tjerate me anet te dejet ja spije trûrit, A' ajý i nzh. Dora kur zé pe, truri, me anet te dejet e nzh se e but' est' a e ésepere. Dejte jane te sume, ca jane

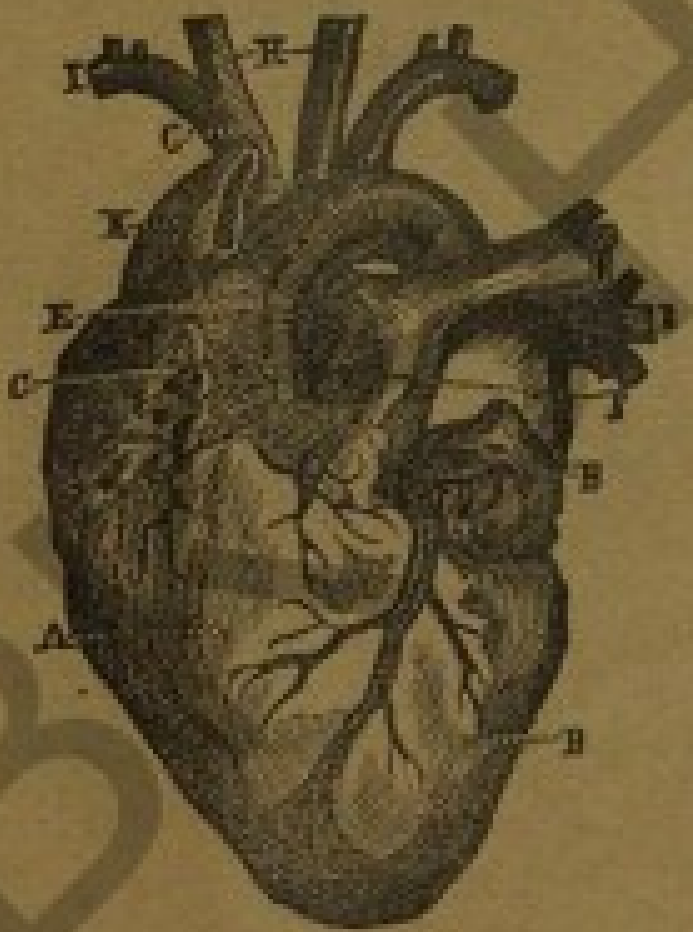

Zémra

te tres fort, e ca jane sume te hoj. Hëriu me kóket sch, depón, kupetón, mejtónete, mba ment, nzh, etj. etj.

Vete trup' i qeriut perndáhete me dy : 1 Kraherori, q'este nga mezi e sipere; 2 barku, q' este nga mezi e poshtë.

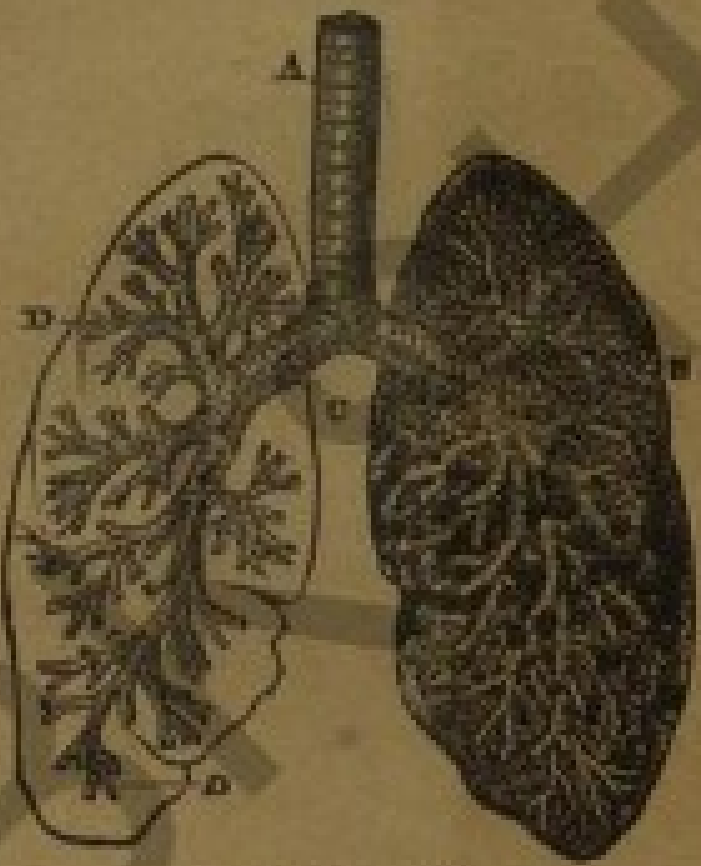

Muskuli i barkës

Trupi ka shtýlen' e kurrizit, ile palc' e saj perzjéhete me trût, ka ile brinete, e ńoetin' e kraherorit, qe rrajne pláçkat' e kraherorit.

Pláçkat' e kraherorit jane : 1 zémra, q' este ne siset te méngere, tek peh; 2 muskerí e

barbe, q' este n' anet te sperme me shet te mengere; 3 muskeri e zeze, q' este m' anet te pasterme me te djathte; pas asij este ngjiture t' emblite ds spretka.

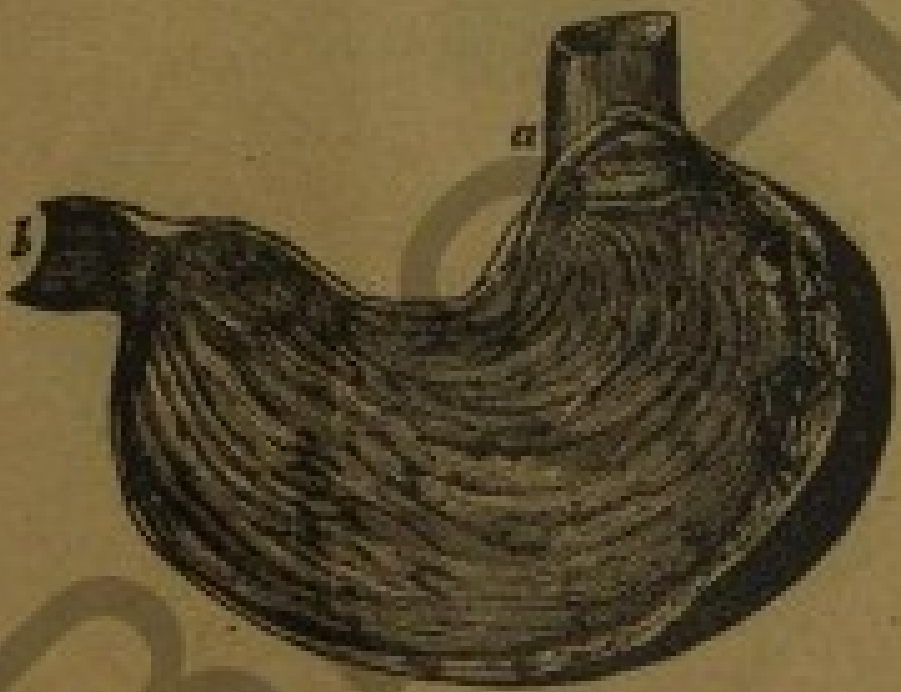

K brendesia' e lukdit

Zemera pambn e perl-p gakne neper giBe trupt; muskeri e barBe mer fryme nga goja me lefyti, me erat, qe mer, lan e qerbn gakne; muskeri e zeze ben t' emblite; t' emblite, duke rene ne lukdit, tret ngrenjene; spretkese dé s' i dihete mire puna qe mbarbn.

Kraherori ndshete nga barku me mist te

várforé. Barku ka sípere lúkûine, qe ngrenja e pirja, dakr skúare neper kaperxéät, bijr ne té. Ka ãe zórete, qe si zjen e perzjéhete ngrenja ne lukûit, dérãete nder tó, e si trétate mire

Pesket' e gakut

e le usqima' e trupit, e tépera del. Ka ãe véqete, qe ndajne újete nga te tjérate, ãe vete ne lekurçet te ti, pasdáj del jaste.

Grúaja ka ãe némen' e trupit, qe mban fóqene neute muaj ne té.

Herin pon me te ngrene: te ngrenet' este buka, misi, vete, bulmeti. Po ka nevoje te haje ße pake lákera, farera, peme, ße t' émbele.

Herin dúhete te mos pije i úrete, po te hnje sa te ngíŋete, nuke sa te frýhete.

Buka e géla tréteste perpara ne goje, duke pertýpure me ßembe, e duke perzjere me pǽymete, andáj nerin dúhete te pertýpŋe mir' e nga dale ne goje ngrohjeme.

Ngrenja dó afró dy ore te zjeze ne lukúit, andáj nerin te pije c' ka per te pire ne buke, ße n' ató dy ore te mos pije ujë, se ndalón te tréturite.

I'éla duke tréture neper zórete. pémbate, qe jane npíture me tó, duke ßelíture pembejne ßenjme, q' este gaku, q' nqén trupne.

I'aku me anet te pémbavet vjen ne zémere. Zémera ka kuter te ndara; nera e mer gakne e ja ep tjátérse; tjátera ja ep muskerise se barße; ne muskerít te barße gaku qeróhete me anet t' érese; muskerija gakn' e qerúare ja ep se tréfese ndarje se zémerse; e treta ja ep se kátrese me anet te pémbavet, ß' ajó e perudán prape me pémbate ne gíße trupt, pa lene vent te ßate; prape pémbate e sjéline ne ndarjet te

pare, ße perhápete se ris e vjen kestú pel papusím.

Lukli ße zórete duke tréture ngrénjene, bejne pakne; Zémera me anet te pémbavet e mbrél, e lesón ße ujít pile trupne; muskerija e qerón; se gaku duke árdure púnuše ne trupt mer dengjí, kur vjen ne muskerit te barše este i pa-qerísare; muskeri e barše est' e pejzíe me qe cipe; duke mape fryme hjen era bete cípese, ße neper cipet te hóke kerkohete me gakt, ße perzjéhete me ßengíit, e ja mer dengíje, e dri jaste duke ßene muskerija fryme, andáj era qe del nga goja est' e zezíture.

Mandin te ßemi qe qeriu este qe avlesént, qe punón me zjar, ße zjari spikete duke kerkúare zin me gakt. P'mbate q' e mlajne pakne jane te tjére, ß' atá, q' e sjéline ne muskerit prape jane te tjére. Kur punón gaku, punón ße fryma, de zémera qendrón gaku ftóhete, nhere qeriu zé per te vdékure, ße kur ftóhet' s ngrín mbarón; andáj pa ftohur' e pa ngrire s' dúhete vene ne ßét.

I'mi, ndónese dúhete veláj i vdékjese, nuk' i ngan sume, se qeriu kur ße zémera e gaku

punón, ðe fryme mεr; po vɛtem ðejte leoðnene, ðe trupi qetóhete.

Mεjtimi ne gume punón; po nuk' est' i kúrλte; ajó pun' e mεjtimit te núndjese ne gume este éndepa.

Ka ðe ηeres qe ne gume trupi u punón, ajá ðúhene l'ume-vítese; po kur xgúhene s'e mbajne ment ku vane, e qe bene.

Herïu pon, si ðanë, me te ngrene, andáj dúhete t' usqéhete mire e te trethe mirë; pon me ere, duke mbajt fryme, andáj dúhete te mape ere te qerúare e te pa-qeziture; se si ðeta, e lúleja, qe fiskete pa ere, nëtë ðe sendét' i qeriut.

Sendet' i qeriut este si dúhete, kur jane mire gjith végelat' e trupit, te brendesmet' e te jáshtesmete; végelate sendósene duke punúare; andáj qeriu te mos pertoqe, po te punoqe e te bánqe végelate me gjithë trupi sendósete duke punúare.

Trup' i qeriut este si zhung: mεr fryme ðe nga lekura, nuke vetem nga muskerija; andáj trupi dúhete te jete i lár' e i ndepúare.

Herïu est' i sendose me usqim te mire, me

ere te qeriare, nx te leçitar' e nc te punúare, ðe me trup te lare.

Heriu vdes nga te prisurit' e ngéresa nga vé-gelate, a nga qe s' mundje, a nga qe nparje sjátere; a nga pleqerija e nga dobësija.

Heriu i vertete s' pon vetem me trupt; ka ðe mendjene, edhé spirtine. Mendja mendóeste me dituri, ðe spirti me qerezi, me miresi, me butesi, e me te drejte.

Trup' i qeriut ka hupe njesteri, qe qeriu vertét po te quhqe vetehene, qoh ðe Zotne. Ho ðe trup' i plésétite, fjala vjen, ka gille ç' ka trup' i qeriut; andáj qezin' e bartesóa mendja ðe qerasija me téqere, se mbarim' i trupit.

Heriu andáj, pse te pasure mendén' e trupit, jo te kete mendjene te kllicéte, e spirtine te préhure.

V

BËCKTHORKA

1. Boskroqa nn mesën fagrit' e ftenit.

2. Ëën este pambuzák si leshe; este qe nga gjil' yjt' e hapesirese, i pa pelëtare gekundi; est' i tretë nga *potukëllesit* e dieàit, q' i vino pelë.

3. Ëën ka fuqinë qe heq ç' ka mi të, ãe s' i le te perhápnue.

4. Ëën këshetë permi boetit te tí si misi ne lesë me 24 ore qe here. ãe nga ajó vjen dita e nata; potuàóketë ãe pell dieàit me qe vit qe here, nga kjo bënene te këture kohet' e motëte: vera, te kópate, vjéuteto, ãe dimeri.

---

5. Qark ëúhetë pëli qe sóheme, kur pino

me qe yent, pótaße nes. Qarku ndáhete me kátere ane: lindja, perendimi, veriu, juga.

6. Te káter' anet' e qárkut perendáhene ße me kátere te tjera: veri-lindja, ne anet te lindjese e te veriut; veri-perndimi, ne anet te veriut e te perendimit; ße juge-lindja e juge-perendimi.

7. Bost' i ßrat ßúhete qe vij' e drejte, qe veme me ment nga ani' e veriut, e naper qendret te ßrat, e ger ne anet te jugese; permi até kúßhete lesha' i ßrat me 24 ore qe here.

8. Lluña qúhenge te dy anet' e bostit, ße ató jane puj' e veriut e puj' e jugese.

9. Te dy pußate jane te stýpura, do-me-ßenge te hyra pake; bosti qe trrgón te gátet' e ßrat este 12,712,160 metra.

10. Ne hqçim qe vije nga lindja ger te perendimi, qe trrgón te geret' e ßrat, dote jete 12,754,796 metra. Domellene, qe ßíu este 42,636 metra n' i gere se i gate, se ç' do puße este 21,318 metra e stýpure.

11. Fuq' e ßrat este 509,950,820,000 metra te katertnara. I tere trup' i ti este 1,082,841,000,000 metra te çoketúara.

12. Herqésmesi este qe vije, qe ndan lémsin' e Zeut ne mest me dys: qera ðúhete gyms' e veriut, tjátera gyms' e júgese. Kjo vije, qe héqisne me ment, qúhete kestú, se kur este dizi kundréjt soje, dita ze nxita jane sa qera tjátera.

13. Mes ditesi ndan lémsin' e Zeut me dys: Hera ðúhete gyms' e lindjese, tjátera e perendimit. Qúhete kestú, se kur este dizi mi të, este mes' i ditese.

14. Meses jane dy vija, qera me te djalte, tjátera me te méngere te perqésmesit; ze ðúhese meses' i veriut e méses' i júgese.

15. Hulles ðúhene dy vjá te tjera ne mest te méseset e te púnavet, ñ' atá jane dy: i veriut e i júgese.

16. Si-cila-do aga ketó vija ndáhete me 360 skaze. Ç' do skaze perndáhete me 60 te hóra; ç' do e hoze nrape me 60 te grime.

17. Mésesit jane 23 ½ skaze lark te perqésmesit. Húlesite jane 23 ½ skaze lark púnavet ose méseset.

---

18. Mesditesi ze perqésmesi jane per te se-

nâncë te gâtet' e te gëret te ŋë vendi ni lenxit te lëŋut.

19. I'ërzi ûûhete mergimi i ŋë vendi ŋga porŋësmesi.

20 I'ătazi qûhete mergimi i ŋë vendi ŋga mesditesi.

21. Ho te dime sa este kuk se gati e se geri, mândime te pëjme ŋë vent, ku bûje.

22. Has vijavet, ŋë kame, faŋ' e ăĉut ndûhete ne prse brezat?

23. I pari este brez' i nxehte, q' este ne mest te dy mësesat dhe ni perŋësmesime.

24. Te dytete jane te dy brezat' e ngrohte, ŋë jane ne mest te mësesit e te pâlesit.

25. Te tretete jane te dy brezate, ŋë gëndane ne mest te pâlavet e te pâlesit, dhe ûûbrene te ftohte.

26. Brez' i nxehte este kundrejt dielit. Atjë koha este fort e nxehte, qërezit te zez, a te muskës, dhe kafset' e hûrerate jane te ndrysme.

27. Brez' i ngrohte ka kolie t' ëmbele; qërezit jane ne gyre gruri.

28. Brezat' e ftohte kane kôhene te ftohte se dielin' e sôhene fiâskazi.

29. Ihuî' e verint, sindekur kedéhete ßëu, paste mnzj esh dizà, e ka gißenjé dite; eßé paste te tjétre s' esh furr dizà. SSe ka gide-qe nat' e épesire.

30. Ne puñet te verint ka qeres t' égere me trap te vógele, q' u ßemi Esqimóq, Aäpouiq, e Samojete.

---

31. Her te tregúare fytyren' e ßeut kemi qe leme punbulák, q' i ßemi Lemë' i ßeut.

32. Her te tregunre-fuqen' e ßeut kemi, Kártene.

---

33. Dy te tréta te fäqes' se ßeut jane te mbulóra me ujé, qe ßúhete det a lage, ße qe este me ßë, qe ßúhete tere.

34. Tera ndahete me pese cope, ató jane: Evropa, Asija, Afrika, Amerika, Oqeana.

36. Copet' e vógela te terese, qe jane pe-ßáare me uje, ßúhene nisí.

37. Kur jane veten nga q' ane ngiture me teret, ßúhene si-nisí.

38. Hunde ßúhete bryà' i terese i dale ne dett.

39. Pip ûûhete ηe cope ðé, qe baskón dy tera, ε ndan dy dete.

40. Gryke ûûhete ηe cope deti, qe ndan dy tera, ε perzjén dy dete.

41. Tera ka male, bripe, çuka, ƒuna, pλaja kodra, pipa, skembéη, kenета, lumέη, pepeη ε pekérera. Ka ðe ca male, qe nxjépine zjue.

42. Détet' ε mbeðéη ûûhene Oqeano, ðe jane pese :

1. Atlantiku, qe ka Amerikone nga perendimi ðe terat' ε tjera nga lindja.

2. Hapetori, qe ka Amerikone nga lindja ðe te tjérate nga perendimi.

3. Hindaraku, q' este cop' ε oqeanit ne mest te Asisë, t' Afrikese ðe t' Oqránese.

4. Det' i ngrir' i pλες' se júgese, q' este qe cop' ε Oqeanit.

5. Det' i ngrir' i pλese se veriut, q' este cope nga Oqeani.

43. Det ûûhete ηe cop' ε Oqeanit, qe este ne mest te teravet.

44. Menge ûûhete ηe cope deti, qe hyn ne teret.

45. Limán ûûhete ηe meng' ε vógele qe s' ε zé era, ðe mujne te qendrojne anijate pa pezk.

46. Evropa eshte	09,000,000	gjithsejtë të ka-	
Asija "	46,000,000		
Afrika "	29,150,000	"	
Amerika "	39,260,000	"	
Oqeana "	10,630,000	"	
Tërë faq' e tërë	134,040,000	"	

47. Asija, Afrika ã' Evropa ſúhenë bot' e vjétere: se dhesine qe qenoſi (ſidomos s' dhesine giã' anet' e tyre). Oqeanija ã' Amerika ſúhenë bot' e re; se te móçinite s' i dhënë fare. Amerikenë 400 vjet ne pare e gjet Kristóf Kolombi, ãe Oqeanija qi pá dure pake kohe né pare.

48. Tërë qenie' e gjerezise sunúhete ne 1,250 miliune.

N' Evrope	300	miliune
" Así	750	"
" Afrike	080	"
" Amerike	075	"
" Oqeaní	045	"
	1,250	"

49. Ndáhete ne kátere fare:

1. Te bárdete, qe jane n' Evrope, ne perndi-

mit te Asise, ne vzrít te Afrikese ðe ne ca vende t' Anerikese. Ee ðdhene Kafkasaj.

2. Te vérðete, qe jane ne mest e ne lindjet' t' Asise. Odhene ðe Mongole.

3, Te zeste, qe jane n' Afrike e ne Oqeani.

4. Te Kuqerésmite, qe jane ne Anerike.

---

50. Nga gjithë njérezit jane te krishtere 350 miliune. Ndáhene ne tri:

1. Ortodoksë, qe jane Sllávrit' e Grékerit' etj.

2. Katolike, qe jane Frunsezete, Italiánete, Spanjóllete etj.

3. Protestane, qe jane po-llua gjith' Evropa, qe mbetun, ðe Amerika.

51. Myslimánete jane 150 miliune, qe ndáhene ne disa dega ðe jane Arabe, Hersane, Turq, Hindas etj.

52. Israiliqte jane 5 miliune te perndarc ne gjithe bote.

53. 745 miliune nga njérezit kane beset' e te párevet, qe ndahene ðe atá ne sume farera, e ne disa dega, ðe atá jane Kinasite ðe ca

Hindas etj. n' Así; eume n' Afrik' e n' Amerike ße pake n' Evrope.

---

54. Hérezite ßúhene te dfture, kur jane te mesdare e te ndritúar', ße nláhene me Kóshe. Oúhene te pa-dfture, kur s' dine, po jane barin ße pojne ketá-ketjé.

55. Ka ße te égere, qe pojne sí kapetija e hane qeri játerine.

56. Hueteta ßúhete mbecterf, kur qeveris vetem qe mbret.

57. Oúhete puresí, kus mbáhene te xgéßurit' e koqibit, e sóhene pámerat' e qeverise. Si este gjú' Evrope.

58. Illeqesí a ßimokratí ßúhete, kur nuke ka mbret, po te xgéßurite vene vete per qe kohe qe te pare, si veste' Franca sot etj.

Cilq-dó qeveri ka punetoret' e saj te mbeßéq e ta vépele, qe sólsene púnete.

2

Evropa

1. Evropa este ne gjméset te ßndjese se

lemsit te ßent, ße baskónete me Asine nga lindja.

2. Evropa nga veriu ka Oqean' e verint, nga juga ka détn' e barde, ße mal' e Kafkasit, nga lindja ka Asine, nga perendimi ka Atlantikne.

3. Evropa ka pérezite fort te xpánt', e te mesúare, este m' e ndritúare nga gjithë fiq' e ßent nde gjithë diturit' e mjeshtërite e nga kamja ße nga gjithë pénete.

4. Ka 300 miliune njeres; nga tó 6 miliune myslimane, 3 miliune te bésevet te para ße 291 miliune te Kristere.

5. Klima ne gjithë Evropet, pothua, est' e émbele, ßent i saj eshtë grure, ßkere, elb, mísere, orís, moße te ßent, pambúk, li; ka metale flori, argjendi, bakuri, ramr, plumbi, kallaji, ßenjtë-guri etj. Mjeshtërit' e tregetija jane fort te rabsúara, ße mó te súmet' e vénderet te xhukursár' e te qytetërdare mire.

6. N' Evrope jane disa mbretërira, te cilate i semojme kestú:

Mbretëri *ße semrit' qytetin*	*Kryeqytéti* *ße mesit' e qytetin*
1. Ingiltera	Londra
33,000,000	3,000,000

2.	Danimarka 1,780,000	Kopenhaji 180,000
3.	Suèia nr Norvejue 5,640,000	Stokolmi 100,000
4.	Rusija 86,000,000	Petrupoja 680,000
5.	Holanda 3,650,000	Amsterdami 275,000
6.	Velija 4,900,000	Bryksli 180,000
7.	Fransa 36,500,000	Parisi 2,000,000
8.	Elvetija 2,500,000	Berni 36,000
9.	Jermanija 44,000,000	Berlini 1,000,000
10.	Austrija 40,000,000	Vjena 1,300,000
11.	Portogalija 4,500,000	Lisboza 100,000
12.	Spanja 16,500,000	Madridi 300,000
13.	Italija 28,000,000	Roma 240,000

14. Tyrqija	Kostandinopoja
33,000,000	1,000,000
15. Greqija	Athina
2,000,000	70,000
16. Rumanija	Bukuresti
4,500,000	200,000
17. Serbija	Beligradi
1,500,000	50,000
18. Mal'-i zi	Cetini
250,000	4,000

7. Nga gjithë këto Anglitera, Franca, Jermania, Austria, Rusia, Italija, dhe Tyrqija qënene mbretëri të mbëdhá.

8. Kështu' e mbëdhá t' Evrópesë janë: 1. Venezi dhe Veneti ne Suidi, 2. Ouega dhe Aadoga ne Rusi, 3. Mbrogi dhe Komoja n' Italí.

Malt' e mbëdhéj t' Evrópese janë:

1. Alpet' e Skandinavise, qe çajne gjatazi Suidhise dhe Norvejine; këtá janë gjithë-nonë mbuluare me debore.
2. Arálete, qe ndajnë Evrópenë nga Asija.
3. Alpete ne mest te Frânsesë e t' Italise.
4. Karpátlete kundrejt Alpevet.
5. Pirinete ne mest te Frânsesë e te Spágese.

6. Kafkáseto ne Rusí.
7. Baíkánete ne Buágari.

Malete qe nxjíjnse zjet jnue:

1. Etna ne Siqrli.
2. Vezuvi n' Italí.

Detí e Evrópes:

Evropa lágete nga Oqeán' i vriut, nga Atlántiku, nga det' i bardhe dhe nga Kaspíja.

Det' i kúrdhate esht' nxng' e Oqeánit te vriut.

Atlántiku ben: 1. den' e Jermanise; 2. Baltekne; 3. Mánsine; 4. den' e Irlándese; 5. den' e bardhe, qe qáhete dhe det i mzzit te ftoht, e perzjéhete me Atlantikun nga gryk' e Xibraltarit, dhe ben pálgun' e Adriatikut ne mest te Italise e te Gqipérise, te dy pálget' e Greqise Ione dhe Egene, Dardanélate, Vospore den' e zi, dhe Azofne.

Lumejt' e mádhej t' Evrópes jane:

1. Rínua, qe dérdhete ne det te vriut; 2. Rodhani ne det te Mesdhéut; 3. Tuna, ne det te zi; 4. Alvi, ne det te vriut; 5. Isári dhe Garuni, ne Atlántikt; 6. Volga, ne Kaspí; 7. Tanaji, ne Azoft, etj. etj.

Sinasit' e Evropes jose

Tri te mbedá: 1. Suidlja baske ne Norvejne; Spanja ne Hortogaline; 3. Italija.

Tri më te vógela: 1. Danimarkë; 2. Grecija; 3. Kremi.

Nëit' e Evrópese jose te anme, pë me te pérdit jonen

1. Islanda, Bretanja, Irlanda, etj. n' Atlantikt.

2. Sardenja, Siqelija, Kriti, që kanë te tjera ne det te Mesdheut.

Qytetet' e degúare t' Evrópese vec krýeqýteteve jane:

N' Inglitere: Liverpoli, me 500,000 qeres; n' Irlande, Glaskova, me 450,000 qeres; ne Skoti Mançesteri me 400,000, ne qendret t' Inglitérese: Dublini, qytet' i par' i Irlandese; me 350,000 qeres; Edimburgu, qytet' i Skotise, me 180,000 qeres etj. Lum' i degúare eshte Tamesi, qe shkon ne Aondre.

Ne Franse: Lioni, 330,000; Marsila, 310,000; Bordoja, 200,000; Lili, 160,000; Nanti, 120,000; Roveni, 100,000; Tuluzi, 130,000

etj. Lum' i degúare este Sikusna qe çan Harisne, etj.

Ne Jermaní: Breshavia, 200,000; Kologa; 130,000; Mynihu, 170,000; Lipsija, 100,000; Dresti, 170,000; Strasburgu, Hanovra, etj. Jermanija este zbrrterí e Hrusise, e Saksonise e Bavarise e Virtsmbergut, e Badit: Te giha ketó jane banke e ûdhene Jermanî.

N' Austrí: Hesta, 300,000; Kryeqytet i Ungarise. Hraga, 160,000; Qytet' i par' i Bohemise; Trijesti, 150,000, me limán ne Adriatikt; Agrami, Zara, Raguza, etj. Austrija ka Austrin' e fjeshte, Ungarine, Bohemine, Kroatine, etj. Lum' i degúar' este Tuna, qe shkon ne Vjene, etj.

Ne Rusí: Moska, 350,000; Varsova, 231,000, ne Holoni; Odrsa, 120,000, n' anet te detit te zi; Qisnovi, 100,000; Riga, 100,000, ne Baltekt etj.

N' Italí: Nápoli, 400,000; Hallérmoja, 160,000, ne Siqzíl; Turina, 180,000, ne Sardenje; Florensa, 120,000, Kryeqytet' i Italise pake kohe mé pare; Milánua, 200,000; Venetiku, 110,000, n' Adriatikt; Jénova, 120,000; Livórnua, Mesina, Brindizi, Bari, etj.

Tyrqi e Evrópese

Tyrqí e Évrópese ndáhete ne pese:

1. Nenembeteri e Bulgarise.

2. Rumeli e Lindjese. Te dyja kane qeres 3,500,000.

Ne Bulgari qytete jane: Sofja, 30,000; Ruscíku, Vidini, Zistova, Silistra ni Tunet, Varna, ne det te zi 20,000 etj., ne Rumelit te lindjese Filipopoja, etj.

3. Oraqi, me 2,500,000. Ne Oraq eshte K. q. Kostandinopoja, 1,000,000, edhe Adrianopoja, 100,000, q' ish krryeqytet' i Tyrqise qenoti.

4. Maqedonia, me 1,000,000 qeres. Qytet' i pare Selanika, 90,000, etj. Maqedonia eshte ne copë e Qiperise.

5. Qiperija, me 3,000,000 qeres. Qiperija nga lindja ka Bulgarine dhe Serbine, nga perendimi Adriatikne, nga juga Grekerin' e Maqedonine, nga veriu Mal' e zi, dhe Bosqene.

Qiperija ka male te vështire e te tepere, dhe fusa te gera e te mbimeta. Më te mbeshqet' e lumeqet jane: Drini e Bujana ne Shkodre, edhe Vijosa e Devolí ne Myzeqé, qe dérdhene, ne Adriatikt, dhe vardari, qe dérdhete ne menget te Selanikut.

Qytétet' e Oqiperise janë: Shkodra, Hixreni, Jakova, Ipeku, Hrestina, Tetova, Ysqypi, Qyprilija, Herlepi, Manastiri, Peẽerina, Kosturi, Ohrija, Dibra, Mati, Kruja, Tirana, Dupesi, Kavaja, Heqini, Elbasani, Starova, Korça, Herseka, Hermeti, Berati, Vlora, Tinokastra, Tepelena, Delvina, Konica, Leskoviku, Janina, Pilati, Haramilija, Margeẽlegi, Hargu, Hreveza etj.

Ne Grekeri Qytete janë: Aúrea po Θesalí; Hatra, Hirrja, etj. n' Lláde. Nisit'e Greqise janë: Korfuzi, Hakesusi, Qefalinia, Zagina etj etj.

5

Asija

Asija ngjete me Evrópene ne malet te Kafkasit, me Afrikene ne pipt te Syezit. Nga Amerika ndahete me gryket te Veringit. Nga Oqeanija me gryket te Malákese.

Qerlẽzõhete prej Oqeanit te verint, prej Hindarakut, prej detit te mesit te Zõut te prej detit te zi.

Asija eshte djep' i qerint, qemoti Evropa ishte e edare te fare e pa degdare, e Asija kis

émere, po sot este e:ne pas nga Evropa se gjëas, nga dritat' e ditorise, nga njesterite etj. etj.

Asija ka metale sume, e fusa te gera, po te pa-mihura, e te pa-punúara.

Málete mé te mbedhé jane: Altaji e Stonovi ne Sibiri; Himalaji (m' i lart' i gjith mbi deti: 8700 metra) ne Kine; Gataji ne Hint; Libani ne Syri; Ararati n' Armeni.

Detet' e Asise jane: Verdhi, Ohoçki, Japonaka, det' i verbe, qe jane mënget' e Oqeanit; Hondua q' este nga det' i mesit te Jzut; det' i kuq, q' este menqë e Hindarakut, etj.

Menqe jane: Ovi ne verit te Sibirise; e Touqinit ße e Sisanit ne Hint; Yamuni ße meng' e Hersise ne Hindarakt.

Grrka jane: e Veringit, qe perzjén Oqran' e veriut me te mallt; e Hurmuzit, qe baskón Jumasne me menqet te Hersise; Babel-mendepi, qe baskón Hindarakne me det te kuq.

Si-nisi jane Anadolí, Arabia, Hindi, etj.

Keneta jane: Kaspia ne Hersi; det' i qete ne verit t' Arabise; Arali ne Tyrqistán; Bajkali ne Sibiri etj.

Lumén jane: Sena, Tenesi, Ori, qe dérdzne

ne Oqeánt te veriut; Tigri, Frati, qe dérdzene ne menget te Hersise; Hindi n' Yuanánt; Amuri ne Japonákt etj.

Tri cope te mbedhá t' Asise i kane tri mbretení t' Evrópese: Tyrqija ka Anadoḷe, (qe ndahet ás Así-evrópele) Arrabine, Qyciorine, Syriane, Irakne, ás ca veṇdi t' Arabise.

Ne këtó veṇde qytetó te mbedhéṇ jane: Ismiri, Brusa, Konja, Trapezunde, Erzirumi, Dijari-Beqiri, Musuḷi, Bagdati, Basra, Halepi, Cami, Biruti, Jerusalima, Meqqeja, Medinerja, Moka, Sana etj. Këtó kane afersó 20,000,000 qeres, Tyrq, Qyrde, Arabe, Ermene, etj. më te mbmete jane Myslimane ás ca jane te Kristere.

Cop' e dyte, q' e ka Rusija, este giithe Sibirija, q' este nga verin i Asise, vent i gere sume, po me pake qeres, nga te ngritet' e nga te ftohtet' e tépere. Ehé Kafkasija, q' atjé gendzene Çerqézete, Fyrsiqte, Erménete, Abazaqte etj. Rusija ka ás sume nga Hanerit' e Tyrqistanit, si Hivene, Hokándine etj.

Cop' e trete este Hindi, qe m' e sum' e vendit este ne doret te Inglitérese, ðe atá vende, qe jane me vethe qóhene mbreteria' e Inglitérese.

Te mbeßëŋ qytete ne Hint janaß Kalkuta, Bombaji, Madrasi, Lahuri, Qismiri etj. Hindi ka 155,000,000 qeres, më ze ca me Myslimane ðe ca te bésevet te pora.

Veç ketyre n' Así jane: Mbretëri e Hersise, e Afganistanit, e Beluxistanit, e Kinese, e Japonise, ðe ca te vógela.

Kina este sum' e madhe, ka afërá 400,000,000 qeres: k. q. Heqini me 2,000,000 qeres; Kantoni, Nanjini me nga qe miliune qeres, etj. Pse Kinasite, pothuas, jane ne beset te vjetere.

Japonija este qe vent prej ca nisive, ka 52 miliune qeres. Jedoja este k. q. i saj me 1,500,000 qeres; Japonákete ngajne fort me Kinasite, po Kinasito, s' kane zakónet' e vjétere, e Japonákete kane zene te mápine zakónet' e mengrat' e Evrópese ðe po vene mbrofl

dite-më-dite se pëllas, bes' e tyre este nga te vjéterate.

Hërsija este mbretëri me vetha ës mbren' e ftone Cah. Ka 15,000,000 njeres; k. q. Tehrane më 15,000. Te dyte qytete jane Ispehani me 200,000 njeres, Girazi. Tebrizi etj.

Hërsija qenoti ka qen' e madhe e e-degjúare ne ç' do fare punë, po sot este sunse pas. Hërsánete jane Myslimane Alite e Xaferiq.

Afganistani në Beluxistane e më ca hanerí te Turqistanit qihene pjés baske Asi-emezit. I'ílle ky vent ka 25,000,000 njeres Myslimane. Qytete te mbedhtq jane: Buharaja, Semerkandi, Qabili, Heratí, Qelatí etj.

Nisit' e Asise ne det te mezit te ftrut jane: Sakezi, Mitilini, Sámua, Ródna nene Tyrqine; Qíprua nen' Inglitérene; ës Ojjani etj ne Hindarikt.

Klim' e Asise me ca vende este sum' e nxehte, si ne Hint e n' Arabi, me ca este fort e ftóhete, si ne siberi e pjékete, ës ne pake vende est' e mire.

4

Afrika

Afrika qerßeλóhete nga det' i mezit te ßeut, nga Atλantiku, nga Hindarsku, nga det i kuq; ndáhete nga Evropa me gryket te Xhbrλtarit; Nga Asija me pipt te Syezit, q' e hapne pake kohe mé pare, e perzjene detn' e mezit te ßeut me dett te kuq.

Malet' e Afrikese jane: Malet' e hénese, qe jane gißе-qe me debóre, Kilimanxari, Atλasi, ne Barbari; Nigritete ne Guinie, etj.

Lumenj jane: Nili, qe, kur trsteme debóre-rat' e málevet, drl e ujit gille ßeu' e Egjptese.

Nigrua ße Zajiri ne Guinie, Zambezi ne Mozambik, Senegali ße Gambia ne Senegambi.

Kenetа jane: Caßa ne Sudán; Ninnza ne Zrugibór, Ambeza ne Avisini.

Nisit' e Afrikese jane: Azórete, Maßera, Kanárete, Gepetelena n' Atλantiki.

Afrika este qe vent me tre çipa; mez' i saj este i pa-qóhore, eßé pine mi té qeres te zes e te épere. Anete ndáhene me tri;

1. Anet' e vreriut, q' atjé este Egypta (Misiri) eßé Barbarija.

Egypta este xgerüare dukt nape sume vent te Sudanit, q' este ne mest' t' Afrikese; ße sot ka mé téper se 10,000,000 geres.

Qeverisete me qe nenembrét, q' i done Hidív. k. q. Kajrua; me 200,000. Aleksandra, Hort-sćiti jane qytete te dyte rëj.

Barbarija ndáhete me katrë cope:

1. Tripola (Tarabüauzi) me 1,000,000 geres. E ka Tyrqija.

2. Tonuzi me 3,000,000 geres.

3. Alxeri (xgzairi) me 5,000,000 geres. Jane nene Frónsene.

4. Maroku, me 8,000,000 gerës, q' este qe mbrsterí me vetke sot. Ne këtó vende qérezite mé te sámete jane Myslimane ße Arabe e Barbare ellë te hnaj.

2. Anet' e Herendinit, qe jane: Senegambija ße Guinija e sperme ß' e posterme. Mé te sumet e qytétevet te ketyre vëndeve i kane Evrópasitë. Vëndesit jane gýmese t' égere.

3. Anet' e Lindjese qe jane: Avisinija (Habesi), Zengibari, Mozambiku, Natali ße nisí e malte e Mallagaskarit. Këtó qeverisene me vethe, veç Mallagaskar' e mori Pransa.

Avisinigte jane te Kristere, te tjérete kane

bésera me vethe, jane ãe ketu-ketjé Myslimane e te Kristere.

Ne funt t' Afrikese nga juga este Hund'-e eprésese, q' e ka Inglitera. Hake mé sípere nga mez' i Afrikese este Sudani; andéj skon Nili ãe Négrua duke çare Afrikene. Mé sípere Sudanit este Sakara fus' e gere prej rerr, e ãate sãé fort e uxehte.

Klim' e Afrikese est' e uxehte.

5

Amerika

Amerika pellóhete prej Oqeanit, prej Haqetorit ãe prej Atlantikut.

Milet' e Amerikese jane qe sere qe çajne giã' Amerikene se gjáti permés; n' Amerikat te veriut qúhene skembéq-sume e Maãake.

Launéq jane: Misisipi n' Amerikat te veriut, qe dérhete ne menget te Meksikese; Oeqt-Aavrendi, qe skon neper sume kenata, ben njet'-e-varure te Ningárese, ãe dérhete ne Atlantikt.

Kenata jane: Kroni, Eriji, Ontari etj.

Nisit' e Amerikése jane disk, qe ndáhene me dy: Atilete sãé Vakamitete. Ketó jane nene

Evrópasit; jane ðe te tjera si Eeu-i-ri e Grijandija.

Amerika este qe ðí i-ndare me dy copa, qe baskónene me qe pip ðru, qe qúhete Hanane. Hérese nga ketó copa i ilone Amerik' e veriut, tjáterse Amerik' e jugese. Hérezit' e Amerikese ca jane venðes te vjetëre, q' u ðone ðe Hindjane, eðé te súmete jane Evropas te vájtare si ugat Amerika e pasláj, ðe jane Spanjole, Hortogale, Inglize, eðé sume te zes te spene nga Afrilja.

Amerik' e veriut ndáhete ne kátere cope: 1. Anet' e veriut, qe jane sume te ftóheta, eðé mé te súmete vende jane t' Inglitérese; kane kátere miliune qeres, m' i ditur' i ketí venði este Kanada ðe ka k. q. Kjebekne.

2. Vendet' e baskúare, qe jane prej 34 ðimokratíve te baskúara, ðe kane 35,000,000 qeres: k. q. i pílleve este Vasinktoni eðé mé te mbedhete qytete jane Nevjorku me 8,100,000 qeres, Bostoni me 200,000, Filadelfija me 560,000 etj. Ky vent este mé mbrofl ne diturí e ne drita ðe se gihas nga gihe bota.

3. Meksika, q' este qe ðimokratí me 8 miliune qeres, eðé ka k. q. Meksikene.

Guatemálla ë' Amerik' e mezit, që kane 2 miliune qeres, dhe k. q. Guatemálasene: ne këtë vent este Hananua, që po e hápine tanë.

Amerik' e júgese ndáhete me state: 1. Kolómbija, q' este prej tri ëmokrative: Venezuéla, Grenad' e ré dhé Ekatorí. Ka 5 miliune qeres dhé klime sunte të naire.

2. P'inrja, që ka 3,000,000 qeres; anet' e detit të këtí vendí janë t' Anglishtrese, të Frënsese dhé të Holándesez; mez' e kane véndesite.

3. Heruja me Holivine, që janë dy ëmokratí të koskúara me 3 ½ miliune qeres; k. q. i se párese este Sima, i se dýtese Hotari.

4. Brazilija, este që mbretorí e qere, po ka vrtem 8 miliune qeres; k. q. este Rio-de-Janejrua me 210,000 qeres.

5. Qilia, este që vent i nguste n' anet të detit me 1 ½ miliun qeres; k. q. Ceqt-Jakobne.

6. Baskim' i Argendise, q' este prej tri ëmokrative, ße kë 2 ½ miliune qeres; k. q. este Buones-Ajresi.

7. Patagonija, q' este ne funt t' Amerikese

nga juga; este vent i fiohte e i paadéqure prej qérezes, ellé kà sunc male qe nxjérine zjar. Kà 400,000 qeres t' égere po-ilua; ketá pojne me pisq.

Amerikasit' e ditur' e te núritúre jane Evropas, Amerikasite vendes jane ile sot gýmese t' égere ile kane béset' e vjétera; te pake jane perzjere me Evrópasit' e jane bere te Kristere.

6

Oqeanija

Oqranija esto ne mest te Asise e t' Amerikese, ile este prej sunc nisive te perhápura n' Oqeánat Haqetór.

I'ilbe keto nisi ndáheue me katre:

1. Nisit' e Malesise; m' e mall' e tyre este Burnoja; nisit' e Sóndese, q' i kane Holandasite; m' e mall' e ketyre este Xava, ká k. q. Batavine.

2. Filipinete, q' i ká Spanja ile kane k. q. Manile.

Ketó elsi jane malesi ile uxjépene oris, kafé, seqer etj.

3. Nisit' e Melanisise; m' e malle e tyre

este Hoλand' e-ré, q' e ká Inglitera, ká qytete Siãngjne ãe Melvurne.

Pstt' eãé Kalifon' e re, q' e ká Fransa.

Kető nisí kane qeres gýmese t'ágere, vrç atyre q' i kane xbúture Evrópasite.

4. Holinisija, né te mbeãnt' e ketyre jane nisit' e Cqt-Laiut, ãe nga kető n' e maãe este Havaji, q' este qe mbretnerí me vrthe.

Vëndesit' e Ogranise jane ca te xes, ca te kuqerenme ãr ca te vrrfe. Kane bese te vjétera, e jane, sí ãanne, te paxgúre.

BKSH

VI

QIEA-CKROHA

Qiɛλ-ɕkroŋa na trɛgón Qíɛλine : do-mɛ-ðene Haŋesírene ðɛ yjt' ɛ saj.

Kur ngrɛme kókene perŋjɛte ɛ vɛɕtojme, ɕóheme qíɛλine. Çíɛλi ç' ɛɕte? Ие haŋesire pa funt ɛ pa ane, pa te siŋer' ɛ pa te poɕte.

Haŋesira ɛɕte plot mɛ yj qe jane pa númur' ɛ pa te sósure. Díɛλi, ðɛu, hena jane trɛ nga ɡiðe yjte pa sosjɛ. Yjtɛ ndáhɛne me tri: Mɛses ðúhɛne atá, qe jane ne mɛst, si strumbuλár, potuλohes jane atá, qe vijne pɛð syrɛɕ, ðɛ pases atá, q' u vine pas potuλóheset.

Ие mɛses mɛ ɡiðe potuλóhesit' ɛ pásesit' ɛ tija qúhɛte ŋe bote.

Bot' ɛ díɛλit

Bot' ɛ díɛλit mɛses ka díɛλine; potulóhesit ɛ tija jane :

1. Merkuri
2. Aferdita
3. Ɛɛu
4. Mari
5. Ɑetuni
6. Moti
7. Vreɳi
8. Nɛɲtoni.

Ne mɛst te Marit ɛ te Ɑetunit jane nentɛðjɛte yj mê te vɛ́ɲɛle ɳga ketá ɛ te paɛ́mere.

Ɛɛu ka ɳe pases, q' eɑte hena.

Ɑetuni ka kater te tiλe; Nɛɲtoni ka ɳe; Moti ðɛ Vreɳi kane ɳga tete.

Moti ka ðɛ ɳe pɛð posi unaze pótuλe sojɛ.

Díɛλi eɑte ɳe yλ i mað fort, i zjarte; potuλóhesit' ɛ tija jane kepúture sojɛ; giðevɛ u ɛp drite ðɛ te nxɛhte.

Díɛλi mɛ giðe potuλohesit ɛ tija zê ne hapesíret 6 dyliune ðɛ 600 miliune fɛrsahe [1]) vent.

Potuλóhesit vine pɛð ɛ pótuλe díɛλit dukɛ kðýɛre me boɑtit te tyrɛ si miɑi ne hɛλt.

Díɛλi u ɛp drite ðɛ te nxɛhte, si ðame. Drit' ɛ diɛλit i vjɛn ðɛut me 8 te hoλa ɛðé 13

[1]) fɛHe rsáh eɑte 40 mijɛ-mɛtra.

ɕtateliune qiλograme i rende. Pɛđ ɛ pótuλe đɛut ne hɛqɕim ŋe terkuze do te jɛte 9,000 fɛrsahe; nga zemr' ɛ ti gɛr me faqɛt eɕte 3183 fɛrsahe Faq' ɛ đɛut eɕte 32,000,000 fɛrsahe te katertúare.

Bɛu eɕte 133,000,000 mije-mɛtra lark díɛλit. Keđénɛte si miɕi ne hɛλt drɛjt díɛλit, dukɛ árđure pɛđ sojɛ.

Ие kđýɛrje mbarónɛte me 24 ore. Faqja qe ɕɛh díɛλine ka drit' ɛ dite, ana tjátere eɕte ɛ épete, q' eɕte nata.

Bɛu dukɛ kđýɛre me vɛthɛ, i vjɛn đɛ pɛđ díɛλit giđe-ŋe. Ие ɛ pɛđúare mbaróhɛte me 365 dit' ɛ 5 ore ɛ 49 te hoλa : Kjo kohe đúhɛte ŋe vit.

Keté uđe đɛu pɛđ díɛλit ɛ ben si fλáɕkazi, đɛ me ŋe menyre, qe pɛđi s' bénɛte pumbuλák po si m' i gate pake, sɛ i gɛre.

Dukɛ váture đɛu pɛđ díɛλit, gaɕte muaj i kđɛn ŋérene puλe, ɛ gaɕte te tjɛre tjáterne. П' andáj púλate kane rađe gaɕte muaj nate ɛ gaɕte dite giđe-ŋe.

Mez' i đɛut, do-mɛ-đene brɛz' i mɛsme ɛ ka dítene giđe-ŋe nga 12 ore đɛ te ngróhtete me ŋe ɕkaλe, si do qe kđénɛte đɛu.

do-me-ðene nga te aferùarit' a nga te nergùarit' e ðcut pej dieẍit:

Ile vent i ðent nxẽhete fort, kur i vine akendijat' e dirẍit derj-per-drejt, pa lé te jete nergùare dieẍit; ðe sa t'i vine mé ẖáskazi, nqe né tépere ftóhete, ndonesé t' i jete n' áfere dieẍit nga ç' iste.

Potuẍóhesit':

Sindekur kúẽhete ðeu ni boeẓit te ti, ðe i vjen peẖ dieẍit; patá eár te tjérete soke te ti kúẽheu' e vine pótuàe dieẍit sicili ne rallet te vet.

Si ðame ðe mé sipere gide ketá yj kaue qene qe trup baẽke me dieẍine; pasláj jane zepiture, ðe kaue vene cipe sipere; eðe lend' e tréẽ este e'pe nga lend' e dieẍit.

Nga mallerija gide potuẍóhesit' e dieẍit nuke jane qe, po jane ca mé te végele; as merzim' i tyre pej dieẍit, as klima, as dita e natu, do-me-ðene te kllýerit' mbe vetke, as viti, do-me-ðene koh' e te peðùarit pótuàe dieẍit, nuke este né ðe e pandrysme me te gide.

Astú ẽemi se ãe bárrat' e gérrat' e galà nuke do te kene te ngare me te ẽent se gë-las. Potuẽóherite, qe jane veẽfzorit' e ẽent, kane cipe persiper' e zjar nde zémerre si ãe ẽén. Drita q' u sóhemse u vjén nga diẽẽi.

Merginí nga diẽẽi, eilé kóh' e te kẽyerit mi hostit, ẽe koh' e te pefúarit gótu'se diẽẽit donre ẽene gatesi e dítese ẽe e vitit te potuẽó-hesrt te diẽẽit este pas kesáj menyre :

Planetëve	Merginë nga Dielli	Largësia mesatare		Të gjatësisë gjatë rrotullimit		
	Masën	me	të Dheut	në	ditë	me
Merkuri	0,0000,000,000	24	05	000	088	
Afërdita	0,0000,000,000	23	23	000	224	17
Toka	0,0000,000,000	20	—	000	365	06
Marsi	0,0000,000,000	24	29	001	322	
Qeresi	0,0000,000,000	9	56	011	315	
Moti	0,0000,000,000	10	16	029	166	
Yrani	0,0000,000,000	*)		084	007	
Neptuni	0,0000,000,000			165		

Mallerí e tyre este ne kotë menyre :

Eeu 1

Merkuri este sa $\frac{1}{7}$ e ẽent

Afërdita " " $\frac{3}{4}$ te ẽent

*) Yrani e Neptuni s' u dihete koh' e kẽyerjese tyre mi hostit.

Mari	este sa	½ e ẗeut	
Getuni	. .	1470 kere ni mnẗ se ẗeu.	
Moti	. .	0887 . .	.
Vreqi	. .	0077 . .	.
Neptoni	. .	0152 . .	.

Hena

Hena este 49 n' e vógele nga ẗru, i vjen pell ẗeut, ẗe mbarón pelle afró me 27 ½ dit; ódene ẗe hena si ẗe ẗza mnẗ' e bon pumbuẗakz, po mê te gate se te pere, ẗe fiáskazi ẗeut.

Kur i vjen hena ẗeut ẗfere, mergimi este 356,000 mije-metra, kur i largónete, este 1063500 mije-metra, mez' i mergimit este 581,000 mije-metra. Pell' i saj este 10,917 mije-metra, ẗe shpejtija [1] este 3,475.

Hena, me qene kaq' e vógele, na dúkete sa dieẗi, q' este aq' i mad, nga te qénete 400 here zi' afere nes nga dieẗi

Hena me 29 dit' e 12 ore 44 te hoẗa eẗe 31 te grinte i vjen qe here pell ẗeut.

[1] Qe nga qendr' e pótes' e gur te pesti

tjɛre te tî. Hena ɛɢte kepúture ŋga ðɛu kur kane qene trup i ujɢim. Ho ðɛu, si qɛ m' i maðl, i pembɛu ɛ́rene, ðɛ ujete hénese; andáj hena s' ka as ɛre as uje. ɛðɛ́ andáj, s' ka as mbíme, as kafɢe. Vɛç kesáj, dukɛ plásure cip' ɛ saj nga te ðátete ɢume déndure, hénese mê s'i ka mbɛ́ture farɛ te nxɛhte ne zémere, ðɛ ɛɢte ɛ ftohte si akuÀ, ðɛ giðe gur' ɛ ɢkembéɳ.

Hena ðúhɛte sɛ ɛɢte ŋe yl' i vdékure, ɛ ŋe trup pa ɢpirt. Munt te ðɛmi qe hena s' ka ðɛ pê te paÀe:

Sɛ mbímerat' ɛ kafɢet' ɛ ðɛut pojne mɛ te nxɛ́hetit ɛ ðɛut, qe ka ne zémere, ðɛ mɛ uj' ɛ mɛ ɛre, pa ðɛ mɛ dritet ɛ mɛ te ngróhtet' ɛ díɛÀit; ɛ hena zjar ne zémere s' ka, ðɛ as uje as ɛre sipere, ðɛ s' munt te kɛte pérra qe pojtj' ɛ tyrɛ te mos kɛte nɛvoje tjátere ɛ t' i jete mjaft ndihm' ɛ díɛÀit.

Ho ðɛ ɢume nga te díturite ðone, sɛ hena ka pak' uj' ɛ pak' ɛre, ðɛ bímera te paka ɛ pê te paÀa.

Te zénet' ɛ hénes' ɛ te díɛÀit:

Kur vjɛna hen fiÀ ɛ flake kundréjt díɛÀit, ɛðɛ

do 75 vjɛt, i dyti 6 vjɛt ɛ 8 muaj, i trɛti 12 vjɛt ɛ 8 dit.

Yjte:

Vɛç ketyrɛ yjɛ, qe ðame, sa yj te tjɛre, qe ɕóheme ne hapesíret, ɛ qe jane pa múmure, jane giðe si ðɛ díɛλi yne: Jane mɛses, ðɛ atá kane potuλóhesit, ɛ pásesit ɛ tyrɛ, po atá nuke ua ɕóheme dot as mɛ sy, as mɛ tɛjqyre.

Γiðe ketá yj, qe ɕóheme, jane fórt lark ɳɛri-játerit, ɛðé te mbeðéɳ fort ɕume.

Ketá yj giðe, ðɛ mɛ díɛλine tene, ɛ mɛ giðe potuλóhesit' ɛ tî jane ɳe tufe. Hersípere ketyrɛ géndɛte kaɕt' ɛ kúmterit pɛð ɛ pótuλe; ðúhɛte qe ajó kaɕt' ɛ kúmterit eɕte ɳe pɛmét yjɕ te large, pa na dúkɛte si tym.

Jaɕte kesáj tufɛ ɕóheme sot-per-sot mɛ tɛjqyre te mbarúare ɕume tufe yjɕ, si ðɛ ténene. Πo hapesira, si ðame, an' ɛ funt s' ka, ðɛ yjte s' kane múmur' ɛ funt. Bɛ yjte mɛses nuke pine, po kðéhɛne ɛ potuλóhɛne ne hapesiret, si ðɛ potuλóhesite.

Yjte kane dy fuqí: ɳe qe héqine ɳeri-tjáterine, ðɛ ɳe qe debojne ɳeri-tjáterine. Π' an-

Hérezit' e vjétere isine te gepjere, ße pandéhuine se dírλi i vícu pótnλe ßent baske me pille yjte! Si nerίu kur este ne vapór ßr kur iken vaporí i dúkete sikur iken ßeu. Hiqnine me ment ne pe drejt nga ßeu e me díελi pasdáj nga díελi e tutje, génime ç' do mnaj drejtper-drejt yj, q' u lósine çipa ße até jane 12, qe díελi ç' do mnaj gíndetu kundréjt nerit syrce. Ilo kjo nuk' esté nga te potuλdarit' e díελit pel ßent, esté nga te potuλdarit' e ßent pel díελit.

Atyre yjet si ßame, u kane ßene çipa, ße ç' do çipi i kane veny ne emere ne vethe.

Kuserat' e çipevet jane ketá:

1. Qengj . . . . Díελi gíndete kundrejt ti ne Mars
2. Kau . . . . Herí
3. Bipaku . . . . Maj
4. Karavilla . . . . Qershór
5. Dragój . . . . Korik
6. Dhérza . . . . Gusht
7. Hesa . . . . vjeshtë te 1
8. Herçoλaku 2
9. Harga 3
10. Krδi . . . . Dimerór
11. Kova . . . . Janár
12. Hesku . . . . Shkurt

Mergimi ãe pare̋ja:

Hena este n' e vógele nga te giil' yjte, po, me qene n' áfere, na dúkete n' e malle nga te tere; me gjil' até prape s' est' aqe, si e só-hene; po este sume n' e maïe.

Hena na dúkete sikúr este me qe vent me yjte eãe kjo s' est' e vertete; se yjte jane sume mé mergúare nga hena.

Eãe rete, qe jane mi' rret, na vjen si kúr jane trk jau' yjte; se qaqëlete syri.

Fotnlohesit e dheãit, qe jane soket' e ãeut, ase qene n' afere sume nga yjt' e tjere, i só-heme mé te mbedhë nga até; pa até te tjérete jane nerses, si dúrë yne, ãe sume mé te mbe-dhë nga soket' e ãeut.

Mari yllete ne mest te te tjérevet, se este si i kuq; andáj merezit' e vjétere e kisine Ne-rendin' e luftese, se i upau pakut.

Moti dukete i mad, i barde, eãe si me skendja nga peãi q' est i pajcke, si lume.

Aferdita dukete me te ngãire, e sam' e ndri-çime; andáj te nderuite e kisine per Herendi te bukurise.

Aferdita ãúkete ãe yl' i mengesét. Ho Afer-

dita s' dúkɛte gidë-ŋe ndaj te ngëiri, ɛ ɕoheme ës ɕume hɛre ndaj mbréməɛ.

Mérezit' ɛ vjétere ket' yÀ, qe dúkɛte hɛre me te ngëir' ɛ hɛre me te ngrýsure, s' ɛ dínine q' eɕt ajý; po i pandɛhnine dy: Kur ɛɕíhnine me te ngëire, ɛ qúanine yÀ' i menɡɛzit; kur ɛ ɕíhine me te ngýsure, i dóɕine Ireme.

Merkuri eɕte áfere díɛÀit andáj dúkɛte me te pɛrendúarit te díɛÀit, kur eɕte ŋga an' ɛ ës̈ut.

ɕetuni, mɛ qene ɕume m' i maë ŋga gidë potuÀóhesite, ndonɛsé eɕte lark, dúkɛte ɕum' i ndriçim. Vreŋi ës ɛ Nɛptoni s' ɕíhɛne pa tɛjqyre.

ɕeŋa na dúkɛte sikúr eɕte ŋe tok mɛ ɕtate yj te végele me ŋe vent. Ho* atá jane diɛj te mbeëɛŋ, ɛ ɕume te mergúare ŋeri pɛj tjéterit.

Kur ngrýsɛte, na dúkɛte sikúr pɛrendón díɛÀi; po s' eɕt' aɕtú: díɛÀi eɕte m' até vent, po ës̈u, dukɛ kë́ýɛre, i ɛp krához, pa s' ɛ ɕóheme.

Aɕtú ës ɛra, qe ka pýren' ɛ ujit, na dúkɛte si ŋe pelhur' ɛ kálterte; pa hapesira eɕte pa ane.

Yjte leçijn' ɛ vine pɛë, dukɛ Kë́ýɛre kokengulmazi, mɛ vertík te maë mɛ patjɛt te fuqise hɛqesɛ; po nuke perpíqɛn' ɛ s' aféróhene, sɛ s' i lɛ fuqija debóŋesɛ.

Ti̇ke gérravet, qe sóhonse, e ẗemi trupa. Trúpate jane te ngzuru pej ẗeplinevet, ẗe ẗepínete pej drúẗevet.

Ne nest jane dy fuqira: qe héqese, qe debóqese. Andáj drúẗete béneme tok, per te bere ẗerínete, paslaj ẗe ẗerínete nbliẗ me, per te bere trúpate me fuqi héqese, po nuke bakóneme fare. se s' i le fuqija debóqese.

Trúpate ndáhene me tri: 1. te ngúpete, si guri, si plumbi etj. 2. te ẗjeshtu, si vaji, si újet' etj. 3. te avullt, si ávull' i ujit, si era etj.

Ke trup esht' i forte, kur ashtú fuqija héqese m' e tépete nga fuqija debóqese ne nest te drúẗevet, e ngjajsh drúẗete jane fort t' aferisura qera me tjátrene, ẗe trupi est' i ngésure.

Est' i ẗjeshtu, kur jane te dy fuqite nepér-qé.

Est' i tyreti, kur este fuqija debóqese m' e tépere nga fuqija héqese, andáj drúẗete jane te mergúara, ẗe trupi i skrifete.

Te nxíhtete sume trúpevet u dobetón fuqine héqese, e shtoa fuqine debóqese. Te 'tohtete se prapi, shtoa fuqine héqese, e dobetón tjátrene.

Andáj nji dúke fióhure, nga te fióhtete atren-

gòzene drüdete qeru pas tjáterse, ðe ngrin, dome-ðene fortesõiete; duke nxíšure perseri, nga te ugrõhtete skrifetõurne drüdete, ðe bénete zvaš.

Nga fuqija héqese pine gíše pérerate mbi šét, eše kur t' a hšíime qe gur perpjete, bíje prape nde ðš, se e heq ðzu, me qene m' i mad nga ajf. Nga kjo fuqi vjen te rëndete: Trüpate sa jane mé te forte, aqe jane ðz mé te rende: Te lesojme nga qe vent i ðacte qe pluzup ðz qe ðuk lesi, pluzhë bíje mé pare, lesí, me pásure drüdete te paša, s' e epen dot érene me vrap, pa mendõn te bjete.

Era

Beu ete pstjrše pel e pótuše me ere. Erà mbonet s' shqete, zer' i saj i degõhete, ðe fuqija i dikete.'

Erà este e pjizure prj dy trupas: Azot (papojtje) ðe oksigén (ðaretire). Azotne po t' a zdus prj oksigenit, este qe gaz, qe s' dúkete, si ðe era, po te kelðseme qe ge te gaše ngord per-qe-here.

Oksigeni, i ndare prj azotit, est' ellë ajy qe gaz i-padúkure, po te ves qe eske te ndézure

dete : kur eɢte ftohte ɛra ɢtrengónɛte, ðɛ bénɛte m' ɛ rende. Vɛç kesáj ne malɛt te larte ɛra eɢte m' ɛ lɛhte, sɛ eɢte ɢum' ɛ paλe.

Πer te pɛɢúare érene kɛmi ɛre-pɛɢóɳene, q' eɢte ɳe fyt i qɛlqte, ðɛ brenda ka ɛnpɛrðí. Kur eɢte ɛra ɛ rende ɛ ɢtyp mê tépere enpɛrðine, ð' ajó úɳɛte pas te rendit te érese nga ɳe ɢkaλe ne tjátere, ðɛ na pefén te réndet' ɛ érese.

Πɛriu ðɛ pet' ɛ paλa ɛ mapin' érene mɛ fryme si eɢte; po kur ɛ ápene, ɛ-nxjépine te feλíqure nga muɢkerí ɛ barðe. Keɢtú ðɛ zjárɛt' ɛ drítat' ɛ feλíqin' érene. Andáj tɛk pine ɢume ɳɛres, a kafɢe, ɛ tɛk ndízɛne ɢume drita ɛ zjarɛ erá eɢt' ɛ ɟɛɟiture.

Er' ɛ ɟɛɟíture eɢte ɢum' ɛ lige per ɢendét te ɳɛriut, andáj dúane hápure dritórɛte, te dale, ɛ te kembéhɛte mɛ ɛret te qerúare.

Drúret' ɛ bárerate ðɛ lúlɛte, sa eɢte dite, ɛ ɢóhene díɛλin' ɛ dríten' ɛ tija, mápine Azotne, qe vene trup, ɛ ápene Oksiɟɛne; andáj ne mɛst te tyrɛ te pije ɳɛríu dítene eɢte mire. Πo nátene ápene oksiɟɛne, ðɛ ɛra mbétɛte mɛ ɢume azót, andáj nátene ndaj syrɛɢ eɢte likɢt te pime.

Ujete, si ellé era, este ngizare prej dy trupas: Nuk' este e njejte, si e pandéhnine te vjéterite. Ujete este prej dy gazre: ka nje pjese Oksigén (flaretire) fle dy Idrogén (ujetore).

Veç ketyre ujet' e detit ka fle krípene ellé sume metale te tjere.

K e t e

Dáme qe ujete duke nxéhure bénete ávuj. Ho ç' do-me-flene ávuj? ávuj do-me-flene qe ka drúlete te puha prej njera tjátereze.

Deti duke nxéhure nga diellí, puke nga ujet' e ti bénete ávuj; me te bere ávuj, bénete m' i lehte se era, fle ngrihete perpjete: Ajó ávulí jane rete.

C i u

Avullí, qe ngrihete perpjete, duke etúare, e duke dendérúare fle duke ftóhure, bénete prap' uje, si qe: do-me-flene drúlete strengónene njera pas tjátereze.

Me te bere uje, bénete m' i rende nga era, fle era mé s' e mban dot, pa dérlete pika-pika se sipernai: Ajó este siu.

Avullí kur ngrihete, est fjeat' uje, puke ka

as kripe, as no ŋe metál tjátere, se ató jane te renda, pa jésene ne dett; po dukɛ úqure siu n' éreta perzjéhete me ca gaze t' érese, ãe s' mbétete i qerúare fare.

Debora, Bréseri etj.

Giu, dukɛ xbriture, n' e gette érene fort te ftóhete, ngrin: do-me-ãene pustónene mé tépere druãet' e ti, e bénete ŋe trup m' i forte se ç' që; Ató here siu bénete debor' e breser.

Debora este floq, se ngrin posa kãéhete ávuãi nd' uje, ãe ahere pikate jane te vógela. Bréseri este koqe, se ngrin si perzjéhene pikate ŋera me tjátere, dukɛ géture éren' e ftohte mb' uãe áfera ãeut.

Nga ŋe here ávuãi dukɛ mbléture, era ngre plúbure te hoãe, ãe e perzjéa me ávuãine, pa kur bije sin, est' i kuq a i zi, pas gfrese, qe te kete plúburi, q' este perzjere me té.

Gume here ávuãi, dukɛ mblɛãure, bénene rete te zeza stepe; po era s' i le te bénene si, ãe i porhúp.

Gume here ãe rete bénene si, ãe siu bije, po dukɛ árãure poste, pen eren' e ngrohte, ãe bénete prape avuã, e skon perseri perpjete.

Rete sume here tek jane te zeza ëše gatí per si, i ngroh díčli, e ávuli bénete aqe i hoše, sa koha per qehere kúlíete; še rete s' dúkene, se ávuli háptete aqe, sa s' e sóheme dot, ndonesé este n' érete.

Væsa bénete nga lagesir' e šeut, q' e ugre díčli dítene, še nátene, s' i ftóhete, bije perseri mbi šet. Brynæ este ves' e ugrire.

Lumeqte etj.

Gju me te rene mi šé, šee e pi še pekete dérdene ne lumé, lumézte dérdene ne det. Kur nuke pen vent te fkeqe, ben pekje, e kenete. Ií' ndáj kur s' bije sume ši zen' e stróhine lumeqt' e pekete še púset' e gúpate. Ho še nuke ášhete fare šéa, se e mban brenda neper pémbate újete aferó te pa sosure.

Ujerat' e lumeqet, te púsevet, te gúpavet nuke jane fjest' uje; se jane te perzjera me metálet' e šeut. Ho kur dúame tá fjestojme e bejme avuš me zjart še e nxjérime te qerdare e te kuždare duke pikerúare si rakine.

Uji duke bere avuš xperóhete sume; se si šame mergónene drúšete qera prj tjátersc. Andáj duke xperdare ka qe fuqi fort te malle.

Ajo fuqí ɛ ávuλit luan mihanin' ɛ vaporit, ɛ te tjɛra mihani, qe bejne ç' do pune ne vendɛ te qytɛterúare.

Te katre fáret' ɛ trúpavɛ, qe ßame ŋɛr ketú, jane te lénda. Vɛç ketyrɛ ne natúrete jane ßɛ kater fare trupaɕ te pa-lende ɛ te lɛhte. Ató jane: 1. ngrohtesia, 2. drita, 3. ilɛktriku, 4. magniti.

Ngrohtesija

Kur i qásɛmi zjarit, a kur jɛmi drɛ́jt díɛλit, ndjɛjme ngrohtesí.

Ngrohtesija s' ɛɕte as ɛ lénde as ɛ rende: sɛ mápime ŋe hɛkur te ftohte, ɛ pɛɕojme, pasdáj ɛ nxɛ́hime ne zjart, ß' ɛ pɛɕojme perserí, e ɕóheme qe ne pɛɕet vjen ŋé, si ßɛ perpara, kur s' ɛ kiɕ ngrohtesine.

Te ngróhtete nɛvɛ ɛ ndjɛjme pas ɕkáλes' se te ngrohtit, qe te kɛte trúpi yne. Te fútime ŋe dore ne ŋe uje te nxɛhte, ɛßɛ́ tjáterne ne debóret, ɛ t' i lɛme, sa ŋera te ngróhɛte mjaft, ɛ tjátera te ftóhɛte, pa t' i nxjérime te dyja, ɛ t' i fútime ne ŋe uje te vákure; asáj dorɛ, qe ka qene ne deboret, uj' i vákure do t' i viŋe i ngrohte, asáj tjáterse, qe ka qene n' ujet

te nxehte, do t' i vinɛ újet' ɛ vákure te ftohte si akuã.

Újet' ɛ pusit este ne ɲe ekãɛ afró, si ne vere cãé ne dímer, se brendá ne ãet, te'k este, nuke apín as te nxehtet' e vérese, as te ftohtet' e dímerit. Ilo újet' e pusit kur ɛ pime ne vape, na vjen i ftohte, se trupi yne ãs era jane te ngróhta; kur ɛ pime ne dímer; na vjen i ngrohte, se jemi ne te ftóhete.

Trúpate te giãe s' e qásime me ɲe ekãɛ te ngróhtete: Te veme ne vátere ɲe dre, ãe ɲe cope hékur, hékuri nxéhete mé pare e mé sume; do-me-ílene qe pi mé treper te ngrohte.

Aétú cãé me te ãene te ngróhtete trúpate, ca ɛ mbájne mé treper, e ca ɛ ápene cpejt. Te ngróhtete levís ãe vete e vjen: po te veme lopáten' e' kaxíse ne zjar, ze ɛ nxéhete lopata mé pare, pasáj dale-nga-dale nga fund' i bistít, drl ne kryet.

Te nxéhime qe kopaçe drú, ãe t' a héllime ne te gjera kopaçe te ftohta, te nxehtet' e asáj íken psj se nxéhtese, ãe perhápete ne te ftóhtate, e i ngroh. Zjari, qe djégime, ngroh nga dalɛ érene, qe ka áfere, ãe ajó ngroh t' áfertene soje, e kestú me rãle húpete ne giãe ãome,

pa nga era ngróhene múrete ðe kus este brenda, do-me-ðene te nxéhtite per te hápure, do te skrâqe mbi qe fare trupi, p' andâj qe nga dîcâi e per tek este er' e ðzut ka qe pê q' i ðemi eðír; se ndrysc te nxehtet' e dicâit s' na vij dot nevc.

Ngrohtesija tfâqete mê sume me te ferkûare: Te mâpime dy copa drû te qoma, e t' i ferkojme me fort, zen' e nxjérine xjar.

Te mâpima dy copa ákuâi, e t' i ferkojme qérene me tjáterne, tfâqete ngrohtesija, ðe zen' e trétene.

Kelqérese se pasuare kur i hâlime uje, ferkónene druðet' e ujit me te kelqérese, pa tfâqete ngrohtesija, qe nôheme.

Her te qôhure skaâen' e ngrohtesise, kemi qe qelq, qe brenda ka ezgerdí, ðe sindekúr ezgerâija xgerónete nga te nxéhtete, na tregón sa te nxehte este.

Drita

Drita na vjen si ðe ngrohtesija, nga dîcâi me anet t' eðirit e te érese, este ðe ajó e pa lende, e s' ka te rendo. Drita ðe ngrohtesija jane po-ðua te pa-ndara. Dîcâi ka state gj-

rera: 1. ε kuqe, 2. ε verδe, 3. si portokalε, 4. ε gélbere, 5. ε kálterte, 6. gyr' ε ujit. 7. ε manushqesε.

Me trup q' i pi te piña ketó gjrera dúkete i zi, sε humbásene piδe gjrerate qe tháqine drítene. Me qe s' pi as gjérene, po i debón te piña, duket' i barδε; ne qe te tjerrat' i pi, δε debón vetem ne, tregón até, qe debón, ne qe debón dy, dúkete ne mest te sε δjavet etj. Era na dúkete me gyre uji, sε até gyre debón ε te tjérat' i pi.

Te etate gyrat' ε dizáit veç-ε-veç na i tregón Ylyveri.

Kur kalúsεme ne skop te drejte ne q' ene plot me uje, copa, q' este brenda nd' uje, dúkete si ε strémbere, sε δýhene skendijat' ε dritese te sýrit, duket hyre nd' uje, ε s' vene drejt-per-drejt.

Astú δε skendijat' ε dizáit me te hyre ne pikat te síut, (se ylyveri dúkete, kur hije si fort i holε) δε δýhene; po skendíjat' ε ç' do gyre δýhene me qe menyre me vethe. Andáj atjé ndáhen' ε dúkene veç-ε-veç.

Si zeri, astú δε ngrohtesija, cδe drita dúane kohe sa t' apijne me qe vent, ε nuke perhá-

pene me ɲe here; po drita mê teper ngа ngrohtesijrn ka vrap.

Drit' e diɛăit vjen mbi ăĕt me 8 te hoâa e 13 te grime, duke mape me ç' do te grimr 70 mije fersahe ndë.

Mos qenj' e te nxehtit este ftohtesira. Mos qenj' e dritese est' epesira.

Drite ep ăe zjarr e fosfori njj. ndë gérerate ɲe kane fosfór ndrijnu nëtene, si ryt' e mňcrese, si miza q' i ĕemi skëndije, ăa esume te tjera, si eqúfuri e si kóckate.

Kóckate kur ndóllene nde lagesire lesojne esume fosfór, ajŷ perzjéhete me iăroçene (ujetórene) e ben ɲe gaz te ndriçim, ă' ajŷ gaz kur perzjéhete me frene ăxjer fluke.

Ajŏ fluke este, qu dúkete esume here ne per varera! ăa te padíturit' i ĕone lugát e disa te tjera!

Magniti

Magníti este ɲe metál, qe ka ɲe fuqi, e cila heq gjíle trúpate, po mê tepre hĕkarin' e çelnikne.

Çelnikne, po t' a ferkojme me magnit, mer ă' ajŷ ató fuqi, ăe heq si magniti.

Mɛtal' i maguitit muk' ɛ ka fuqine ŋe me te gjâ' ánete, po ne májate ɛ ka sume mé tɛpere sɛ ne ánete.

Sidó qe t' a bejme maguitne me ŋéret' ane ka fuqine, qe heq, ðɛ asáj anɛ i ðenâ nu' ɛ veriut; eðé m' anet tjâtere ka fuqine, qe debón, ðɛ asáj i ðemi an' ɛ júgese.

Ho te mápime dy copa maguitit, eðé te qâsime ánen' ɛ veriut te ŋéresɛ me ánɛu' ɛ júgese te tjâterse, merŋojme gera tjâterene; astú ðɛ kur te qásime të dy ánɛi' ɛ veriut. Ho te aferojme ánen' ɛ veriut te ŋéresɛ copɛ me anet te júgese te tjâterse, aherɛ gera heq tjâterne.

Lemâ' i ðeut este plot me keté fuqi ðɛ n' anet te júgese ka fuqin' ɛ merrginit, ne anet te veriut ka fuqin' ɛ héqjese, andáj po te mápime ŋe copɛ nga ky metál, ɛ t' a vene mbi ŋe gjâpere me ŋe menyrɛ, qe te mos pacéte gekundi, ŋ' an' ɛ kâsɛ nga juga, tjâterene nga verriu; sikunder q' ɛ heq fuqi ɛ made ɛ maguitit te ðeut.

Ky metál na dúhete sume, sɛ me keté bejme Hasâlene, ðɛ me pasâlete, ne det dime nga veni, ɛ ku jemi.

Ilektriku

Ilektriku eshte ŋe trup i palende ë i lehte.

Keté fuqin' ë Ilekrikut heren' ë pare ë kane pare ne qehrybát ŋerezite, ðë ë kane qúajture Grroqíst Ilektrík, do-me-ðene fuqí ë Qehrybase.

Ilo kjo fuqí, q' i ðemi ilektrík, eshte ne gjíle naturet. Fuqí ë Ilektrikut ë' eshte ŋe, po jane dy baske: ŋe héqese ë ŋe dobóqese.

Ndron fuqí ë magnítit ŋga kjo fuqí, qe jane te dyja baske, ðë qe ka tjátere qenje.

Ilektriku me te púsure te dy fuqite baske, nuke ndihete fare. Ilo kur ndáhene ë kerkón ŋera tjáterne, ahere dúkene púnerat' ë ti.

Kur ë ferkojme enme qehrybane te dy fuqite ndáhene, ðë até kohe qehrybaja mer ŋe fuqí, qe heq qimene a ílà' ë kástese. Ilektrikne ë nxjéreme a duke ferkúare ŋe trup, a duke perzjere druðet' ë trúpavet, që ferkóhene, ðe qpíkine Ilektrikne.

Ilektriku eshte ŋe gë, qe pjell ë hápete ðë iken me nxitim te mnë.

Ŋga trúpat' ë natúrese ca jane, q' ë qasin' ed' ë spíjen' Ilektrikne ðë ca tetjere jane, qe s' ë qásin' ë s' ë spíjene.

Il' andáj ë mbléšim' Ilektrikne ne ŋe ŋga

trúpate, qe s' ε perhápine. Kur dúame t' a dergojme gokundi, jà ápime qe trupi, qe ε mer' εđ' ε jep, si hékuri etj.

Ilektriku hékurit po t' i pestétete, i εp fuqin' ε magnitit, đε po t' i híqete, até kohe hékuri ε humbét até fuqí.

Ilo te pestétim' Ilektrikne ne η' ane te qo tεli, até kohe ε epije n' anet tjátere. N' anet tjátere vene qe gilpere, đe me te váture, i εp gilpérese fuqin' ε magnitit.

Ky tel eshte Tilegrafi. Ilosa i pestétime me anet te nihuni Ilektrikne η' ánes' se telit, ana tjáttere s' ben gilpérene qe levis: Duke levizure, ben pika, ε, n' ε mbajçim mé téper, ben víjeza: até jane shkroqat' ε Tilegrafit: Tejshkroqesit.

I'endj' ε Ilektrikut eshte qe nga mé te mbeđat' ε púneravet te mendjes' se njerit.

Me Ilektrik, veç Tilegrafit, bejne sot đε drete đε sume púnera te tjera.

Gumé te díture done qe ngrohtesija đε drita εđé Ilektriku rjéđene nga qe burim ε kane qe peqe.

VIII

QIMIJA

Qimija na pefën gjithë ngjarjet e natürese qe duke bere sjéllene ndryshime. Me qe fjale: na trupón púnerate, qe çpikene, duke perzjere drúdhet' e qe trupi me druhet' e qe tjáteri.

Nga baskim' i druhevet te qe trupi me te tjáterit çpikete qe tjátere trup.

Oame ne l'isiqit qe trupate kane dy fuqi: qa héqese ße qe debóqese, ße kur este héqesja n'e fúrte, trupi este i ngúpete, kur este se prapi, est' i tyute, kur jane ne qe ekalle te dy fuqite, trupi este i njesim.

Druhet' e trúpavet te forte, me qene te strongúsra qera me tjáterene fort, per te perzjere, i tretim, qe t' u humbásime fuqine héqese. Drúdhet' e dy, a me teper trúpave, qe kane te bejne me mest te tyre, duke perzjere, bejne qe trup tjátere, ße me te perzjer' e si-

per sume here çpikete ilektrik, te nxehte eðë drite. Fjala vjen: ne gaz, q' i ðemi *klor*, duke perzjere me ne tjátere, q' i ðemi *antimón* ben ne trup te ri, ðe duke bere trup' i ri nxjer drite ðe te nxehte.

Trupi, qe bénete se ris nga te perzjeret' e dridhevet te trimevet te tjere, qe kane te beine ne mest, si ðame, oate fare i ndrysme syptes: Sikunder qe nga dy gaze: ilrozén (ujetore), ðe oksizén (ðaretore) çpikete nji. Shoh, q' este ne helm, q' i ðemi epitz' i kripese, çpik kripene.

I'ille trupate, qe jane, ndahene me dy: te nejte, ðe te perzjere nga dy a mé teper pej trupavet te nejte.

Trupa te nejte, qe jane nóhure per me sot, jane 65.

Ðe keta ndahene me dy: te metalte, e te si-metalte. Te si-metalte jane 16: ðjete jane trupa te forte, qe est' i ujete, ðe pese jane te gazte.

Te metálete jane 49, ðe veç eperflise, te tjérete jane trupa te forte.

Trupat' e si-metalte

Trupat' e si-metalte jane keta:

érte ðe pa no qe gyre, ðe her' i mnskelýere, e her' i kalterte, etj.

5. Sqifuri. Sqifuri me 112 skalë te nxehti trétzte, me 250 bénete frume, me 440 bénete gaz.

6. Fosfori; este qe trup si iverðe ðe i çkelqýere; ðrl nse sunue pej kóshavet; me të bejnë spirtote ðe eanue pérera te tjera. 7 ðrhniými, 8 arsenika; 9 flori; 10 klori; 11 bromi; 12 iódi; 12 bori; 14 telurí; 15 silisiymi; 16 pyriti.

Te [illegible] natyrës

Trúpat' e qejte te natyrës, janë si ðanue, 49.

Ketá trupa janë ca më të ngúpete, ca më të lute; ca tretrne më më pake të nxehte, ðe ca më më sume; ca gëndrne të vetem, ðe ca të lëvizure me të tjere.

Ketá janë: 1 floriri, 2 argendi, 3 argerdija, 4 zjarra, 5 bókuri, 6 plumbi, 7 kalaji, 8 tutjaja, 9 merjili, 10 kalqeri, 11 banadi, 12 bupi, 13 berill, 14 bismyti, 15 bolframi, 16 gáli, 17 ðinitri, 18 ðëlyma, 19 ðjani, 20 ervi, 21 zirkoni, 22 ðali, 23 flori, 24 inðli, 25 irðli, 26 qesi, 27 kaðmi, 28 kalli, 29 kovalti, 30 ðanðani, 31 lilli, 02 manganí, 33 nëqnisi, 34 na-

atá trupa ca ðúhene ðaretare, ðe ca qúhene ðapetâre. Ðaretárete kane fuqine debónjese t' i-lektrikut; ðaretírate kane fupine hégjese.

Ðaretőreja, duke perzjere me papojtjene, çpik qe trup, qe ðuhete: ðapetar' i papojtjese. Duke perzjere me ðengjíxt, ben: ðaretar' e ðengjíxit. Me squfurine ben: ðapetar' e squfurit, etj. etj.

Trúpate, qe béhene nga te perzjéret' e ðaretárevet me ðaretírate, ðúhene: kripa. Kðe kripate ndahene me disa fare, e qúhene pás trúpavet, q' i kanë bese. Fjala vjen: kripa, q' eshte bere nga ðaretar' i squfurit e nga ðartár' e hékurit ðuhete: squfur i hékurit, etj. etj.

Atí trupi qe béhete, duke perzjere dy metale i ðeuit baskime. Prunxi eshte qe baskime e bere nga runa e nga kaðaji.

Zjarí q' eshte?

Kur nxéhene drute ðengjíxi, qe ka druja, duke perzjere me oksipene, qe ka era, ben qe trup te perzjere prej te dyve: Ajó baskim çpik zjare. Andáj po s' pat ere zjar s' bénete.

Hería qys pon?

Hería nsr me fryme pjðe-qe ere, ðe nga lefyti e spije ne nuskerit te barde; nuskeri e barðe ka qe cipe te holle; era e vrs até ci-

pene; zémera gaku' e dergon ne muskerît perbrenda cipese; gaku este plot ðengîâ, qe mer nga trup' i ŋeriut; ðengîâ' i gakut duke perzjere me oksiŋén' e-érese, çpik eume te uxehte ðe te dy trúpate, qe baskónene, bejue ne trup, q' i ðemi ðaretir' e ðengîâit. Até trup en ŋeriu, duke ðene fryme, zjó ðaretir' e ðengîâit, qe nxjer ŋeriu me fryme, este fort e démesime per sendét, andaj dúhete qe te mos ðene eume ŋeres me qe vent, ðe te hápene dándure dyerte, qe te çkembéhete era. Ne ŋrrí ne 24 ore mer 450 litra oksiŋén, ðe e ldhen ne ðaretire-ðengîâi, pa e ep.

Do-me-ðene: ŋeriu pas gîmtise este qe mihanî, qe pon me zjar, qe spikete nga te baskóarit' e dy trápave te qejte, duke bere qe tjátere. Se pó s' mori fryme ŋeriu, nuke pon; se gaku do te lere ðengîâe, e te ngróhete, pa me até foqí te sjelle pótuðe trupn' e ŋeriut.

Kesta pojne ðe gîde káfset' e tjera.

Qimîja ndahet' e permdahete me eume émera. I'ilç; ç' sóhense, muni t' i trétime, me anet te saj, e te qejme pej sej jane ngizure, e si jane bere.

Este ðe qe qimî, qe ðúhete: *qimi e qiz.lit*,

me te cflene nohene trupat e qiellit nga drita, q' apene, pej ç' trupas jane ngizare. Se ç' do trup ep drite te ndryshme.

BKSH

IX

NUMURETORËJA

Nga numuretórëja mësójtte gjithë púnerat' e námuravet.

1. Námurate

Námurate janë këtó :

Hërrorate :		*Dhjerat :*		*Qindërate :*	
një	1	ñete	10	një-qint	100
dy	2	një-zet	20	dy-qint	200
tri	3	tri-ñete	30	tre-qint	300
katre	4	dy-zet	40	katre-qint	400
pese	5	pese-ñete	50	prse-qint	500
gjashte	6	gjáshte-ñete	60	gjaste qint	700
shtate	7	shtate-ñete	70	shtate-qint	600
tete	8	tete-ñete	80	tete-qint	800
nente	9	nente-ñete	90	nente-qint	900
farë	0	—		—	

Námurate në shkàlet te pare janë njérëra; në shkëlet të dyte më të mëngjere janë ñeta;

7,000	50,607	897,342
9,406	80,901	010,200
0,930	55,555	567,198
9,876	64,312	640,030
4,432	93,999	400,912

Hérerat' e miliunit		*Ikterat' e miliunit*	
qe miliza	1,000,000	ikte miliona	10,000,000
	2,000,000		20,000,000
	3,000,000		30,000,000
	4,000,000		40,000,000
	5,000,000		50,000,000
	6,000,000		60,000,000
	7,000,000		70,000,000
	8,000,000		80,000,000
	9,000,000		90,000,000

qinderat' e miliunit	
qe njat miliona	100,000,000
	200,000,000
	300,000,000
	400,000,000
	500,000,000
	600,000,000
	700,000,000
	800,000,000
	900,000,000

Hérerat' e miliunit skrukzne ne skalet te statte; ikterat e miliunit ne te tetet; qinderate

ne te nëntet; Miliúnete ndáhene nga mijete me prese.

Ilustrim

111,111,111	309,000,701	753,002,649
123,456,789	051,640,100	492,106,111
987,654,321	345,876,903	555,666,777
654,798,132	001,100,210	809,888,999

Herat' e dyliunit	*Këterate*	*qinderate*
1,000,000,000	10,000,000,000	100,000,000,000

Herat' e dyliunit skrihene ne skalet te ëette, këterate ne te njimbëtet, qinderate ne skalet te dymbedhete. Ndáhene ag dyliúnet me prese.

Kestú zë trelióneto, katrelióneto, peseliúnete, etj. rtj.

1
20
300
4,000
60,000
600,000
7,000,000
80,000,000
900,000,000
1,000,000,000
20,000,000,000
300,000,000,000
4,000,000,000,000
50,000,000,000,000
600,000,000,000,000
7,000,000,000,000,000
80,000,000,000,000,000
900,000,000,000,000,000
1,000,000,000,000,000,000 etj. rtj.

Mbledhja ka pese zbritjese, ke zbritja ka mbledhjese:

3+3=6, 6−3=3. 4−1=3, 1+3=4.

Cunezimi ka pese pjesetimse, ke pjesetimi cunezimse:

2×3=6, 2÷6=3. 3÷9=3, 3×3=9.

Dejse e cunezimit:

2×2= 4	3×3= 9	4×4=16	5×5=25	6×6=36
2×3= 6	3×4=12	4×5=20	5×6=30	6×7=42
2×4= 8	3×5=15	4×6=24	5×7=35	6×8=48
2×5=10	3×6=18	4×7=28	5×8=40	6×9=54
2×6=12	3×7=21	4×8=32	5×9=45	
2×7=14	3×8=24	4×9=36		
2×8=16	3×9=27			
2×9=17				

7×7=49	8×8=64	9×9=81
7×8=56	8×9=72	
7×9=63		

Kur jane mbmunte te paka, te katre pú-nete bénene si upefyene mé sipre. Po kur jane te cunuj, bénene kso, si dote llrui mé poste.

3. Mbliája:

Iskruajme námurate me rade me menyra te tilze, qe qérerate bíjene ne qe sere, ßéterate ne tjátere qinderate ne tjatere, etj. etj. Ilasdáj hégime qe vije, ße zem' e mbléßime nga an' e djaßte qérrare, pa ßétate, pa qinderate, etj. etj. Kur kemi ßctera te mbléßura nder qe-

rerat. i nhajme ner ment, pa i perzjejme me ăčterate. Kur kemi qindera ner ăeta, nrap' i baskojme me qinderat. Kostú per me se fundi. Tek s' na nbétete pé veme fárene. Mbléčese, qe nblidete nga te mbléčurate, i čemi sume:

25
07
32

Iles' e state dymbedzte, veme dyne; kemi qe ne dore (ăete) edhe dy bejne tri, veme ăe trine; bénete suma tridet' e dy.

14
16
30

Katr' e gjashte bejne dete; veme fárene, se s' kemi qerera; kemi qe ze dore, e qe dy, ăe qe, tri; veme trine; bénete suma tridete.

Shoqëro:

5	3	6	7	15	12	24	38
4	4	1	9	3	11	35	42
9	7	4	16	18	23	69	80

324	225	271	708	491	835
012	007	080	046	875	184
500	031	600	511	163	647
836	263	951	1,355	1,629	1,666

Nga fáɾeja xbɾítɛte fáɾeja ðɛ veme faɾɛne ne vent; nga númuri xbɾitɛte fáɾeja ðɛ ɲape mbétɛte númuri si iɛtɛ; pa nga fáɾeja nuke xbɾítɛte dot númuri. Andáj fáɾen' ɛ te xbɾítesmit e zeme ɲeɾ ðɛte, kur dúame te xbɾésime ɲe númure te xbɾítesit q'eɛte ne ɛkaλet te saj. Ilo xbɾéseme ɲe ɲasdáj nga numuri, q'eɛte me te méɲgere te faɾɛse ne te xbɾitesmit. Aɛtu ðɛ kur eɛte ɲe nga númurat' e te xbɾítesmit m'i vogele nga i xbɾítesit, q' eɛte ne ɛkaλet te tî:

54
21
33

Nga katre xbɾɛsime ɲe, mbɛtɛne tri; nga ɲɛse xbɾéseme dy, mbétɛne tri. Mbɛtja eɛte 33.

405
204
201

Nga ɲɛse xbɾéseme katre, mbétɛte ɲe; nga faɾeja xbɾeseme faɾɛne, mbétɛte faɾɛ; nga katra xbɾéseme dyne, mhésene dy.

306
153
153

Nga ɲaɕte xbréseme tri, mbɛsene tri; nga ðɛte xbréseme pɛse, mbétɛne pɛsɛ; nga dy ɳe (jà xbréseme, sɛ fárɛn' ɛ zume ner ðɛte, si ðame) xbréseme ɳe, mbétɛte ɳe.

35
27
08

Nga pɛse s'xbréseme dot ɕtate, andáj ɕtojme ðétene, ð' ɛ zeme pɛse mbeðɛte.

Nga pɛse mbeðɛte xbréseme ɕtate, mbésene tɛte; nga dy (sɛ ɳe ɛ uɳime, si ðame) xbrɛseme dy, mbétɛte farɛ.

Hasqyra

688,888	2,196,950	538,964	478,694	250,310
88,000	496,949	19,999	28,080	937
600,888	1,700,001	518,965	450,611	249,373
7,356,003	1,360,906	756,389	730,060	106,000
925,339	90,601	7,074	2,600	9,107
6,430,664	1,270,305	749,315	727,460	96,893
53,064	777,000	6,300,604	5,203,006	89,999,999
9,001	500,777	932,099	1,213,990	10,237,800
44,063	276,223	5,368,505	3,989,016	79,762,199

Her te par' a ube mire xbritja, mblɛðime mbɛtjɛn' ɛðɛ xbritesine; n' ubefte suma ɳe mɛ sumen' ɛ te xbrítesmit, ɛɕte drɛjt:

9,354,908	123,456,789	534,002,701	580,907,060
709,090	98,763,432	61,000,037	94,543,321
8,645,818	24,693,357	473,002,664	486,363,739
9,354,908	123,456,789	534,002,701	580,907,060

5. Cumezimi

Númuri qe cumezóhcte, ðúhct' *i cumezuarm* ajý q' ɛ cumezón ðuhcte *cumezoyes*; suma, qe dɛl, ðúhcte *cumezúarɛ*.

Se pari ckruajme te cumezúarmine, nene tê cumezóɳesine, pa hcqime ɳe vije ðɛ nen' até ckruajme cumezúarɛne. Nísime nga an' ɛ djaðte:

43
2
86

Dy hcre nga tri, paste, dy hcre nga katre, tete; cumezuarja este 86.

Kur ka ðeta, i perzjejme me ðétate, si ðɛ ne mbleðjete:

574
5
2870

Ese hcre nga katre, ɳezet; veme farɛne, se s' ka ɳerra; kemi dy ne dore; pese hcre nga state, triðet' ɛ pese, ðɛ dy, q'i kemi ne dore

triðət' ɛ ɕtate, veme ɕtatɛ; kɛmi tri ne dore; pɛse hɛre nga pɛse, ŋezét ɛ pɛse, ðɛ tri, q' i kɛmi ne dore, ŋezɛt ɛ tɛte.

Kur ka ɕumezóŋesi ɕume númura, i mapime ŋe-nga-ŋe dukɛ nísure me te djaðte, ðɛ ɕumezojme númurat' ɛ te ɕumezúarmit mɛ raðe dukɛ nisure ðɛ atá me te djaðte. Suma m' ɛ maðɛ benɛte i ɕumezuarm.

Sa númura ka ɕumezóŋesi, aqe ɕumezorɛ behɛne. Πo ɕumezor' ɛ dyte víhɛte ŋe ɕkaλe mê poɕte nga ɕumezor' ɛ pare; aɕtú ɛðé te tjɛrate, sicila ŋe ɕkaλe me poɕte nga ɛ par' ɛ saj. Πasdáj héqeme ŋe vije nene piðe ɕumezórɛte ðɛ i mbléðime.

Πasqyra

56	456	897	359
45	23	12	30
280	1368	1794	000
224	912	897	1077
2,520	10,488	10,764	10,770
567	2784	82453	16039
234	943	398	321
2268	8352	659624	16039
1701	11136	742077	32078
1134	25056	247359	48117
132,678	2,625,312	32,816,294	5,148,519

94329	65432	123456789
562	322	123
188658	130864	370370367
565974	130864	146913578
471645	196296	123456789
53,012,898	21,068,104	14,185,185,047

Kur ka ɕumezónɳesi farɛ ne funt, ɕumezojme vɛtem mɛ númurat' ɛ tî, ðɛ fárɛt' i ɕtojme pasdáj mbi sumet te ɕumezorɛvɛt :

4753
200
950,600

Kur kane ðɛ ɕumezónɳesi, ðɛ i ɕumezuarmi farɛ ne funt, prape ɕumezojme vɛtem númurate ðɛ ɕtojme sa farɛ te kɛne te dy :

3000
200
600,000

6. Hjɛsetimi

Númuri, qe ndahɛte, ðuhɛte i pjɛsetuarm, ajý, qe ndan, ðúhɛte pɛjsetoɳes ; ajó, q' i bijɛ; ðuhɛte pjɛse.

Ckrúajme te pjɛsetúarmine se pari ; me te

djaſte t' atí skrúajme pjesetóqesine; indajme ne mest me qe vije ãe hrqime qe vije tjátere nene pjesetóqesine; pasáj zem' e ndajme ng' an' e méngere.

Ne qofte pjesetóqesi prj qe numuri bejme ksu:

Ndajme numurin' e pare te pjesetúarmit, ne qoft' ajó sa número' i pjesetóqesit, a m' i mãl; veme pjésene nene pjesetóqesit; i sumezojme atá te dy; veme sumene nene numurit, qe ndame ã' e xhrésime soje; me të djaſte te mbétjese úqime numurîne tjátere te pjesetúarmit; kestú bejme per me se fundi:

825	3
6	275
22	
21	
15	
15	
00	

Te trete ne tete nga dy; skruajme dyne nene pjesetóqesit; dy here nga tri, gaste; veme gástene nene tétete ã' e xhrésime soje; mbésime dy; úqime dyne, q'este pas tétese;

Ilustrova

861	7	6904	8	906	6
7	123	64	863	6	151
16		50		30	
14		48		30	
21		24		06	
21		24		6	
00		00		00	

478	5	1234	4	5678	9
45	95	12	308	54	63
28		034		27	
25		32		27	
03		02		08	

Këtë qe mbësine: 3, 2, 8, nuke ndihene dot te tera me 5, 4, 9, andâj i flyzjme, sindekur dotâ llmi më poste.

Kur ka pjesetóqesi sume mâsura, pjesetojme me qe kure aqe mâsura te pjesetúarnit, sa jane te pjesetóqesit. Ne qofsine më te paka nga pjesetóqesi, úqime âz tjâtere.

Hasdâj bejme si âz kur este pjesetóqesi me qe mâsure, duke zene si qe mâsure gjithe pjesetóqesine.

7. Nûmurat' e ûfŷera

Ketó nûmura, qe treguâme per ketû. Ûdhene nûmura te tera.

Ka ûz nûmura te ûfŷera, si ketó:

Fŷnese $\frac{1}{2}$, q' ë trete $\frac{2}{3}$, q' ë katrete $\frac{3}{4}$, q' ë pésete $\frac{4}{5}$. Astú ûz $\frac{5}{6}$ $\frac{6}{7}$ $\frac{7}{8}$ $\frac{8}{9}$ $\frac{9}{10}$ $\frac{10}{11}$ $\frac{11}{100}$ $\frac{99}{100}$ $\frac{100}{101}$ etj.

Jane ûz te baskuare te térete me ta ûfŷerite.

He ë gŷnese $1\frac{1}{2}$, qe qint ë tri te péseta $100\frac{2}{5}$ etj.

Jan' edhé nûmurat' e ûrtûara, qe ûl' atò jane nga te ûfŷerate:

He ë ûgte 0,1; tri te ûeta 0,3; pese te qintta 0,05; qteûete te qintta 0,80; dy te mijeta 0,002; triûete te mijeta 0,030; katre qint te mijeta 0,400 etj. He ë ter' ë qe ë ûrte 1,1; pes'ë tri te qintta 5,03; qezet ë nenteûete te mijeta 20,090; dy ë treqint te mijeta 2,300 etj.

Te ûrtûarat' i kûrime ne te ûyera kshu:

$0,1=\frac{1}{10}$ $0,3=\frac{3}{10}$ $0,05=\frac{5}{100}$ $0,80=\frac{8}{100}$ $0,002=\frac{2}{1000}$ $0,030=\frac{30}{1000}$ $0,400=\frac{400}{1000}$ etj.

Nûmuri, q'ëete perpara vîjese ne te ûfŷe-

rate, duhete i *perpjesme*; tjatëri, q'este nene vijete, duhete *i pasme*.

Numuri, kur ka te tera de te dyera, mund te bejme de te térate te dyera, duke **sumezuare** numurin' e tere me te pasmit te numurit te dyere, de duke **shkare** te perparmine mi sipret, e duke vene prap' até te pasme:

$3\frac{2}{5}=\frac{17}{5}$, $12\frac{2}{3}=\frac{38}{3}$, $100\frac{3}{5}=\frac{503}{5}$, $150\frac{5}{6}=\frac{905}{6}$ etj.

Kur mund te ndahene i perparmi de i pasmi, i skurtojme numurat' e dyera kështu:

$$\frac{40}{80}=\frac{20}{40}=\frac{10}{20}=\frac{5}{10}=\frac{1}{2}\,;\quad \frac{12}{15}=\frac{4}{5}\,;\quad \frac{18}{24}=\frac{3}{4}\,;\quad \frac{250}{400}=\frac{5}{8}$$

$$\left(\frac{120}{240}=\frac{60}{120}=\frac{30}{60}=\frac{15}{30}\right)=\frac{1}{2}.$$

8. Te katre pùnet' e numuravet te dyera

Tlor te bere te katrę pùnete mbi numurat te dyera se pari duhete te bejme te pasmit' e tyre ne-per-ne, ne mos undoqjme te tiše.

Te pasmit' i bejme ne-per-ne duke sumezuare te perparmin' e te pasmin' e se dytese me te pasmit te se parese, edhe te perparmin' e te pasmin' e se parese me te pasmit te se dytese:

$$\frac{2}{3}\cdot\frac{4}{5}=\frac{8}{15}\,;\quad \frac{10}{12}\cdot\frac{2}{3}=\frac{20}{36}\,;\quad \frac{16}{48}\cdot\frac{10}{480}=\frac{5}{15}\cdot\frac{3}{12}=\frac{15}{180}\,;\quad \frac{60}{180}=\frac{1}{3}\,;$$

pármin' e se párese me te pásmin' e se dŷtese, ðe te pásmin' e se párese me te perparmit te se dŷtese;

$\frac{5}{6} : \frac{2}{3} = \frac{15}{12}$, $\frac{14}{11} : \frac{12}{11} = \frac{168}{121}$, $\frac{4}{7} : \frac{5}{8} = \frac{32}{35}$, $\frac{21}{11} : \frac{13}{17} = \frac{357}{143}$.

Mbléj' e númaravet te tera me te ðŷerate béneta kau;

$3 + \frac{3}{5} = 3\frac{3}{5}$, $15 + \frac{3}{7} = 15\frac{3}{7}$, $678 + \frac{17}{20} = 678\frac{17}{20}$,

$1897\frac{3}{4} = 1897\frac{3}{4}$.

Her te xbrítura nga te térete te ðŷerate, mapeme ne ngá nerrat e te téraret, xhrésemo soje te ðŷerate, ðe até, qe mbétrte, e veme te ðŷere:

$3 - \frac{1}{4} = 2\frac{3}{4}$, $10 - \frac{2}{3} = 9\frac{1}{3}$,

$1570 - \frac{13}{20} = 1569\frac{7}{20}$, $2475 - \frac{17}{20} = 2474\frac{17}{20}$.

Her te sumezúme te ðŷera me te tera a sumezojme te térene me te perpármin' e se ðŷerese, e ðe lem' até te pasme, q' este; a ndajme te pásmine per te térene, e leme ate te perparme q' este:

$\frac{1}{12} \times 3 = \frac{31}{12} = 1\frac{3}{12} = 1\frac{3}{4}$

$\frac{1}{12} \times 3 = \frac{3}{4} = 1\frac{3}{4}$

$\frac{8}{11} \times 9 = \frac{72}{11} = 6\frac{6}{11}$.

Her te pjesetúare te ûŷerate me te tera bejme se prapi: a sumezojme te pásmine me te teret, e lem' ate q' este te pasme:

$$\frac{6}{12} \div 3 = \frac{6}{36} = \frac{2}{12} = \frac{1}{6}$$
$$\frac{6}{12} \div 3 = \frac{3}{12} = \frac{1}{4}$$
$$\frac{1}{5} \div 2 = \frac{1}{10}$$

Her te sumezúare te térate me te ûŷera a sumezojme te térene me te perpármit, eße ndajme súmene me te pasmit; a ndajme te térene per te pásmine, ße pjésen' e sumezojme me te perpármine:

$$4 \times \frac{5}{4} = 12 \div 4 = 3, \quad 8 \times \frac{1}{4} = 8 \div 2 = 4,$$
$$3 \times \frac{6}{8} = 18 \div 8 = \frac{2}{8}, \quad 65 \times \frac{2}{3} = 130 \div 3 = 43\frac{1}{3}$$
$$6 \times \frac{2}{3} = 2 \times 2 = 4, \quad 4 \times \frac{1}{2} = 2 \times 1 = 2$$
$$36 \times \frac{2}{9} = 4 \times 8 = 32, \quad 150 \times \frac{3}{5} 150 \div 5 = 30 \times 3 = 90$$

Her te pjesetúare te tera me te ûŷera bejme se prapi: a sumezojme te térene me te pasmine, ße ndajme súmene per te perpármine; a ndajme te térene per te perpármine eßé pjésene e sumezojme me te pasmine:

$$3 \div \frac{5}{4} = 12 \div 3 = 4, \quad 15 \div \frac{2}{3} 3 \times 15 = 45 \div 2 = 22\frac{1}{2}$$
$$3 \div \frac{5}{4} = 1 \times 4 = 4, \quad 15 \div \frac{2}{3} 15 \div 2 = 7\frac{1}{2} \times 3 = 22\frac{1}{2}.$$

i pari ãz i kátreti ũnhzne *one*, i dyti ãz i treti ũnhzne *wos*.

Qumezim' i ánevet te katrórzse este qe nz sumezimt te nzsit :

$$3 \times 8 = 24$$
$$4 \times 6 = 24$$

Andãj po te nos dihete qe ngx këtá te katre e gejme ngx te tri te tjérete kështú : ne qoft' i ones' i paditure, sumezojme te nézite, ẽlz ndajme súmene per t' anese qe dihete; ne qoft' i nzsit' i pa ditur, sumezojme t' anese, ãz ndajme súmene per te nézite qe dihete; ne vent te te-pa-ditúrit veme x :

$3 : 6 :: 4 : x \quad x = \frac{4 \times 6}{3} = 4 \times 6 \quad 24 : 3 = 8$

$3 : 4 :: x : 8 \quad x = \frac{3 \times 8}{8} = 3 \times 8 \quad 24 : 6 = 4$

X

KEMASJA

§ 1. Kemasja, na tregóa te ndsime ç' do gje q' este ne jete.

§ 2. Me anet te kemásjese ka gétuse qeriu sa merrúare jane yjte qeri nga tjáteri; sa este lark dréài nga ðrú; sa est' i mall dréài; sa este ðrú, etj. etj.

§ 3. Do ce kete te vogele nuke dote pe-fijnes, ece se te parat' e diturise saja.

§ 4. Merrimi este tri farça: 1. vetem se gati, qe ðuhete *vjet*; 2. se gati ðr se geri, qe ðuhete *fuqi*: 3. se geri e se gati ðr se ðrú, qe ðuhete *ferça*.

§ 5. Vija ndáhete me katre:

1. *e drejte:*

2. *e atrémbete:*

3. *e ðgete:*

4. *e perzjete:*

§ 6. M' ɛ vógel' ɛ giđe vijavɛt eɢte pika: .

§ 7. Ие vije eɢte ɢume pika ne pađe: .....

§ 8. Faqja eɢte a ɛ *ɢɛɢmɛ*, a ɛ *pa ɢɛɢmɛ*.

§ 9. E *ɢɛɢmɛ* eɢte kur héqime ŋe vije ɛđ' ɛ zê tɛj-ŋer-tɛj, si

§ 10. E *pa ɢɛɢmɛ* kur s' ɛ zê dot, si

§ 11. Anes' se jáɢtesmɛ se fáqɛse te pa ɢɛɢmɛ i đɛmi ɛ *dale*. Se bréndesmɛs' i đɛmi ɛ *hyre*.

§ 12. Vija te *kundréjtɛime* u đɛmi atyrɛ vijavɛ, qe héqime mi ŋe faqɛ te ɢɛɢmɛ, đɛ sa do t' i xpátime, ɛ' píqɛne ŋekundi: si

§ 13. Kent eɢte çipi, qe bénɛte tɛk píqɛne dy vija te drɛjta: si

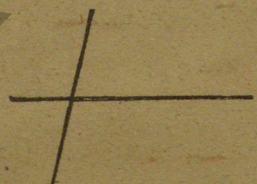

§ 14. Vij' ɛ xbitur' i đɛmi asáj vijɛ, q' ɛ hébime se sípermi drɛjt poɢte: si

§ 15. Vij' ɛ héqur' i đɛmi asáj, qe híqɛte ŋa ɛ djađta me te ménŋere, a ŋa ɛ ménŋera me te djađte, si

§ 16. Anes' se sípermɛ te víjes' se xbríture i đɛmi kryɛ, tjáteres' i đɛmi funt.

§ 17. Kéndɛte đúhɛne te drɛjte, kur vij' ɛ xbríture vjɛn fiÀ ŋermi vijet te héqure: si

§ 18. Kend' i hápure ðuhet' ajý q' eɢte m' i ɲere sɛ i drɛjti : si

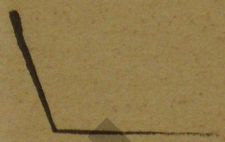

§ 19. Kendi ðuhet' i mbýʎure kur eɢte m' i ŋguɢte sɛ kend i' drɛjte, si

§ 20. Kur héqime ca vija, ɛ pɢjéʎime ŋe cope vent mi ŋe faqɛ te ɢɛɢmɛ, bejne ŋe Fytyre.

§ 21. Vijate qe bejne fytýrene ðúhɛne Briŋe.

§ 22. Kur jane bríŋete ɲej vijaɢ te drɛjta, ðúhɛte fytyra briŋe-drɛjte. Kur jane te ɢtrémbera, ðúhɛte briŋe-ɢtrémbere. Kur jane te ɲerzjɛra ðúhɛte briŋe-ɲerzjɛre.

§ 23. Tri-kendjɛ ðúhɛte fytyra qe bénɛte mɛ tri briŋe mi ŋe faqɛ te ɢɛɢmɛ.

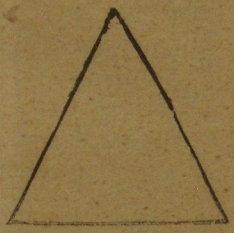

§ 24. Tri-kendja, q' ika bríŋete ŋe se ɲati, ðúhɛte Briŋe-ŋeɢmɛ, si

§ 25. Kur ka vɛtem dy briŋe ŋe se ɲati, ðúhɛte kerxiŋ-ŋeɢmɛ, si

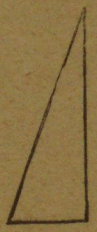

§ 26. Kur i ka te tri briŋete te ndryɢmɛ se ɲati, ðúhɛte Bri-

BISHT

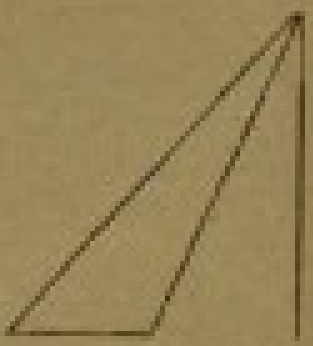

§ 31. Fytyra, qe bénete me qe ñiqe te ecsme me katre briqe, ñáhete *Këter-kendja*. Kur este kater-kéndja s'ë ger' e gate, dome-ßene qe te katre briqet' e ka qe se gati, ße te katre kéndet' i ka te drejte, ñáhete *Katerkor*. Si

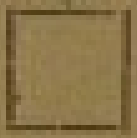

§ 32. Kur i ka prapo kendete te drejte, po dy briq' i ka më te gata, ße este m' e gate se e gere i ñemi *Dhétorez*: si

§ 33. Kur i ka te katere briqete qe se gati, po s' ka qe kent te drejte i ñemi *Oipetorz*: Si

§ 34. Kur ka te katere briqete te kundrejtsime dy nga dy, i ñemi kundrejtetorz: Si

§ 35 Kur ka dy briqe prej vijas te kundrẽjta, ãr te dy te tjẽrate te pakundrejta, i ẽemi strenhetore : Si

§ 36. Vijate qe briqene ne katre kẽndjet nga qe kent te tjẽteri, q' ẽshte perkundrẽjt ti, ũdhrne *paralele*: ãr atỹ jane dy, qe tek pjegrne pyuesojne qeta tjatorne : Si

§ 37. Briqe-sume ũdhrne fytỹrate, qe kane nẽ sume larqi' e nẽ sume kende, se katere ãr jane.

Hese-kendje : si

Paste-kendje : si

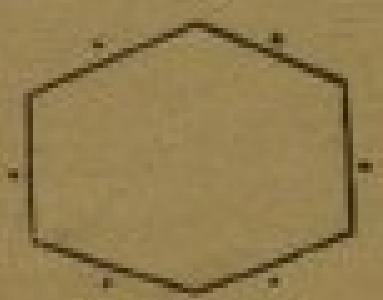

Otate-kendjë : si

§ 38. Brinjet' e brinjës-sinqerrt i-ërmi pet-në-here *Qerk.* Kur kanë brinjet' e këndete në ne mest të tyre, u ërmi të ngara; kur s' i kanë, u ërmi të pa-ngara.

§ 39. Pate ërmi në fytyrë, që bejnë duke bëqure në vijë të ndrémbere për qark më së faqe të sendit, si :

§ 40. Hikese që ka ne mest i ërmi qendre; vijese që ka pótuhe i ërmi pël.

§ 41. Ofre i ërmi në vijese drejte që zë nga n' an' e pëlit, ekon neper qëndrete, ðe dël m' anet të tejme të pëlit, si :

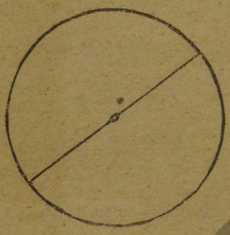

§ 42. Ƈkendij' i ðɛmi asáj vijes' se drɛjte, qe vjɛn nga qendra ne pɛđt, si :

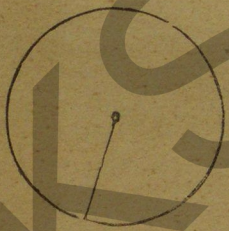

§ 43. Fytyra per te qɔne pote lípsɛte qe ƈkendijate me te gjđ' ánete te jɛne ŋe se gati; si :

§ 44. Dɛge đuhɛte ŋe vij' ɛ drɛjte, qe híqɛte nga ŋ' an' ɛ pɛđit ne ŋ' ane tjátere pa

BKSH

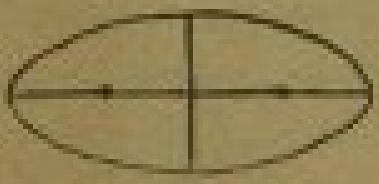

§ 47. Qendre i ûrmi vëndite qe përpiqene te dy bóstete.

§ 48. Te dy pikavet, qe prîsine bóstin' e gate, rîñ' e bejne qe nuk te shkëputene u ûrmi *Hikat' e djëkjese.*

§ 49. Ç' do rrëzë ndâhete me 360 shkâlle; e' ç' do shkâlle ndâhete përsëri me 360 te ôvta; ç' do e dyte ndâhete gjer me âjrte here.

§ 50. Gjune qe prîti ndâhete me 360 shkâlle; Ll' andâj gjysmes s' U este 180; E kâtreta este 90 shkâlle.

§ 51. Her te mâtune tri-këndjete, mâsime vëllâne, qe este ne mest te dy briqeve, si:

§ 52. Vëtuâa mâtete me qe vegle qe este gjysmes prîti, âz ndâhete si ñame me 180 shkâlle.

Até vegle e veme tsk piqene te dy brinjete ɲera me tjátrene, do-me-ilêne ne kendit, ðe gejme sa este kenuli i gere. Vegla eshte kjo:

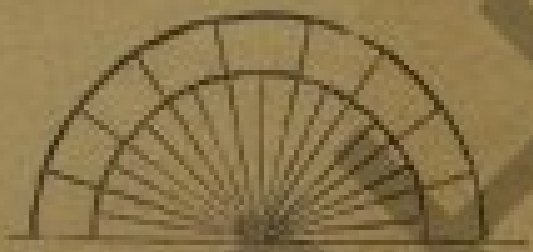

§ 53. Herni ɲe pike sa do vija te drejta te ekojne, te gille kendzte ɲe bénrne syres jane ɲe-per-ɲe me katre kende te drejte. Se te gille atá kende i peṭjéṁ ɲe peil, si:

§ 54. Herni ɲe pike te ɲe vije se drejte sa vija te drejta te sjéṁime, kendzte ɲe bénrne syres jane ɲe me dy te drejta, se i peṭjéṁ te gilla gynes' e peilit, si:

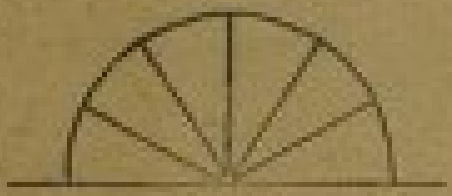

§ 55. Ç' do kendrrjte este sa qe x kátret' e pёlit, do-me-thёne 90 ekaje, si :

§ 56. He vij' e drrjte te bjrre mi qe tjátere fshekazi, ben qe kem te kápure, e qe te mbýshure. Ho te dy janë qe me dy te drrjte, se te dy i prestjёs gёnese pёli, si :

§ 57. Kёqevet qe pustojne qe trup ane mb' ane t' jane te drrjta, u thonі one.

§ 58. Ndeqtje i done ánese qe pi trupi mi të. *Sipre* thuhete an' e siperme.

§ 59. Kendj' e trupte thuhete ajё vent qe mbllёrene mё sume se dy anete ecsme te qe trupi me qe pike.

§ 60. Ane ...s ildhete qe trup, q' este pəljeXe me sume fəqe te szeme, qe kane brinet te kundrejta njera tjətrese nga gil' ánete, ellé ndéqjet' e sfprat' t' i kene te njaru, e te perqesme briqete, si:

§ 61. Vne sumesi sunt te jeto trikendes, katrekendes prue kendes etj., si:

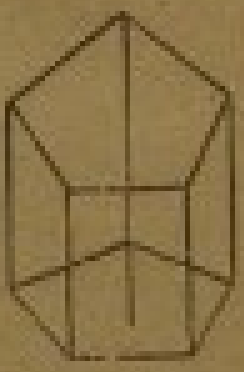

§ 62. I drejte ildhete kur briqete jane te xbritura ni ndéqjete. I strémbere ildhete kur bijene ldáskazi.

BKSH

§ 63. Ane-ɕúmesi ðúhɛte *Ane-kundrɛjte* kur ka gaɕte faqɛ te kundrɛjta ŋera tjátrese, ðɛ bríŋet' ɛ kundrɛjta jane te ŋgara, ɛ te perŋeɕmɛ ne mɛst te tyrɛ ŋga dy, si :

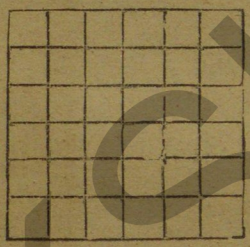

§ 64. Kur giðe bríŋet' ɛ fáqɛvɛt jane vija te xbrítura mbi bríŋet' ɛ ndéŋjɛse, ɛ te síprese, ðúhɛte *gatarák*, sɛ giðe fáqɛte jane gatetorɛ, si :

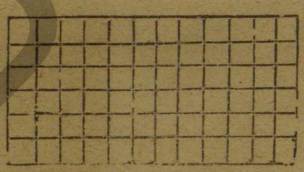

§ 65. Çoketór ðúhɛte aneɕúmesi kur ka gaɕte ane te katertúara, qe briŋet' ɛ tyrɛ jane vija te xbrítura ŋera tjátrese, si :

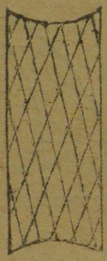

§ 70. *Majarák* ðúhɛte ŋe trup, qe ndéŋjɛne ɛ ka pote, ðɛ síprene ŋe pike. Púkuâi ɛ́ste si ne funt ne kryɛ; majaraku ɛ́ste ne funt i ɡere siper' i ŋguɛte, si :

§ 71. Boɛt' i majarakut ɛ́ste vij' ɛ drɛjte q' úŋɛte ŋga maja ne funt. Boɛti ne xbritte ne mɛst te majarakut ɛ́st' i drɛjte; ne mos xbritte ne mɛst ɛ́st' i ɛtrémbere. Si

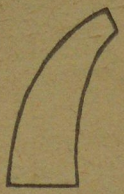

§ 72. Lemɕ ðúhɛte trupi kur ɛɕte pumbuÀák, si :

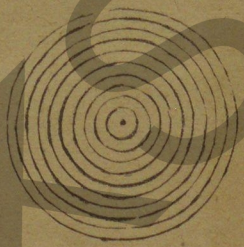

§ 73. Boɕt' i lemɕit ɛɕte ŋe vije q' i ɕkon tɛj-per-tɛj, dukɛ ɕkúare neper qéndrete.

§ 74. Qendr' ɛ lemɕit' ɛɕte zemr ɛ tî.

§ 75. Ɔkendij' ɛ lemɕit ɛɕte ç' do vije, qe híqɛte ŋa qendra ɛ pɛr ne faqɛt te lemɕit, ðɛ ɛɕte kur-do-hɛre, pýms' ɛ boɕtit.

§ 76. Te dy májat' ɛ boɕtit ðúhɛne *рила.*

§ 77. Pýmese lemɕi ðúhɛne te dy pýmesate, qe bénɛne kur te préseme ne mɛst ŋe lemɕ.

§ 78. *Brɛs' i mad* ðúhɛte ŋe vije qe héqeme mi faqɛt te lemɕit ɛ qe vjɛn drɛjt mi qéndrete.

§ 79. *Brɛza te vépele* ðúhɛne atá, qe jane jaɕte qéndrese.

§ 80. Ne ðɛ-másjɛte ŋe fjale qe kupetónɛte vɛtiu, ɛ s' ka nɛvoje per te pefýɛre ðúhɛte *kupetime*, si :

1. Dy saita qe jane mɛ ŋe te trɛte ŋê, jane ðɛ ne mɛst te tyrɛ ŋe. Kjo s' do trɛgúare sɛ díhɛte.

2. E tera eɕte m' ɛ maðɛ se ŋe coŋ' ɛ saj.

3. E tera eɕte sa giða copet ɛ saj.

4. Ne mɛst te dy píkavɛ vɛtem ŋe vije bénɛte ɛ drɛjte.

5. Dy saita jane ne mɛst te tyrɛ ŋe, kur jane se giða ŋe-per-ŋe.

§ 81. Ne fjale qe s' mépɛte vɛɕ vɛtiu, po do trɛgúare ðúhɛte *Qyrime*. Eðé te trɛgúarite qúhɛte *Deftime*.

Qyrime : Ç' dó dɛge qe bénɛte ne ŋe pote eɕte m' ɛ ɕkúrtere sɛ ɕufr' ɛ asáj potɛ, si :

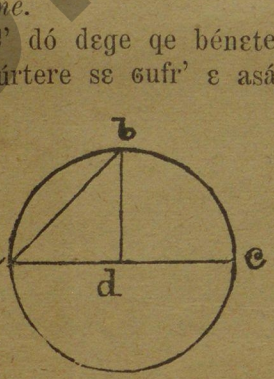

Kjo fjale do deftime.

Deftim : Dɛga a b ɛɕte m' ɛ ɕkúrtere nga ɕufra a c. Her te deftýɛre, hɛq ŋe ɕkendije nga b tɛ qendra d, ðɛ beŋ ŋe tri-kendjɛ a b d. Θɛm qe briŋa a b ɛɕte m' ɛ ɕkúrtere nga te dy bríŋete a d ðɛ d b; sɛ ne mɛst te dy píkavɛt briŋa a b ɛɕte vij' ɛ drɛjte, ɛ vija a d b ɛɕte ɛ ðýɛre, ɛ drɛjta díhete q' ɛɕte m' ɛ ɕkúrtere. E deftýɛme qe briŋa a b ɛɕte m' ɛ ɕkúrtere nga te dý bríŋete a d, d b. Ho vija d b ɛɕte ŋe mɛ víjene d c; sɛ jane te dyja ɕkendija, ðɛ ɕkendíjate te ŋe potɛ jane te giða ŋe, do-mɛ-ðêne qe a d b ɛɕte ŋe mɛ a d c, ðɛ sindekúr qe a b ɛɕte m' ɛ ɕkúrtere nga a d b, aɕtú ɛɕte ðɛ nga a d c.

U muar vɛɕ pas deftímese qe dɛga ɛɕte m' ɛ ɕkúrtere nga ɕufra, ðɛ qyrima uxgiû.

§ 82. Te máture pas ðɛmásjɛse dote ðote te géturit ɛ ç'do fare mergimi.

§ 83. Mergimi ɛɕte tri fareɕ : 1. vɛtem se gati, q' ɛɕte vija; 2. se gati ɛ sɛ gɛri, q' ɛɕte fáqɛja; 3. se gati, se gɛri, ðɛ se ðɛλi, q' ɛɕte trupi.

§ 84. Vijen' ɛ másime mɛ mase te ŋeɕmɛ, fáqene mɛ mase te katretúare, trupne mɛ mase te çoketúare.

§ 85. Te máturit' e vjavet este te gétu-rit' e mergimit vrtem se gati ne mest te dy vendeve; kjo béuete nuc anet te tri-kéndjevet, duke uxjepe nga te dituarte te paditorat' e lip-sura.

Fjala vjen :

Iher te géture sa nduan ne buz' e ne lumi te gere nga tjétera, zemr ne vije por nuse tek jemi sindekúr akon lumi sa kat te duame, si vija a b. Héqeme te b ne vije te xbriture nuc ment ger portéj lumit ne pikoto c', e bejme ne kont te drejte. Veme réglene, q' este per te ne a, dhe edhene c' akaje vjen drejt, se bejme buiqene a c. Has akáles' se réglese, zér pas mbrese a b bejme sa este mergimi b c, do-me-dene te géret' e lumit.

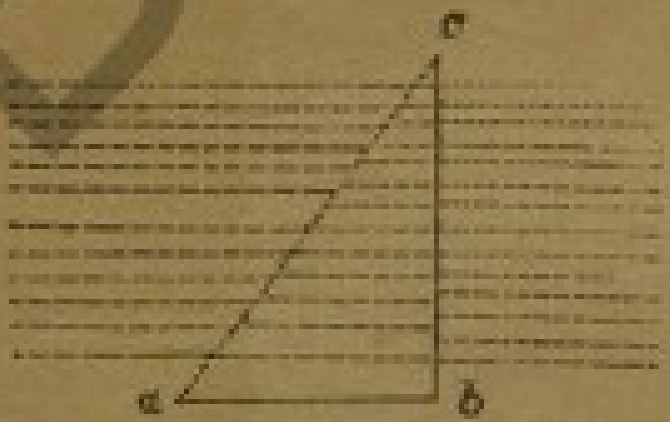

§ 86. Mr anet te ðemásjese mkseme ç' do mergím, jo vetem nde ðét, po zðe jaste ðrut. Sindekúr mkseme ðr mergímn' e dìçìit, te henese ztj ztj.

Fjala vjen :

Hert te gétare mergimn' e hénese sa este uga ðcu, mapeme ne anase mbi ðét, ðr pas asáj bejme ne trikendje, ðíe mr' mé e gejme mergimne :

§ 87. Te máturit' e fáqevet este te géturit e te gatit ë' e te gerit te fáqese.

§ 88. Faqe e ne tri-kéndjeje este sá suma qe béurte, aga te páharit' e gýmesese te prúgute te saj me lartesimen' e saj. Fjala vjen :

ηε kendje qe ka 6 kut prɔkɔne, ße 10 kartesi-
nene, ßiqen' ε ka 3×10=30 kut.

§ 89. Faq' ε katre-kóndjevet. del ne εsε
dukε páhure te dy briqete fqiqe. Fjala vjen ηε
katretorε q' i ka briqete ηga 8 kut, ßiqen' ε
ka : 8×8=64 kut. SSe gatetorε, qe ka briqen' ε
gate 6 kut ße te ɛkstérterene 2, ßiqen' ε ka
2×6=12 kut.

§ 90. Fytyrate beηε-sunεs ße te ηgjirate i
présime ε i bejnε ɛkzekutjεs, por te mbεtje vεs
mbsen' ε ßiqes' se tyre.

§ 91. Faqe ε ηε pote εste sa suma, qe bé-
nete dy'ε páhurε skendijene me gjuset te pe-
ßit : qe pota qe ka skendijene 7 kut, ße pése
44, ßiqen' ε ka 7×22=154 kut.

§ 92. Pεd i ηε pote εste tri ße pake sa
sufr' ε sajε : ηε potε ηε ka sufrene 7 kut, pése
dot' a kete 22 kut afεrδ.

§ 93. Ilo t' i dime pése ηε potε i gejnε
sufrene dukε ßiare até me tri, po-ßua. Ilo
t' i dime sufrene i gejnε pése dukε páhurε até
mε tri ße pake.

§ 94. Te náturit' ε ηε trupi εste te gétu-
rite sa est' i gate, sa i gere, ε sa i drεe.

§ 95. Ile faqe-sumes εste sa suma qe bé-
nete dukε páhurε briqen' ε ndénjes, me bri-

ŋen' elartesimes' se ti. Ndeŋja u' este 3 kut, e lartesima 5, 3×5=15.

§ 96. Lemoi este sa suma qe bénste po te páheme ekendijen' e ti me ŋe te treta te fiqes' se ti: Ekendija u' este 6 kut, e fiqeja 9, lemoi este 3×3=9 kut.

BKSH

Тәжірибе

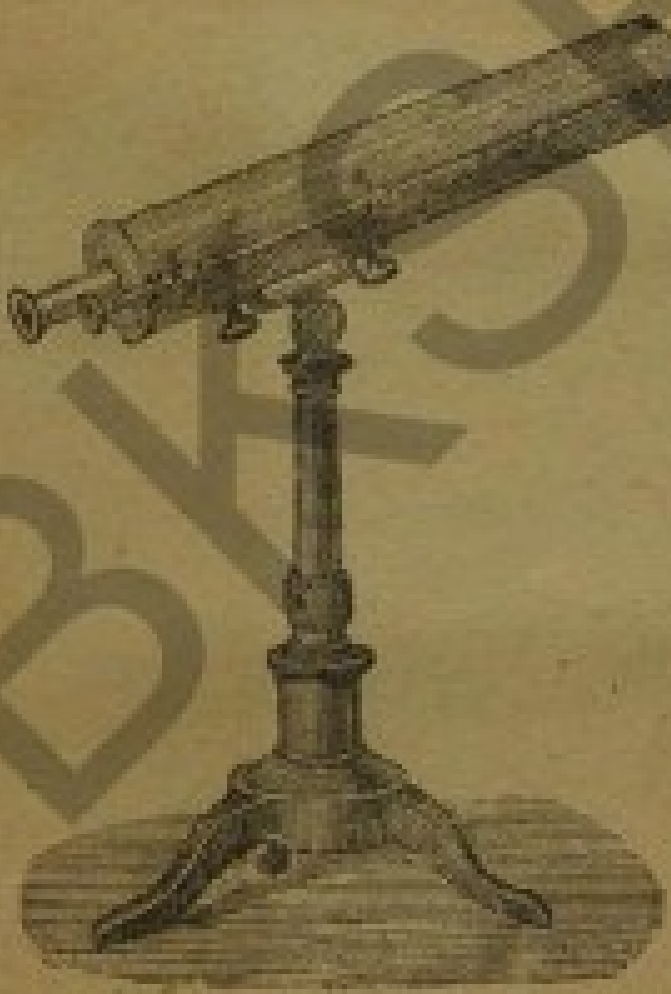

ВЕРСИЯ

Q. 1.

Kast z kuntorje

Divli

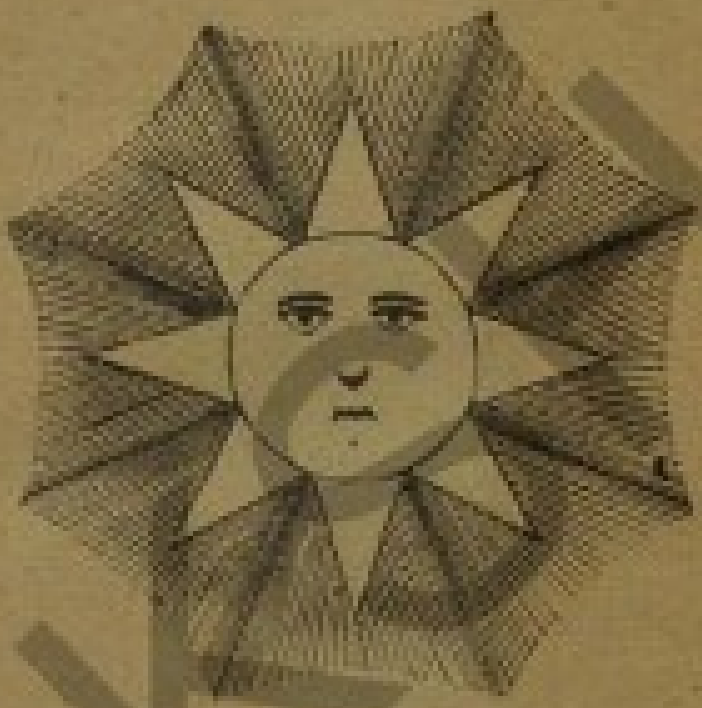

Sirti e lena

Tafel, fern. braun

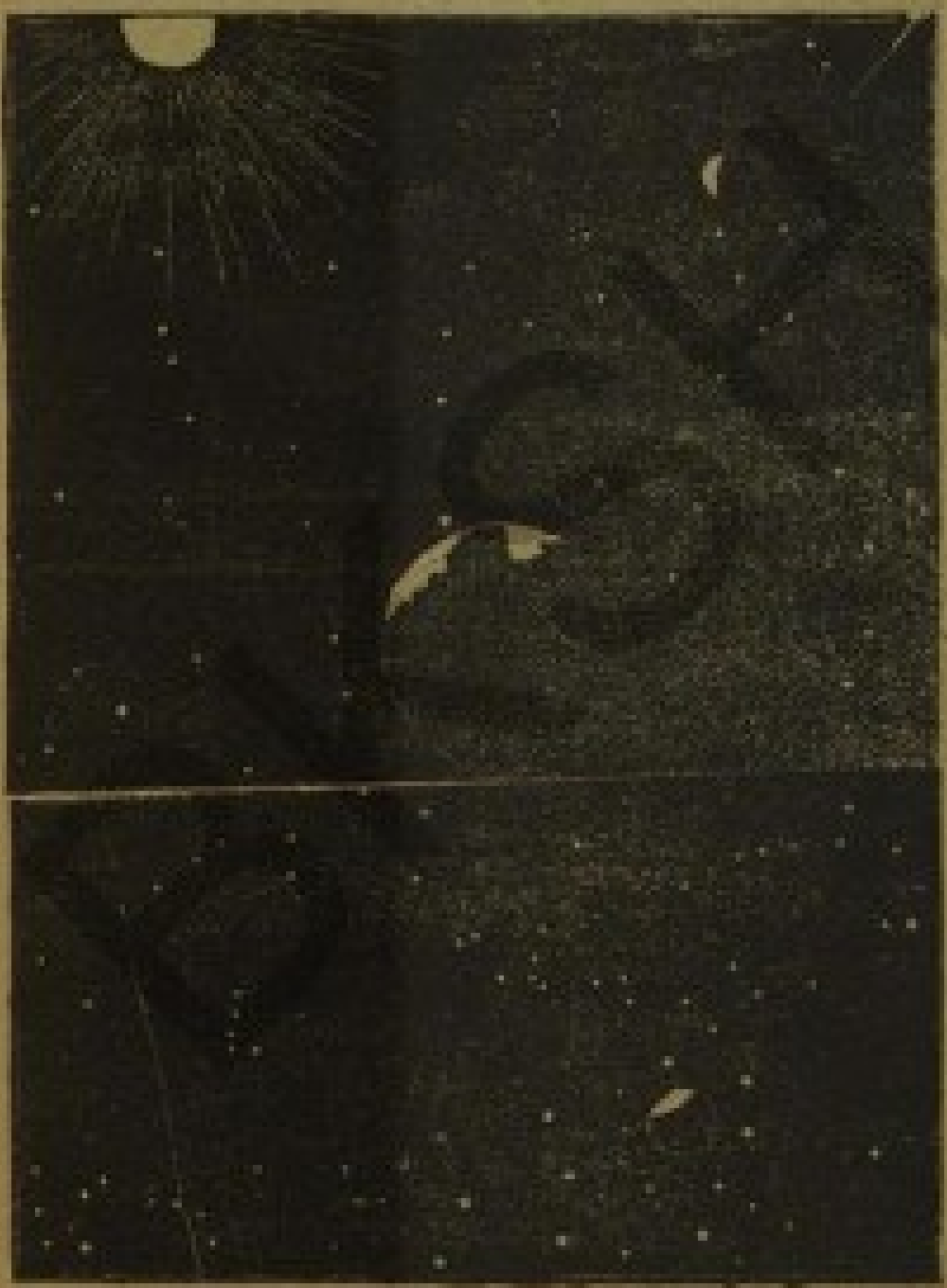

Faq' e hénes' e pav· nc ŋj-qzvv

Ndryshimet' e hënës

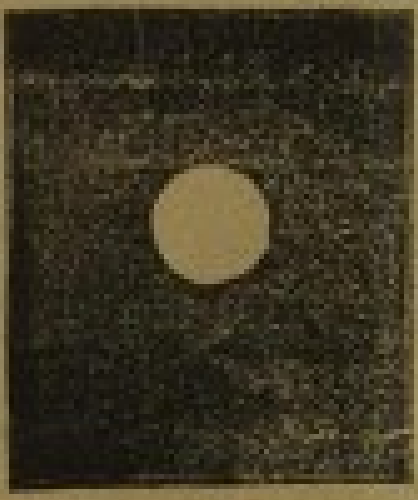

TË HAHARA

f'ag.	rreshti	i lëkturë	e drejtë
3	15	perkitar'	perkitar
"	19	ekzile	ekzile
4	5	gjelli	gjelli
"	"	Zjote	Zoti
5	6	itrenjte	i rrëfyer
8	11	bonte	bonte
"	16	(	(
9	11	jaçëe	jaçëe
"	22	pësgje	pëlqeve
14	8	pasme	pesnaze
15	20	tinjah	krokodil
16	16	Frances'	Frances'— Frenge se
17	30	pell	pell
19	12	dhesë	dhesë
21	26	helle	helle
24	22	dëgnze	dëgnze
25	4	pëqnze	pëqeze
"	5	tevetem	te vetem
"	10	nisesi	nisesi
28	5	Alrksandrit	Alrksandrit
29	7	lençka	lenska
32	8	nisnte	nisete
34	8	pinetore	punetore
36	7	xvape	xvaqe
38	5	bretokoze	bretokose
41	7	bekojne	korkojne
43	9	kraka	krahe

BESA

47	9	pojne	pojne
48	2	fokja	fogja
50	1	lábse	lábse
56	3	uzangotanga	uzangotanga
57	7	uztábete	uztálete
»	10	qembeájeta	qembeíjetta
59	16	Oźkuábese	Holkuábese
»	17	djetse	šette
60	21	Belji	
»	»	Inglitere	
61	10	kásever	kásevere
62	7	se	se
64	6	kerá,	kéra
65	10	punuare	punuare.
66	14	le	se
68	—	dejtë e trupit	trupit
71	1	por ngere	punúgere
75	3	uuri,	tuuri
80	19	qendrón	qendróa,
81	21	sfang	sfungarí
85	7	Mes-dimsi'	Mesdhesí
88	19	ko	ka
89	9	Oqeanija	Oqeana
»	10	hot ere	hot' e re
91	4	ndrítúar	ndritunre
»	6	de	ðe
92	12	Gestere	Kristere
»	14	elp	elp.
»	16	pase	rasa
»	23	qerezine	e qerezise
»	24	Inglitera	Inglitera — Ingiltera
93	3	Norvejse	Norvejino
»	9	Veljia	Veljia — Belgia
»	23	Italja	Italija
»	25	14 . . .	

BLSH

96	2	Saidīja =	Saiīlia
"	7	Islandīja =	Islanda
"	"	Vrelandīja =	Irelanda
"	"	Irlandīja =	Irlanda
"	11	kryngf, tevet	kryngytibevet
"	13	Inglitere	Ingilitere
"	20	Ijosi	Ijosi
102	8	kśevet	Bśevet
"	14	miliona	milion
108	1		4
110	3	Bett	eete
111	5	çiczi	çiczi
117	3	8	1
"	34	fegē esah	çe [illegible]ah
113	17	nārçeos	ne çeos
"	20	38	10
114	3	si	a
"	4	frosho	frosho,
"	21	rallr	ns rallr
117	17	vrsqi	vreqi
"	23	vrsqis	vreqis
118	2, 3, 4, 5	" "	"
"	12	bena	hena
"	20	44	s 44
119	2	dictis	dirkit
"	4	si kunder	sikunder
123	10	qera	qera
124	9	vien	vjen
"	21	Hesa	Ilesa
125	3	malls	malle
"	9	si kūr	sikur
"	11	Potaāobesis	Poçuāobesit
"	20	esi	est
126	22	gatjet	ngaljet
128	17	ne	qe

BESA

132	8	valat'	valet'
134	5	Brûsori	Brûsorî
140	17	varera	vâpa
141	19	verria	vêrta
143	12	mihani	miharâse
„	13	tjâttere	tjâtre
146	7	beine	bêjne
„	11	q' i	duke perdjûr me ye trup, q' i
148	4	frume	brume
„	10	12	18
„	15	me	mê
„	24	02	32
149	15	se	se
150	8	fugine	fujîne
156	26	skrukune	skrûhune
„	27	Bitorar	Bitere',
158	9	9	10
„	10	12	17
„	12	mbettene	mbêtrne
„	22	16	15
159	18	17	18
„	21	mruyra	mrûyre
„	23	tjâtere	tjâtere,
„	25	qe'rate	qêrrate
160	21	69	59
„	25	1629	1529
163	2	qe ja	(qe ja
164	7	sumezoyes	sumezoqes
171	8	Jaus	Jaus
182	8	108	108
		ü	ÿ
176	3	te pasme	te porjarne, a pje-setojme te porjêrmêne me te têrra' e lem' sitë, q' eshte te te pasme !

BIBLIOTEKA

176	1	o	s
180		ude ayjt 25 eruim' i kercoŋgémuse esť i la- ditur; dábete t' i kete te-bréqete qe.	
182	12	Ciputora	Çiputom
183	6	te tjáteri,	te tjáteri,
187	5	*djéljese*	*gjéljese*
188	10	te drejca.	te drejte
,,	11	te gíka	te gille
189	9	áneie	áuese
,,	12	aneta	ano te
190	2	Ane eumesi	Ane-ekiseni

Nde faqe 192, ayj 67, fytyr' e pirmákjese a éste eemuire e elia esce trup i katrekeste me faut a te nlequre ees ńé perpjéte duke ngutuare sa e éoste ude mbje.

Nde até faqe, ayj 68 ka pr' éior' i mete fe dábete te mbi-este kreté, kan a hinde dresi qe trup qe fendhe e te ndé-qerlie e ká póse te eéume de perpjéte pambrá. Ak duke ho-sáare sa e éoste nde mbje. Até, kur e éete me maje i dimi i tere, kur e' ka dijenc i dimi i pese a ayt.

Rolla i dorasuel ndërtë noqërisë **„Diturija"** *që ndërton për të mbjellurit të riejtoeit: pirgatit të zotërinjvet dhe të mbjellurit të vërtetë për të dytë.*

	Bereqkëre		Trembëdhjetë	
Zoti Kostaq Dërmo	100	6	mbaj	18
„ Vasil H. Tërpua	100	12	„	36
„ Todrgji Oconjori	100	12	„	36
„ Vangjel Tëçua	100	12	„	36
„ Kiriakoll H. Tërpua	100	12	„	36
„ Sotir H. Terpua	100	12	„	36
„ Irakli të Ormoli Dërmo	100	12	„	36
„ Gavrill V. Hëmo	100	12	„	36
„ Vellazerit Oonjo Dodhni	100	6	„	18
„ Todrgji Anzëri	75	12	„	36
„ Hëtro H. Tërpua	60	12	„	36
„ Oanës Hurtena	50	6	„	18
„ Constandin Kllënës	50	6	„	18
„ Spiro Markua	50	—	„	—
„ Olmi Markua	50	6	„	18
„ Bionis Mihaili	50	6	„	18
„ Olmi Kolëri	40	12	„	36
„ Zoes Vasili	40	6	„	12
„ Hristo K. Naümi	30	12	„	36
„ Dhimitri Dëcka	30	6	„	12
„ Avrho Dëmo	30	6	„	12
„ Ormeli Hristua	30	—	„	—
„ Nicolla Vangjeli	30	6	„	12
„ Vllarion Evanjëli	30	6	„	12
„ Todrgji Anze	30	6	„	12
„ Naüm Kasmaca	30	6	„	12
„ Anëri a Todrë	30	6	„	12
„ Mihal Qirica	30	6	„	12
„ Olmi Evanjëli	30	6	„	12
„ Hasdeli Vangjël	30	6	„	12
„ Naüm Kolë Hospodëci	6	—	„	—
„ Orohiti Hristua	20	6	„	12
„ Hristo Kllëza	50	6	„	18
„ Konstandin Naümi-vena	10	6	„	12

SKICA

BKSH

BKSH

BKSH

BKSH

BKSH

BKSH